

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Evropeizace energetických politik

Bc. Žaneta Vostracká

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

Evropeizace energetických politik

Bc. Žaneta Vostracká

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek PhD.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Tímto bych ráda poděkovala PhDr. Mgr. Petru Jurkovi PhD. za cenné rady, vstřícnost při konzultacích a podporu během vypracování diplomové práce.

SEZNAM ZKRATEK

ACER	Agency for Cooperation of Energy Regulators
CCS	Carbon Capture and Storage
CNG	Compressed Natural Gas
EEP	Evropské energetické politiky
EFTA	European Free Trade Area
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIP	Evropský integrační proces
ENTSO-E	European Network of Transmission System Operators for Electricity
ENTSO-G	European Network of Transmission System Operators for Gas
ERGEG	European Regulator's Group for Electricity and Gas
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ETSO	European Transmission System Operator
EU	Evropská unie
Euratom	Evropské společenství atomové energie
CHP	kogenerace
ISO	Independent System Operator
ITO	Independent Transmission Operator
JEA	Jednotný evropský akt
LNG	Liquid Natural Gas
PGNiG	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo
TSO's	Transmission System Operators
VPD	Veřejně politické dokumenty

Obsah

1	ÚVOD.....	1
1.1	Obsah a struktura práce.....	1
1.2	Výzkumné otázky	4
1.3	Metodologie práce.....	4
2	ENERGETIKA JAKO VEŘEJNÁ POLITIKA	6
2.1	Polity, politics, policy.....	6
2.2	Veřejná politika jako politický proces	8
2.3	Veřejně politické dokumenty	11
3	EVROPEIZACE	14
3.1	Evropeizace ve výzkumu	15
3.2	Taxonomie obsahové stránky evropeizace	18
3.3	Dynamika evropeizace	22
3.3.1	Top-down přístup k evropeizaci	23
3.3.2	Bottom-up přístup k evropeizaci.....	25
3.3.3	Horizontální evropeizace.....	27
3.4	Zdroje evropeizace	29
3.5	Národní policies jako předmět evropeizace	34
3.6	Změny pod vlivem evropeizace a evaluace výstupů	36
4	EVROPSKÉ ENERGETICKÉ POLITIKY	42
4.1	Evropské společenství uhlí a oceli.....	43
4.2	Euratom.....	46
4.3	Evropské hospodářské společenství	47
4.4	Nová energetická strategie	50
4.5	Vnitřní trh s energií	52
4.6	Akcelerace utváření komunitární energetické politiky	53
4.6.1	Maastrichtská smlouva	55
4.6.2	Liberalizace vnitřního trhu v 90. letech.....	56
4.6.3	Bílá kniha Energetická politika pro Evropskou Unii.....	57
4.6.4	Bílá kniha Energie pro budoucnost - obnovitelné zdroje energie.....	57
4.7	Nové tisíciletí – nové vize.....	59
4.7.1	Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii61	
4.7.2	Energetická politika pro Evropu	62
4.7.3	Třetí liberalizační balík	63
4.7.4	Klimaticko-energetický balíček.....	65

4.7.5	Akční plán EU pro zabezpečení dodávek energie	66
4.8	Energetická politika v Lisabonské smlouvě	67
4.9	Vývoj komunitární energetické politiky v nedávné době	68
4.9.1	Strategie Energie 2020 – Strategie pro konkurenceschopnou, udržitelnou a bezpečnou energii	69
4.9.2	Energetická strategie do roku 2050	71
4.9.3	Rámec politiky v oblasti klimatu a energetiky v období 2020–2030.....	72
4.9.4	Evropská strategie energetické bezpečnosti.....	74
4.9.5	Energetická unie.....	75
5	ÚVAHY O EVROPEIZACI ENERGETICKÝCH POLITIK	77
5.1	Německo	77
5.2	Polsko	80
6	ZÁVĚR	85
7	POUŽITÉ ZDROJE	88
8	SUMMARY	104

1 ÚVOD

Již z názvu magisterské práce je patrné, že v ní budou představeny energetické politiky existující v Evropské unii. Představeny budou jak politiky společné na celoevropské úrovni tak také politiky národní. Záměrem práce není jen systematické popsání vývoje evropských energetických politik, ale také zhodnocení jejich prohlubování. Od vyvíjející se evropské integrace by se v ideálním případě měly odrážet také představy a jednání členských států. Pokud by však existovala podobná rovnice pro výpočet evropské integrace, čím hlubší je integrace, tím se s ní evropské státy více identifikují, jak si vysvětlit, že jsou oblasti politiky, kde mají členské státy větší vůli či ochotu než v jiných, jak si zároveň vysvětlit že jsou přijímána opatření, která nehrají vždy do karet všem hráčům či proč je tendence občas tolerovat některému aktérovi více než jinému? Evropská Unie není institucí, která by měla hlídat každý krok svých členů, protože většina z nich už dosáhla v rámci EU „dospělosti“ a proto od svých členů očekává, že se budou chovat tak, aby přispívali k chodu Společenství a ani sami sobě nekomplikovali život. Realita je často ale taková, že někdo vznes požadavky, kterým jsou pro ostatní nepřijatelné nebo učiní kroky, které nejsou výrazem dobrého „vychování“ z pohledu ostatních partnerů.

1.1 Obsah a struktura práce

Od 90. let se v akademických kruzích hovoří o fenoménu evropeizace. Evropeizace neoznačuje žádnou ideologii, metodologii řešení otázek na půdě Evropské unie či formalizované pravidlo. Osobně si ji představuji jako určitou formu magnetismu. Pokud mají póly více energie, mohou si být blíže, pokud je vzájemné energie méně, mohou se vzdálenosti zvětšovat. Těmito póly jsou na jedné straně členské státy a straně druhé Evropská unie. Jak lze evropeizaci popisovat a jak byla a je zkoumána, se proto budu zabývat v první části práce. Evropeizace není žádným záměrem nebo cílem, kterého se snaží společenství dosáhnout, je to fenomén, který může být chápán jako zprostředkovatel, nikoli nástroj, pro prohlubování integrace. Evropeizace neoznačuje výsledek nějakého donuceného jednání, ale přijetí a identifikaci se, či sblížení se, s hodnotami proklamovanými EU. Naskýtá se tedy myšlenka, že díky evropeizaci by

mohlo být naplnění společné agendy či vytváření nové mnohem snazší. Evropeizace by z tohoto pohledu tedy měla přispět k hladší koordinaci rozličných národních zájmů. Zároveň je nutné mít stále na paměti, že evropeizace je dynamický jev a může produkovat nové hodnoty, které v předešlém dialogu nebyly vůbec relevantní a paradoxně také může vytvářet nové prohlubně mezi státy a Společenstvím. Pokud dochází k poevropšťování nějaké agendy, nelze tvrdit, že se jedná pouze o jednosměrný proces od Unie ke státům, ale i Unie reaguje na požadavky států během vytváření politik.

Z předchozích tvrzení vyplývá, že není tak jednoduché sledovat pouze jak se projevuje evropská politika na úrovni národních agend a mechanicky určit, zda stát respektuje evropskou normu či nikoli, ale že jednou z proměnných bude také v různé míře evropeizace národních zájmů. Zmíněné zakládám na přesvědčení, že národní protekcionistický přístup k energetice je ve společenství částečně překonán. Byť nebývala spolupráce nezbytným vitálním zájmem všech států, našla se vůle spolupracovat s ostatními a dokonce v případě potřeby projevit i zde solidaritu. Samozřejmě nechci tvrdit, že se jedná pouze o šlechetné rozhodnutí a významnou roli sehrává také pragmatismus. Dnes už považujeme provázanost v různých oblastech za samozřejmost, ale pokud bychom se podívali několik desítek let zpátky, byla by se tato idea nejevila příliš reálně, pokud jsme vedle sebe sledovali kupříkladu stále soupeřící Francii a Spolkovou republiku Německo či Francii a Velkou Británii. Z tohoto důvodu se mi jeví jako příhodné, sledovat kořeny sbližovacího procesu v oblasti energetiky, která vždy bývala a budoucnu nejspíš zůstane, výsadou národních států.

Ve druhé části práce budu mapovat proces prostřednictvím dokumentů vydaných EU, přičemž budu zohledňovat jak jejich historické pořadí, tak také jejich význam a sílu pro formulaci společné politiky. Očekávám, že se setkám s různými bílými a zelenými knihami, akčními plány a také závěrečnými zprávami ze summitů. Opomenuty nebudou ani zakládací smlouvy, které podpírají veškerou sekundární legislativu přijatou na půdě EU. Z uspořádání těchto dokumentů budu sledovat, jak se problematika vyvíjela do současnosti.

Energetika je jedním z významných témat řešených na poli EU a za dobu fungování se oblast zájmu velice rozšířila. Od původní otázky těžby uhlí a nakládání s jadernou energií se postupilo k otázkám dopadu produkce energií na životní prostředí a společného utváření cen energií ve světě. Bez energií by dnešní svět nebyl schopen fungovat, a proto je nezbytné, aby, zejména v energeticky nesoběstačné EU, bylo fungování koordinováno a bylo dosaženo dostatku energie, za rozumnou cenu a v pravidelných dodávkách všem obyvatelům Společenství bez výjimek. Evropské cíle v oblasti energetiky se měnily v návaznosti na dobové dění. Zejména, protože je EU energetiky nesoběstačná, významnou roli sehrává pomyslná vnější dimenze energetiky, do které spadají vztahy s dodavateli surovin. V počátcích EHS nebyla energetika považována za samostatné politické pole a byla řešena v rámci sektorových politik zahraniční a bezpečnostní politiky, životního prostředí či vnitřního trhu. Takřka každý z dokumentů primárního evropského práva přinesl do společné energetiky něco nového a v dnešní době se plní ambiciózní plán Komise na uskutečnění Energetické unie. Záměrně používám slovo uskutečnění, protože se nejedná o vznik nějakého dalšího tělesa, nýbrž o naplnění plánů politiky v oblasti energetiky. Energetická unie je bezesporu největším počinem na poli energetiky zahrnující nejen výrobu a distribuci energií, ale také implementaci pařížských dohod o změně klimatu, výzkum v oblasti obnovitelných zdrojů, dekarbonizaci hospodářství a vzdělávání veřejnosti. Více se konkrétní politice a plánům k jejímu naplňování budu věnovat ve druhé části práce.

Po představení energetiky EU nastane čas věnovat se jednotlivým státům. Konkrétně se budu zabývat Německou spolkovou republikou a Polskem. Tyto státy se jeví analyticky zajímavé, protože každý z nich má významné postavení na poli evropské energetiky a zároveň má vlastní specifika, která budou u každého z nich rozvedena. Třetí část práce se tedy zaměří na případové studie národních energetických politik. Pozornost bude věnována zejména národním energetickým plánům, které by měly korespondovat s možnostmi státu a zároveň reflektovat evropskou agendu. Zde vycházím z předpokladu, že státy by měly mít i propracované národní energetické strategie, které budou pro tuto část analýzy použity. V případě že by nějaká data chyběla, budu se

zaměřovat na celoevropské statistiky. Státy nebudou primárně porovnávány mezi sebou, ale s daty získanými o evropské energetické politice.

V závěru práce se budu věnovat zhodnocení evropeizace národních energetických politik, tedy jak je evropská agenda projevuje u agendy národní. Budu postupně sledovat, jak se evropské vlivy objevovaly u zvolených států. Nevyvaruji se mechanickému sestavení korelací kroků EU a členských států, což bude první krok k určení, zda se u sledovaných států dá hovořit o evropeizaci jejich národní energetické politiky. Mým záměrem není určit konkrétní momenty, kdy jsou národní politiky evropeizovány, ale zjistit, zda se nějaký trend objevuje pravidelně nebo zda je vidět, že se intenzita zesiluje. Tento trend by se mohl projevovat například jako větší míra koordinace, frekventovanější participace států, transformace politiky nebo změna postoje vůči ostatním ale i jinými projevy, jejichž výčet je v tuto chvíli nerealizovatelný. Evaluace zjištěných proměnných proběhne v závěru práce.

Práce bude přínosem ve studiu evropeizace, protože zde poskytnu jak kritickou konceptualizaci fenoménu, tak budou také zkoumány její praktické projevy.

1.2 Výzkumné otázky

V rámci magisterské práce budou zodpovězeny následující výzkumné otázky:

Jaké jevy či procesy lze označovat termínem evropeizace?

Jak se vyvíjela energetická politika evropských Společenství?

Uplatňuje se evropeizace politiky v oblasti energetiky?

Tyto otázky jsou zvoleny tak, aby byly nápomocné k ověřování všeobecného předpokladu, že evropeizace přispívá k prohlubování evropské integrace a je prostředkem sbližování Evropské unie a členských států.

1.3 Metodologie práce

Pro zodpovězení otázek budu vycházet z vlastní operacionalizace pojmu evropeizace založeném na studiu literatury. Práce bude mít v prvních třech částech více popisný analytický charakter, přičemž bude analyzován koncept evropeizace, energetické

politiky EU a národní energetické politiky. V závěru práce pak bude užitá komparace a hledána korelace, kdy nejprve budou srovnány výsledky implementace energetických politik vybraných států s Evropskou unií a následně budou hledány podobnosti mezi výstupy, aby na základě dedukce byla posouzena platnost hypotézy.

2 ENERGETIKA JAKO VEŘEJNÁ POLITIKA

2.1 Polity, politics, policy

Než začneme zkoumat samotnou evropeizaci, je vhodné ujasnit si, jakých sfér politiky se evropeizace může dotýkat. Evropeizace je komplexní jev a proto si musím určit, na jakou sféru politiky se při jejím studiu zaměřím. Anglosaská věda rozlišuje sféry politiky na *polity*, *politics* a *policy* (Hloušek – Pitrová 2009: 15–16).

Termín *polity* označuje institucionální a normativní složku. Pokud bychom chtěli obecnější vysvětlení, tak se jedná nastavení politického řádu. Každý politický systém, ať hovoříme o úrovni EU či o národní, je ovlivněn normami, ze kterých vyplývá formální a institucionální řád. Tato dimenze politiky určuje pravidla, jak bude politický proces probíhat, jaké instituce budou existovat, bez ohledu jací aktéři budou zrovna vládnout (Fiala – Schubert 2000: 18).

Politics označuje procesní část politiky. Termín označuje dynamickou část vytváření politiky, kdy se jednotlivé zájmové proudy střetávají a rozhoduje se o jejich relevanci pro danou politickou jednotku. Následně se ideje buď prosadí, nebo jsou odmítnuty (Fiala – Schubert 2000: 18).

Posledním termín *policy* pak označuje obsahovou a materiální stránku politiky. Policy lze chápat jako výstup politického procesu v podobě konkrétních politických rozhodnutí, zákonů, akčních plánů atd., které se pak projevují v praxi (Veselý 2007: 31).

Pro účely této práce se zaměříme právě na sféru *policy*. V rámci EU se měnilo institucionální nastavení, s rozšiřováním se také proměňují aktéři, s primárním právem se měnily i procesy prosazování zájmů nicméně studiem obsahu politik můžeme sledovat, jak je Společenství flexibilní a schopné reagovat na vývoj v globální politice. Argumentovat by se určitě dalo, že evropeizaci je možné zkoumat ve všech sférách *polities* – v rámci *polity* bychom mohli zkoumat identifikaci států s evropskými institucemi a přijetí prosazovaných norem, na úrovni *politics* bychom se mohly zabývat tím, jací aktéři vznášejí požadavky a jakým způsobem je do systému prosazují (srovnávat by se mohlo, zda má větší sílu EU, členské státy nebo třeba mezinárodní zájmové

skupiny). Tento přístup by mohl být ale neúplný, protože evropeizace je proces obousměrný a popisování přijímání agendy by mohlo být příliš redukující. Analýza obsahu politiky, pomyslných výstupů, se ale jeví pro zkoumání evropeizace vhodnou, protože pro výzkum bude dostupný dostatek materiálů a bude hrozit menší riziko zkreslení výsledku výzkumu. U dvou dalších sfér by výzkum mohl být ovlivněn úsudkem výzkumníka, protože je náročné objektivně určit s jakými daty pracovat. Pokud bychom sledovali například veškeré požadavky vznesené o jednom problému, pravděpodobně bychom se nikdy nedostali k definitivnímu závěru a zkoumat instituce a stát by také nebylo vhodné, když se každá utváří dle jiného klíče a státy v nich mají různé zastoupení.

Studium veřejných politik se zabývá tím, co vláda dělá, s jakým účinkem, ale současně hledá způsob zefektivnění (Burch – Wood dle Škarabelová 2008: 15). Porozumět veřejným politikám je možné prostřednictvím vypracování policy analýzy. Výstupy jsou pak zjištění jaká je struktura a funkce vlády v politickém systému, jakým způsobem prosazuje hodnoty, prezentuje fakta a jedná ve prospěch prosazení svých zájmů (Škarabelová 2008: 15). Pojmenování těchto souvislostí pak umožní evaluaci výstupů politických kroků a vyslovení nových návrhů na zlepšení jejich kvality. Energetiku lze bezesporu považovat za jednu z veřejných politik, obdobně jako zdravotnictví či školství. Komplikací zde může být, že se touto politikou mohou zabývat různá sektorová ministerstva a další specializované úřady.

První zmínky o analýze veřejných politik pochází z anglosaského prostředí, kdy je přímo navázaná na praktickou politiku. Političtí aktéři zadávají akademikům otázky na navržení možných řešení různých problémů. Se vzrůstající poptávkou z různých oblastí se etabloval samostatný vědní obor *public policy research*, který se zabývá studiem veřejných politik. Zaměření studia se mění dle zadání, ale byl vystavěn výzkumný design, který je všeobecně následován. Propojení s praxí přináší prostředky na výzkum, zároveň se tím ale výzkum veřejných politik stává méně akademickým, protože metoda výzkumu se odvíjí od zadaného problému. V Evropě vzrůstá poptávka po akademické spolupráci na vytváření a vyhodnocování dopadů veřejně-politických kroků (Veselý 2007: 14–17). Cílem veřejných politik je dosažení co nejlepších veřejně-politických výstupů

prostřednictvím systematického analyzování postupu řešení problémů (Howlett – Lindquist dle Veselý 2007: 18).

„Veřejné politiky mohou být interpretovány jako soubor rozhodnutí a aktivit vycházejících z interakcí mezi veřejností a soukromými aktéry, jejichž chování by bylo ovlivněno zdroji, jež disponují, všeobecnými institucionálními pravidly [...] a specifickými institucionálními pravidly [...]“ (cit. dle Knoepfel – Larrue – Varone – Hill 2007: 113). Politiku si pak lze zobecnit jako „proces zpracovávání problémů“ (Fiala – Schubert 2000: 75). Z historického hlediska můžeme hovořit o veřejných politikách od momentu, kdy moderní stát začíná intervenovat do oblastí, které dříve bývaly v kompetenci rodiny, komunity či společnosti. Stát začal přebírat větší zodpovědnost za své občany a s tím souvisí také bujení výkonného a byrokratického aparátu (Novotný 2012: 42–43).

2.2 Veřejná politika jako politický proces

Dlouhodobě přijímanou definici, co znamená analýza veřejných politik, předložil Thomas R. Dye v roce 1976: *„Policy analysis is finding out what governments do, why they do it, and what difference it makes.“* (Dye dle Fiala – Schubert 2000: 13). Obsahem *„policy analysis je tedy obsah (what), důvody, příčiny (why) a účinky, výsledky a souvislosti (what difference it makes)“* (Fiala – Schubert 2000: 13). Dosažení konkrétní policy se odehrává v rámci politického procesu. I přes spolupráci s analytiky, veřejná politika stále nemá příliš vědeckou podobu, je silně normativní a ovlivněná snahou utvářet politiku prakticky a věcně (Veselý – Paterová – Nekola 2007: 68). Vytvořením policy analýzy můžeme odhalit, jak proces reálně probíhá. Z praktických důvodů se politický proces rozděluje na různé fáze, které usnadňují analýzu a zároveň definují výzkumný rámec. Hlavním důvodem pro toto modelování je snaha zachytit dynamiku rozhodovacího procesu, vztahů mezi jednotlivými aktéry a zainteresovanými institucemi (Říchová a kol. 2015: 30). Toho dosahuje skrze identifikace právě těch fází politického procesu, které mají největší význam pro řešení problému (Fiala – Schubert 2000: 75).

V literatuře se můžeme setkat s různými typologiemi, které se většinou odlišují v připisování významu jednotlivým krokům policy analýzy. Veselý a kolektiv dělí analytický proces *policy making* do pěti fází:

- definování problému;
- stanovení hodnotících kritérií;
- identifikace variant politik;
- vyložení různých variant a výběr mezi nimi;
- monitorování a evaluace výsledků zvolené politiky (Veselý – Paterová – Nekola 2007: 68–69).

Tento přístup je vhodný pro analýzu, nicméně nemůžeme jej chápat lineárně, tak jak jsou zde fáze vyjmenovány. Politický proces se neukončuje, naopak často dochází k reformulaci či nalezení nového problému a politický proces by mohl být lépe představitelný jako stále na sebe navazující olympijské kruhy. Fiala a Schubert (2000: 84) hovoří o tvaru spirály. Veřejné politiky by měly být představovány jako průběžný chod rozhodnutí a procedur, pro něž je nutné naleznout smysl (Muller dle Knoepfel – Larrue – Varone – Hill 2007: 30).

Fiala a Schubert rozdělují politický cyklus do šesti fází:

- iniciace
- estimace
- selekce
- implementace
- evaluace
- terminace

Evropeizaci by se dalo pozorovat v různých fázích politického procesu. V případě první fáze, identifikace problému, je zapotřebí uvědomit si, že i rozhodnutí nepodnikat žádnou akci je také politickým aktem (Bachrach – Baratz dle Fiala – Schubert 2000: 80). V rámci druhé fáze by evropeizace mohla být sledována podle strukturace řešení problému vzhledem k Evropské unii. Zároveň by měla být stanovena nějaká predikce vývoje situace,

čemuž se společenské vědy vyhýbají. Následující fází je přijetí jedné z variant řešení problému. Zde je nutné vzít v potaz finanční možnosti, či zda bude zapotřebí nějak upravit legislativu, což také nabízí vhodný prostor pro zkoumání evropeizace. Implementace je fáze, kdy přijaté normy a zákony přecházejí do praxe. Vzhledem k evropeizaci politiky by se dalo určovat, jak uplatňování těchto zákonů koresponduje s Evropskou unií, zda se zde promítají evropské hodnoty či zda státy dokonce Evropskou unii něčím předbíhají. Další možností je také zabývat se nástroji, které jsou určeny k dosažení cíle. Předposlední fáze nemusí být pravidlem a probíhá v ní zhodnocení výstupů daného politického kroku. Ve fázi terminace je rozhodováno, jaké důsledky budou vyvozovány na základě evaluace, a v této fázi tedy může být rozhodováno, zda je proces ukončený či jak se bude dále vyvíjet (Fiala – Schubert 2000: 80–85).

Peter Knoepfel a kol. rozlišují pět částí politického procesu:

- vznik a vnímání problému (sociální konstrukce problému)
- agenda-setting
- formulace policy
- implementace (přijetí programu pro danou situaci)
- evaluace (změna chování cílové skupiny *impacts* a vyřešení problému *outcomes*)
(Knoepfel – Larrue – Varone – Hill 2007: 32–33).

Dále definují čtyři hlavní složky policy:

- agenda setting
- programování
- implementace
- evaluace (Knoepfel – Larrue – Varone – Hill 2007: 113).

Z výše zmíněného vyplývá, že většinou nelze jednoznačně popsat proces vytváření veřejných politik jako uzavřený cyklus. Lépe se mu dá rozumět jako víceúrovňový proces, v němž dochází k neustálému přeformulování problémů. Některé vstupy jsou proměněny na veřejné politiky a jiné se do agendy nedostanou. Obdobně některé výstupy jsou definitivní, jednoznačné a jiné ponechávají výkonným institucím více

prostoru pro realizaci, čímž mohou vznikat nové problémy vyžadující řešení na politické úrovni. Tento proces je poměrně chaotický a může probíhat na různých úrovních, například v soukromém sektoru, státní správě, legislativě (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 13). S tímto problémem se setkáváme i u energetických politik, které se neustále vyvíjí. Energetiku nalezneme v agendě různých ministerstev a dalších orgánů, což prakticky znemožňuje postihnout v rámci politického procesu všechny aktéry a kroky které vykonají.

Na základě čtyř složek policy pak Knoepfel a kol. definují šest druhů produktů, které mají být v rámci policy analýzy zkoumány:

- politická definice veřejného problému
- politicko-administrativní program
- politicko-administrativní zřízení
- akční plány
- výstupy, tedy akt formálního uplatňování
- zhodnocení změny chování cílové skupiny a dosažení řešení problému (Knoepfel– Larrue – Varone – Hill 2007 :111).

Tyto výstupy pochází z různých fází politického procesu. Protože energetiku řadíme do veřejných politik a agenda je velice široká, zaměřím se v magisterské práci na výstupy, které by mohly být klasifikovány jako politicko-administrativní program a akční plány. Pro získání výsledků provedu obsahovou analýzu veřejně-politických dokumentů, které jsou explicitní formulací řešení nějakého problému (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 13). Veřejně politické dokumenty jsou jedním z možných výstupů politického procesu a jejich typy rozvádím v navazující části. V manifestované podobě se výstupy z politického procesu nejhojněji objevují ve fázích, které Fiala a Schubert nazývají selekce a implementace. Implementace shrnuje jak cílový stav, kterého má být dosaženo, tak proces provádění politiky (Paterová – Veselý – Kalous – Nekola 2007: 317).

2.3 Veřejně politické dokumenty

Veřejně politické dokumenty jsou vhodné pro analýzu, protože mají jasného autora, datum a je jasné, jak vstoupily do veřejného diskursu. Pojem zahrnuje veškeré materiály,

kteře se zaměřují na rozbor určité veřejně politického problému. Dle funkce a způsobu vzniku lze rozlišovat čtyři typy:

Legislativní VPD (ústavní zákony, zákon, nařízení, vyhláška, mezinárodní dohody);

Strategické VPD (Strategie, koncepce, dlouhodobé záměry, plány, akční plány, plány rozvoje, strategické plány, národní politiky);

Výzkumné VPD (veřejně politické analýzy, *policy briefs*);

Deklaratorní VPD (programová prohlášení vlády, dokumenty politických stran) (převzato z Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 13).

VPD lze dále klasifikovat dle úrovně vzniku, v našem případě se zaměříme na nadnárodní a národní politiky. Další klasifikace dle rozsahu problému či rozvojových příležitostí je problematická, protože energetika prostupuje od globální úrovně po dílčí politiky a v práci proto nebudu s touto klasifikací pracovat. Obdobně určit cílovou skupinu a počet aktérů se nejeví vhodné, protože svým širokým zaměřením se energetika dotýká celého lidstva i konkrétních skupin ve společnosti. V práci bude vhodné posoudit, zda dokumenty řadíme do dlouhodobých, střednědobých nebo krátkodobých politik (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 14). Pro zkoumání evropeizace bude vhodné vytvořit si hierarchii veřejně politických dokumentů, která umožní orientovat se v zaměření dokumentů. Hierarchické uspořádání není pevně dané a některé úrovně někdy chybí nebo splývají (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 14).

V této práci budou zkoumány legislativní a strategické VPD. Bude se tedy jednat o obsahovou analýzu ex post, která je retrospektivní a zabývá se v minulosti přijatými či momentálně platnými dokumenty přičemž je záměrem odhalit určité účinky či trendy v dané politice, v případě této práce určit evropeizaci těchto politik (Veselý 2007: 21). Vytvořením hierarchie těchto dokumentů bude možné sledovat vzájemné vztahy na úrovni národní a následně jako celku k Evropské unii. Legislativní VPD jsou právně závazné, stanovují tudíž základní pravidla pro fungování a jejich dodržování je vymahatelné. Z tohoto důvodu by měla jejich formulace být přesná, aby nevznikal prostor pro sporné vykonávání (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 15). Z hlediska

evropeizace se mohou významněji jevit strategické VPD, které nejsou bezprostředně závazné, ale jejich smyslem je posloužit při tvorbě legislativních VPD. Je pro ně typické zapojení mnoha různých aktérů a dokument je často obměňován, čímž může odrážet momentální nálady ve společnosti a vztahy mezi aktéry, kteří jej tvoří. Na úrovni EU se tedy jedná především o státy. Strategie či koncepce jsou výsledkem konsensu mnoha aktérů o nějakém problému, nevycházejí tedy z institucionálního uspořádání a měly by poskytovat vize, cíle či poukazovat na významné mezníky ve vývoji sledované problematiky. Výsledek vytváření politiky mohou ovlivnit také výzkumné VPD, které se zaměřují především na co nejpřesnější analýzu momentálního stavu a na základě toho navrhnout optimální řešení. Dokumenty se opírají o empirická data a často vytváří různé sady indikátorů, které jsou následně vyhodnocovány. Právě z důvodu přesnosti a objektivit obsahují často pouze obecné návrhy řešení (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 16–17). Za výzkumné VPD bychom tedy mohly považovat veškeré policy analysis, které zadal nějaký z aktérů politického procesu. Deklarativní a advokační VPD vymezují nějaké priority a představují nějakou představu autora k realizaci nebo předložení veřejné diskusi. Dokumenty jsou cílené na média a veřejnost. Jejich účelem není implementace, ale pronikání do dalších, hierarchicky vyšších, veřejně politických dokumentů. Ideje se pak mohou stávat součástí programových prohlášení vlády, které musí být schváleno parlamentem (Veselý – Drhová – Nachtmanová 2005: 18).

3 EVROPEIZACE

Zájem o studium evropské integrace se rozšiřuje do různých oborů a s tím také i studium fenoménu evropeizace. Evropeizace jako taková není teorií, nýbrž fenomén, který se snaží popsat různé teoretické přístupy. Výzkum evropeizace by se dal generalizovat do dvou kroků. První skupina se zabývá tím, co je chápáno jako proces evropeizace. Druhá pak jaké jsou kauzální příčiny, které různé teorie vysvětlují (Bulmer 2007: 47). Tato logika bude následována i této kapitole, nejprve představím, co může být považováno za evropeizaci a ve druhé části, jakými faktory lze evropeizaci vysvětlit. Výzkum evropeizace jako takový začal už v 70. letech, ale do hlavního diskursu se dostává až v letech 90. v souvislosti s vytvářením jednotného evropského trhu (Wach 2010: 196). V období od 80. let začalo docházet ke změnám vztahů mezi členskými státy a také dochází k velkým změnám ve východní a střední Evropě (Holzacker – Haverland 2006: 1). Současně se hovoří o určitém kulturním obratu ve výzkumu evropské integrace, protože se již nestudují jen makroekonomické, právní a politické aspekty, nýbrž také formování určité evropské společnosti a hodnot (Wilken 2012: 127). Za prvního autora předkládajícího definici evropeizace bývá často považován Robert Ladrech, který v roce 1994 argumentoval, že evropeizace vzniká tehdy, kdy se dynamika EU stává součástí logiky a norem domácího utváření politik (Howell 2002: 6).

Výzkum EU se od počátků zabýval institucionálním a politickým vývojem. Druhá vlna výzkumu přichází v 90. letech, kdy se zvyšuje zájem o integraci jako faktor umožňující porozumět domácím politickým změnám a provázanosti. Studie se často zabývají dopadem evropských politik na členské státy. V této vlně jsou vysloveny faktory přizpůsobení a nepřizpůsobení, ale stále neexistuje vysvětlení chodu mechanismů a jaké za nimi stojí vlivy. Pokud bychom chtěli vlivy nějak blíže specifikovat, jsou přímé a nepřímé. Státy nebyly vždy ostražitě k nepřímým vlivům a delegovaly některé pravomoci na EU, což může vést k nezamýšlené evropeizaci, která státy bude směřovat ke kooperaci a integraci (Holzacker – Haverland 2006: 2).

Primárně se fenoménem evropeizace zabývají politické vědy, dále pak právní věda, ekonomie, historie, antropologie či sociologie. Tento výčet určitě není finální a dal by se

zajisté prohlubovat, nicméně pro účely diplomové práce je tento vzorek dostačující. V následujících odstavcích bude uvedeno, jak zmíněné obory evropeizaci zkoumají.

3.1 Evropeizace ve výzkumu

Logicky by se dalo usuzovat, že studium evropeizace jako takové vzniká na poli výzkumu historie. V **historických vědách** se často zkoumá *making of Europe* ve smyslu konstrukce národních dějin nebo sledování zvolených objektů v nějakém časovém horizontu (Bornemann – Fowler 1997: 497). Většinou se jedná o výzkum makrohistorický a odkazuje k nějakému exportu evropských institucí, hodnot či životního stylu (Kohout 1999, Featherstone 2003: 6). Velmi obsáhlým historickým přehledem je série *Making of Europe*, na které se podíleli přední světoví historici, kteří poukazují na význam státu, národů a nacionalizmu (Schulze 1996), jazyků (Eco 1995) či revolucí (Tilly 1993) pro historické vysvětlení evropeizace (Bornemann – Fowler 1997: 497). Headley (2007) tvrdí, že evropská renesance a reformace jsou kořeny lidských práv, a tím se evropeizoval celý svět. Zielonka (2006) zase hovoří o novo středověkém modelu EU, který inklinuje k vytvoření vestfálského superstátu.

Nemalý prostor je evropeizaci věnovaný i v **právní vědě**. Počátky výzkumu souvisejí s rozvojem Evropského soudního dvora (Zemanová 2007: 29) Autoři se zabývají evropským vlivem na smluvní právo (Keirse 2011), trestní právo (Fenyk 2008) a dále jak tyto vlivy měřit či porovnávat (Töller 2010). Domnívám se, že právě v této oblasti lze evropeizaci popsat empiricky jako nějaký výstup.

Výzkumem evropské integrace se zabývá také **ekonomie**, která tento fenomén zkoumala mezi prvními z důvodu budování společného ekonomického prostoru (Zemanová 2007: 29). Pozornost je věnována například Evropské centrální bance a monetární politice, obchodním praktikám a objemu hospodářské výměny (Schmidt 2005: 384–385).

Antropologický výzkum EU začal v 80. letech v souvislosti s jižním rozšířením EU. Do té doby byla EU spíše ekonomickým klubem relativně homogenních aktérů. Pokud však měl úspěšně vzniknout jednotný trh se čtyřmi svobodami, objevil se podnět pro antropologický výzkum, protože bylo zapotřebí harmonizovat nejen legislativu, ale také

každodenní praxi v členských státech. Zmíněné se jevílo nepředstavitelné bez harmonizace kulturních politik, což znamená identifikaci populace s institucemi, normami a hodnotami EU. (Wilken 2012: 127). Aby se celý integrační proces mohl prohlubovat je nezbytností vytvořit společné smýšlení o společenství mezi členskými státy (McDonald 2006 dle Wilken: 2012: 128). V průběhu následujících let byly vytvořeny evropské symboly, jako jsou vlajka, hymna, Den Evropy, evropské řidičské a občanské průkazy a společné měna (Wilken 2012: 128). Výzkum se pak často zaměřuje na pozorování eurokratů (Abélés – Bellier – Mcdonald 1993), vztahy mezi vědci v různých evropských výzkumných institucích (Zabusky 2000, Ejersbo 1993) nebo postoje eurokratů vůči evropským a národním politikám (Thedavall 2006, 2007).

Sociologický výzkum evropeizace dnes hledá způsoby, jak jevy definované pro národní úroveň přenést na vznikající evropskou realitu. Dle Eigmüller a Tietze (2014: 2) je problémem pro výzkum evropeizace v sociologii, že utváření identit stále zůstává v dikci národních států. Přesto, že EU v sobě dle Bornemanna a Fowlera (1997: 489) zahrnuje prvky státnosti obyvatelstvo a teritorialita, nemají tak velký *impact* jako na úrovni národního státu. Sociologie zkoumá například vliv evropeizace na genderovou rovnost (Lombardo – Forest 2015), vliv na vyloučení skupin ze společnosti (Nielsen – Lyngaarrd 2008), Hagen (2001) uvádí, jak se evropeizoval skandinávský welfare state nebo autoři naopak sledují vliv jednotlivců na integraci sociálních politik (Eigmüller 2013) nebo aktuálně evropeizaci migračních politik (Favell 1998, Spohn – Triandafyllidou 2003, Carmel 2013).

Předchozím výčtem jsem chtěla demonstrovat, že studium evropeizace v sobě vždy spojuje podobné prvky, které nelze zkoumat bez nějakého politického kontextu, a zároveň politické nebo ekonomické zájmy nejsou vše určující. Současně autoři z různých oborů tvrdí, že právě v jejich oblasti výzkum evropeizace započal. Proti tomu nelze mít námitky, protože je pravdou, že každý obor výzkum evropeizace začal sám a s tím souvisí, co jako výzkum evropeizace definuje.

Termín jako takový se do diskursu dostává především s **politologickým výzkumem**. V současnosti se mnoho článků, monografií i sborníků se pohybuje mezi různými

disciplínami a bylo by nesmyslné určovat, zda je text více politický či ekonomický. Evropeizace je skutečně komplexní pojem a lze jej pojmut různě. V další části se proto zaměřím na konkrétní definice. Výzkum z pozic politiky byl záměrně ve výčtu vynechán, protože bude náplní následujících částí.

Než se začneme zabývat definováním fenoménu, je vhodné ujasnit si terminologii. S tím jak evropeizace odkazuje k Evropě nebo EU, případně evropské civilizaci vznikají etymologické problémy (Wach 2015: 13). V českém prostředí se nejčastěji setkáváme se dvěma termíny: evropeizace a europeizace. V českých pracích autoři často zdůvodňují, proč se rozhodli pro používání jednoho či druhého termínu. Termín europeizace lépe vystihuje politické působení evropského integračního procesu, tedy Evropské unie, na členský stát (Rovná 2007: 8). Termín evropeizace podle Rovné a kol. konotuje s fenoménem kulturního poevropštění (Rovná 2007: 8). Termín evropeizace používají například autoři zabývající se poevropštěním stranických systémů, viz Cabada 2007, Fiala 2009.¹ Hloušek a Pitrová uvádí, že termín evropeizace *„souvisí s evropskou integrací a s tím, jak tento komplexní proces ovlivňuje různé sféry politiky ve státech, které jsou v nějakém vztahu k tomuto procesu (de facto členské a kandidátské státy), a/nebo se týká utváření nové „evropské“ politické struktury“* (cit. dle Hloušek – Pitrová 2009: 20). Dále je možné setkat se s termíny euizace, případně EU-izace (Šlosarčík 2006) či anglicismus europeanizace (Hloušek 2004, Smekal 2005, Palovský 2004). Odborná pracoviště si zakládají na striktním používání jednoho termínu. Ústav mezinárodních vztahů vydává časopis Mezinárodní vztahy, kde se operuje s termínem europeizace a další časopis Mezinárodní politika používají evropeizace (Zemanová 2007: 3). Termín EU-izace se objevuje i mimo české prostředí a jeho zastánci ho vykládají jako odlišení od eurocentrického chápání integračního procesu, protože existují vlivy i na nečlenské státy (Smith 2013: 4). V anglických textech se můžeme setkat s označením europeanisation (viz Jacobs) i europeanization. V této práci se přikloním k většinovému používání

---

¹ I v rámci závěrečných prací na ZČU lze nalézat oba pojmy (zadáním anglické verze Europeanization univerzitní systém ZČU vyhledal 3 práce, 2 používají český termín evropeizace; při vyhledání českých pojmů, pojem europeizace byl používán právníky).

termínu evropeizace, nicméně pojmenování určitě není klíčovým problémem sledované problematiky.

Evropeizace postrádá charakter paradigmatu, a pokud ji srovnáme s teoriemi evropské integrace, nepředkládá na rozdíl od neofunkcionalismu nebo intergovernmentalismu možné hypotézy o povaze evropského integračního procesu (dále jen EIP), protože se nezaměřuje primárně na strukturu. Evropeizace si zároveň nezískala cestu k politické praxi (Harmsen – Wilson 2000: 19–20). Protože nemá jednoznačný význam, někteří autoři argumentují, že je nepraktické ji vůbec jako koncept uvádět (Kassim dle Olsen: 2002: 2).

3.2 Taxonomie obsahové stránky evropeizace

V této podkapitole zmíním různé typologie evropeizace. Typologie jsou uspořádány chronologicky. Tento výčet koresponduje s první skupinou výzkumu evropeizace dle Simona Bulmera, tedy vysvětlením, co může být označováno jako evropeizace.

Robert Harmsen a Thomas M. Wilson vymezují osm možných pojetí evropeizace. Jejich vymezení zahrnuje nejen politické aspekty ale také společenské a kulturní.

Evropeizace jako vznik nové podoby evropského vládnutí. Sledována především na úrovni EU a zjišťuje se, jakým způsobem evropská integrace vede k redefinování vztahů a mocenských struktur na národní i supranacionální úrovni. S dlouhodobou permanentní přítomností v institucích by aktéři mohli měnit své zájmy a představy a docházet tak může k formě socializace. Dalším sledovaným jevem je evropské *polity-building*, tvořícím určitý evropský veřejný prostor, přičemž nejfrekventovaněji se hovoří o evropském občanství (Harmsen – Wilson 2000: 13).

Evropeizace jako národní adaptace. Přizpůsobení národních struktur a procesu vytváření politik ve prospěch evropské integrace. Začínají se domácí instituce v různých státech podobat kvůli vzájemnému vlivu států nebo kvůli napodobování vznikajícího evropského modelu (Harmsen – Wilson 2000: 13)?

Evropeizace jako politická shoda. Evropeizace má dle Radaelliho přímou a nepřímou dimenzi. Do této kategorie lze také zařadit Dimaggio a Powella, kteří uvádí, že určité

politické volby jsou vnímány jako legitimní, čímž vylučují další varianty. Spolupráce na úrovni evropské integrace se proto dnes může jevit jako legitimní volba (Harmsen – Wilson 2000: 14).

Evropeizace jako překážka a příležitost pro domácí politické vedení. Evropeizace v tomto chápání konfrontuje domácí představy. Lokální vláda musí hledat řešení nenapadající žádný ze zájmů. Členské státy mají své partikulární zájmy, které mohou být v určitých situacích v rozporu s evropskými, a proto vzniká problém jak implementovat politická rozhodnutí, která odporují domácí podpoře (Harmsen – Wilson 2000: 14–15).

Evropeizace jako modernizace. Bývá aplikována na ekonomicky méně rozvinuté státy EU. V tomto pojetí označuje strukturální změny, které zanesou státy zpět do unijního průměru. Dle O’Learyho je jedním z příznaků sekularizace a urbanizace, jak je pozorovatelné v Irsku. Z pohledu periferie dochází k asimilaci s jádrem EU (Harmsen – Wilson 2000: 16).

Evropeizace jako spojování Evropy. Rozšiřování EU o kandidáty z východní a střední Evropy². Přijímání demokratických institucí, tržní ekonomiky a také rozvoj administrativy umožňující zvládnout požadavky Společenství. Ágh do této kategorie řadí také zvládnutí asociačních požadavků EU a úspěšné přistoupení (Harmsen – Wilson 2000: 18).

Evropeizace jako rekonstrukce identit. Toto chápání lze rozumět jako přepsání identit vyskytujících se ve státě. Chápání je zastáváno především v antropologii, často zmiňovanými autory jsou Borneman a Fowler. Evropeizace z této perspektivy prostupuje kulturou a výzkumníci sledují jaký je vztah mezi lokální a evropskou identifikací v politice i kultuře (Harmsen – Wilson 2000: 18).

Evropeizace jako nadnárodní a kulturní integrace. Odkazuje ke každodenním rituálům a interakcím. Zvyšující se míra interkulturních výměn je chápána jako důsledek globalizace a evropské integrace. Evropeizace je v tomto pojetí překračování reálných i

---

² Článek z roku 2000

pomyslných hranic (politických, legislativních, administrativních) mezi státy a vyskytuje se kupříkladu jako turismus nebo společná měna (Harmsen – Wilson 2000: 19).

Johan P. Olsen vysvětluje, že modelování dynamiky evropeizace je vzácné a empirické důkazy bývají nerovnoměrné. Namísto opuštění konceptu ale předkládá také typologii. Záměrem by tedy mělo být určit, jak je evropeizace užitečná pro pochopení dynamiky rozvíjející se evropské sféry a jaký je dopad na evropské uspořádání vládnutí. Olsen evropeizaci považuje za užitečnou pro porovnání evropské dynamiky s dynamikou dalších systémů vládnutí. Trvalé a radikální změny základních principů a politické organizace pak jsou významnými indikátory vzniku politického řádu, evropského vládnutí a jejich proměn. Různá vysvětlení evropeizace bychom měli chápat komplementárně, tedy že se sebou souvisí a evropeizace se tak stává vytyčeným souborem běžných procesů změn. Právě na základě pozorování objektů změn vytváří Olsen vlastní typologii evropeizace (Olsen 2002: 2–3).

Evropeizace jako změna vnějších teritoriálních hranic. Rozšiřování evropského způsobu vládnutí skrze rozšiřování EU (Olsen 2001: 3).

Evropeizace jako rozvoj řídicích institucí na evropské úrovni. Centrální vládnutí, agregace společných kapacit, jejich koordinace a koherence. Tento systém umožňuje EU sankcionovat nedodržování závazných rozhodnutí (Olsen 2001: 4).

Evropeizace jako zásah do národního a subnárodního systému vládnutí. Evropeizace v této podobě představuje rozložení moci mezi různými úrovněmi. Každý multilaterální systém musí obsahovat vyvážený vztah mezi lokální autonomií a centrální koordinací. Studium evropeizace z této perspektivy se zabývá adaptací národních a subnárodních systémů vládnutí k evropskému centru (Olsen 2001: 4).

Evropeizace jako vývoz podoby politické organizace a vládnutí, které jsou typické pro evropská území. Vztahy s neevropskými aktéry a jak se Evropa prosazuje v globálu. Evropeizace pak označuje méně přijatých neevropských norem v Evropě, než kolik je přeneseno do mezinárodního prostoru z Evropy (Olsen 2001: 4).

Evropeizace jako politický projekt usilující o jednotnou a politicky silnější Evropu. Míra, jakou se Evropa stává významnější politickou entitou, souvisí s územím, rozvojem centra, adaptací domácího prostředí a jak Evropa ovlivňuje a je ovlivňována mezinárodním prostředím. Toto vymezení je nejširší a tím že shrnuje všechny výše zmíněné body, nemusí nutně zahrnovat pouze pozitivní konotace (Olsen 2002: 4).

V novější literatuře je hojně citována typologie dle Kevina Featherstona.

Evropeizace jako historický fenomén, je spojena především s procesem kolonizace (Featherstone 2003: 6).

Evropeizace jako transformace kulturní difúze. V tomto pojetí označuje evropeizace rozšíření norem, kulturních vzorců, idejí a identit přes hranice států. Od prvního pojetí se odlišuje menším geografickým rozšířením, protože se omezuje na prostor Evropy (Featherstone 2003: 7).

Institucionální adaptace. V tomto pojetí je evropeizace výsledkem působení evropských mechanismů. Důsledky lze sledovat u různých aktérů, ale i institucí (Featherstone 2003: 7–9).

Adaptace policie. Toto chápání je spojeno především s existencí EU a lze ji chápat jako dopad členství na domácí politiky (Featherstone 2003: 9–12).

Zmíním ještě typologii Adriane Héritier, které se podařilo vyjmenované ještě více zobecnit. *„V prvním pojetí bývá evropeizace ztotožňována s evropskou integrací a zahrnuje přenos kompetencí z národní na supranacionální úroveň s cílem podílet se na společné tvorbě politik“* (cit. dle Havlík – Pšeja 2007: 9). V druhém pojetí je evropeizace zkoumána jako dopady jednoznačně definovaných politik. Zkoumá se, jaký mají vliv na politické a administrativní uspořádání. Evropeizace je vnímána jako proces přizpůsobení a zároveň vznášení vlastních požadavků do evropského politického procesu. Poslední možný přístup se liší pouze geografickým rozptylem, protože jej lze charakterizovat jako vliv politik EU na nečlenské státy (Havlík – Pšeja: 2007: 9).

Domnívám se, že uvědomění si možných výkladů významu fenoménu evropeizace je pro tuto práci klíčové. Evropeizace sice bude sledována prostřednictvím výstupů politického

procesu, ale charakter evropeizace se může v každém státě lišit. Argumentuji tak už nyní vzhledem k odlišnému energetickému mixu, přítomnosti ve Společenství a národních zájmech. V této práci budou sledovány právě důsledky vlivů EU na členské státy. Vzhledem k podobnosti uvedených typologií propojím jejich prvky. Hlavní pozornost budu upírat k evropské legislativě. Zejména v případě energetiky se jako vhodná definice jeví snaha o politicky jednotnou a silnější Evropu, což jsou priority vnější dimenze EEP. Zároveň by bylo možné hovořit o vzniku nového evropského systému vládnutí. Ten by mohl být reprezentován např. obchodováním s emisními povolenkami. Jako projev nového institucionálního uspořádání by mohly být chápány platformy, kde se setkávají národní regulátoři či operátoři rozvodových sítí. Tímto stručným výčtem jsem chtěla demonstrovat, že se v práci budu pohybovat na pomezí více typologií, což je dáno obsahem evropské agendy věnující se energetice.

3.3 Dynamika evropeizace

Ve výzkumu je možné rozeznat tři přístupy ke zkoumání procesu evropeizace. Tyto přístupy souvisí s teoriemi evropského integračního procesu a jejich výkladem v 90. letech. První přístup vychází z intergovernmentalismu a tento proud je reprezentován Andrew Moravcsikem. Zkoumal vliv integračního procesu na jednotlivé země a je tedy považován za zakladatele přístupu bottom-up a přijímání evropské agendy. Další z autorů, Wayne Sandholtz, považuje integraci za příležitost pro domácí entity, aby mohly přetvářet domácí struktury a vykonávat politiky. Pozornost je přitom zaměřena na víceúrovňové vládnutí, které je zkoumáno z perspektivy top-down. Třetí přístup zastoupený např. Beatou Kohler-Koch je založen na ideje transformace vládnutí (Wach 2015: 13). Se změnami, kterými EU od 90. let prochází, vznikla potřeba definovat nové paradigma a tím se stalo víceúrovňové vládnutí (Hloušek – Pitrová 2009: 25).

Ronald Holzacher a Markus Haverland rozlišují tři vlny ve výzkumu EIP, které v podstatě korespondují se třemi všeobecnými generacemi evropských studií. Autoři upozorňují, že integrace a evropeizace nemají jednolitou podobu. Prohlubující se a rozšiřující se integrace, s ohledem na vztahy mezi EU a národními státy, přináší dva hlavní proudy ve výzkumu. Výzkum evropské integrace z perspektivy bottom-up a výzkum evropeizace členských států z perspektivy top-down. Tyto dva procesy by podle autorů měly být

sledovány jako související. Zároveň pokud cílíme na porozumění víceúrovňovému politickému systému EU a členských států, je zapotřebí seznámit s interakčními procesy, které jsou zpětnou reakcí sami na sebe (Holzacher – Haverland 2006: 1–3). Evropská studia často používala bottom-up přístup pro zdůraznění dynamiky a potenciálu vytváření evropských institucí. Druhým přístupem bylo analyzování vlivu rozvíjejícího se evropského systému vládnutí na domácí instituce. Bez ohledu na fenomén evropeizace, práce se často orientovaly pouze na jednu z perspektiv a analyzovaly efekty evropských procesů na členské státy a naopak (Börzel 2002: 193–194).

3.3.1 Top-down přístup k evropeizaci

Mnoho autorů charakterizuje evropeizaci jako vliv EU na členské státy, zejména na institucionální, politické a strukturní změny. Tento postoj vznikl ze všeobecného přesvědčení, že EU poskytuje následováníhodný rámec, kterému by se měly všechny členské státy přizpůsobit. Odkazováno může být k legislativním změnám spuštěným evropskými nařízeními nebo méně zjevným změnám zapříčiněným EU necíleně (Lackowska-Madurowicz 2011: 44). Vypovídá o tom i zaměření studií³. Vliv EU je pak chápán jako impuls pro změny v domácí politice. Top-down přístup významně přispěl k popsání a vysvětlení mechanismů, skrz něž úroveň EU ovlivňuje domácí změny⁴. Cílem autorů zkoumajících evropeizaci z této perspektivy je zjistit, zda existuje evropeizace na úrovni členských států, ale výstupy nemusejí být bezpodmínečně závislé na interakcích mezi členskými státy a EU (Howell 2002: 6). Přímé a nepřímé vlivy lze sledovat ve všech oblastech politiky (Hang 2011: 146). Mnohé definice se shodují, že evropeizace není cíl EU, ale spíše přímý či nepřímý původ jednání na národní úrovni (Lenschow 2006: 56).

---

³ Např. George, S. (2001). *Europeanization of UK Politics and Policy-Making: The Effects of European Integration on the UK*; Balkir, C – Bolukbasi, H. T. – Ertugal, E. (2013). *Europeanisation in the 'Southern Periphery': Comparative Research Findings on the EU's Impact on Domestic Political Economies*; Featherstone, K. – Papadimitriou, D. (2008). *The Limits of Europeanization Reform Capacity and Policy Conflict in Greece*

⁴ Evropeizaci je zapotřebí odlišit od dalších původců domácích změn. První možností je komparace rozdílných důsledků vlivu EU na členské a nečlenské státy. Znalost historického vývoje je nutnou podmínkou pro časové kontinuum mezi národním, evropským a mezinárodním vývojem a domácími změnami. Je vhodné vycházet z analýzy domácích změn, aniž bychom upřednostňovali některého z potenciačních aktérů a předpokládali, že ke změnám došlo právě v dikci očekávaného aktéra (Lenschow 2006: 59).

Thomas Risse, Maria G. Cowles a James Caporaso určili tříbodový postup pro výzkum z této perspektivy. Prvním krokem je určení relevantních procesů na úrovni EU, formálních i neformálních, které následně implikují proměnné pro domácí změny. Dalším krokem je určení kompatibility mezi požadavky EU a domácím uspořádáním, které určuje míru donucovacího tlaku na státy. Posledním krokem je sledování domácích změn dle různých faktorů. Za takové považují domácí odpůrce, příslušné instituce, politickou a organizační kulturu, rozdílné postavení domácích aktérů a proces učení (Risse, Cowles, Caporaso dle Bache 2008: 11).

Ne vždy mohou být korelace mezi domácí a evropskou politikou v rovnováze a to vytváří tenze. Vzniká tak donucovací tlak, protože podle některých autorů by bez něj nemohla evropeizace probíhat (viz Bache – Jordan 2006). Míra souladu určuje, jak velký bude vytvářen tlak na domácí instituce a politiku. Zároveň pokud jsou politiky a zákony v souladu s EU, není zapotřebí je nahrazovat (Hang 2011: 138–139). V souvislosti s přijímáním a aplikováním evropské politiky se používá termín *downloading*. Čím více jsou evropské a domácí politiky identické, tím jsou implementační náklady na úrovni národních států nižší. Pokud jsou domácí instituce výrazně odlišné, jsou konfrontovány s evropskými (Héritier dle Börzel 2002: 194). Dle Andrewa Gambla je evropeizace stav, kdy různé módy evropského vládnutí transformují aspekty domácí politiky (Gamble dle Howell 2002: 6). Toto pojetí evropeizace implikuje proces implementace, kdy dochází k nějaké transformaci na domácí úrovni a je nezbytné následovat evropské standardy nebo zaujmout evropský postoj (Lenschow 2006: 56).

Tento přístup čelí kritice, protože vytváří dojem, že státy jsou pasivními recipienty evropských direktiv a ignoruje interakce mezi EU a členskými státy (Börzel dle Hang 2011: 139). Zároveň sledováním evropeizace jako „*penetrace evropské dimenze do národní arény*“ (cit. Gamble dle Hang 2011: 139) vede pouze ke zkresleným představám o vztazích mezi EU a členskými státy. Evropské instituce významně rámuje, jak se budou otázky projednávat a jaká tedy bude agenda, zároveň je ale chybné myslet si, že politické otázky neovlivňují strukturu. Členské státy se snaží ovlivňovat utváření politik podle svých zájmů a institucionálních zvyků. Současně ale musejí přizpůsobit svoje instituce

evropské legislativě, jakmile jsou přijaty nějaké změny (Héritier dle Börzel 2002: 195). Top-down přístup se tedy může zdát příliš zjednodušující pro výzkum evropeizace.

Evropeizace by měla být viděna jako dvousměrný proces změn, protože není pravdou, že státy pouze pasivně přijímají vlivy z EU, ale také se snaží projektovat své národní zájmy na evropskou úroveň (Hang 2011: 140). Preference národních vlád jsou tedy konfrontovány s evropskými, což také ovlivňuje jejich kapacity usilovat o následování svých cílů na úrovni EU. Vezmeme-li v potaz, že státy mají heterogenní zájmy a rozdílné prováděcí kapacity, lze očekávat, že státy budou na evropeizaci reagovat odlišně (Börzel 2002: 194).

Adriane Héritier a Christoph Knill (2000: 1–3) se snaží odpovědět, proč státy reagují odlišně na politické podněty. Určujícími jsou dle nich tři faktory: a) stadium liberalizace v zemi b) hodnotový systém a přístup k řešení problémů c) reformační kapacity států⁵ (Héritier – Knill 2000: 2–3). Vztah mezi těmito proměnnými je dynamický. Evropeizaci je následně zapotřebí vnímat nikoli jako automatické přizpůsobení domácí politiky požadavkům definovaným na evropské úrovni, nýbrž jako impuls pro domácí politické aktéry, případně jako nástroj domácích aktérů směřující k posílení jejich vlastní pozice a zvýšení šance na dosažení vlastních politických cílů. Státy zažívají nejen donucení z EU, ale sami také používají strukturní možnosti EU (Lenschow 2006: 60).

3.3.2 Bottom-up přístup k evropeizaci

Nabízí se tedy zabývat se evropeizací pomyslně v opačném směru, tedy bottom-up. Tento přístup k evropeizaci popisuje, jak členské státy formují politiky a instituce EU. Přístup se do studia dostává, protože je zjevné, že státy mají různé vyjednávací kapacity a moc, ale také jiné vnímání problémů a zastávají různé postoje k řešení problémů. Výzkum evropeizace z této perspektivy zaprvé sleduje aktivity států pro posílení jejich

---

⁵ V první fázi je evropská politika politickým nástrojem a používá se především k vytvoření a upevnění norem. Fáze tedy prakticky označuje míru souladu s evropskými požadavky, které označují jako *match* nebo *mismatch*. Reformační kapacity jsou počty aktérů ve veto pozici, kteří mohou zabránit přijetí nějakého návrhu a zároveň politické síly, které je možné mobilizovat pro. Hodnotový systém a přístup k řešení problémů reflektuje charakter dlouhodobého konsensu mezi politickými aktéry (Héritier – Knill 2000: 2–3).

mezinárodní pozice, tzv. *uploading*, za druhé se snaží porozumět kdo, v jakých fázích a jakými prostředky formuje evropskou agendu (Lackowska-Madurowicz 2011: 46–47). Základními předpoklady pro úspěšné uploadování požadavků a cílů jsou komunikace a zabezpečení, že budou reflektovány v evropských institucích. Způsob jak minimalizovat náklady a maximalizovat výhody z evropských politik je právě *uploading* či projekce národních politik na evropskou úroveň. To je příhodné zejména ve specificky zaměřených sektorech (Hang 2011: 143). Prosazováním vlastních norem lze snížit nutnost přizpůsobovat se EU skrze *downloading*. Přenesením na evropskou úroveň je také možné efektivněji řešit problémy jako znečištění životního prostředí nebo organizovaný zločin (Börzel 2002: 196).

Čím více členů má skupina a nachází se v ní více rozdílných názorů, tím je náročnější dosáhnout nějaké shody. Pravděpodobnost prosazení agendy záleží na momentálních podmínkách, zda je téma momentálně relevantní a jak determinuje evropské hodnoty. Státy se tedy snaží nejen ovlivnit prostřednictvím EU chování ostatních států, ale také ovlivnit jejich myšlení a hodnoty. Národní ideje a preference nejsou statické a mohou se v čase měnit (Müller 2010: 10).

Kapacity států a politické preference jsou úzce navázány na jejich ekonomický rozvoj, zejména v oblasti regulačních politik. Tanja Börzel hovoří o třech strategiích, které státy používají v evropské politice. První z nich je určování tempa podle domácích preferencí. Pokud je tato strategie úspěšná, *downloading* tvoří menší obtíže, protože evropská legislativa je snáze inkorporována do již existujících. Státy praktikující tuto strategii, *pace-setting*, mají často zájem na vývoji a zlepšení nových technologií. Schopnost vytvářet koalice je také významným zdrojem, protože tímto způsobem se mohou prosadit i menší státy a nemusí zůstat ve vleku velkých (Börzel 2002: 196–199). V některých případech se může jevit, že k žádné evropeizaci nedochází, protože neprobíhají politické změny. Právě zde sehraává výzkum *bottom-up* procesů klíčovou roli, protože to vypovídá o úspěšném lobbingu. V takovém případě hovoříme o úspěšné evropeizaci zdola nahoru a neúspěšné shora dolů (Howell 2002: 13). *Foot-dragging* cílí na brzdění či zabránění členským státům uploadovat jejich domácí politiky na úroveň EU. Státy používající tuto strategii vyžadují kompenzaci v podobě různých balíčků nebo příspěvků, které jsou často

nedostatečné pro pokrytí nákladů. Tato strategie se často týká později přistupujících států (Börzel 2002: 203–205). Poslední uváděnou strategií je *fence-sitting* která neusiluje ani o iniciaci nebo prosazování politik ani o zamezování tak činit ostatním. Státy vycházející z této pozice se snaží být objektivní a neutrální a své jednání přizpůsobují tématu, takže z *fence sittingu* v jedné oblasti mohou praktikovat *pace-setting* v jiné. Strategie těchto vlád je determinována nejen preferencemi, ale také kapacitami. Zároveň se může stát, že vzhledem k rozdílným kapacitám bude na úrovni EU přijato něco, co není tématem v celé unii (Börzel 2002: 206–207).

V realitě jsou *bottom-up* a *top-down* procesy propojené nebo vzájemně závislé. Všeobecně by dalo tvrdit, že *top-down* perspektiva sice umožňuje popsání institucí, politik a jejich utváření, ale *bottom-up* přístup více přispěl k hlubšímu porozumění evropeizaci (Hang 2011: 143). Charakter procesů se v čase bude proměňovat, někdy bude evropeizace lépe pozorovatelná z jedné perspektivy, jindy z druhé (Howell 2002: 21). Stát zastává klíčovou roli jak v utváření evropské politiky, v její implementaci, tak také ovlivňuje způsoby, jak členské státy formují evropeizaci a přizpůsobují se jí (Börzel 2002: 195). Úspěšnost ve vyjednávání na evropském poli mezi domácími aktéry pak určuje míru ladu a nesouladu, když dojde na implementaci. Jinými slovy úspěšnost *uploadingu* determinuje míru změny ve vztahu k *downloadingu* (Howell 2002: 12).

3.3.3 Horizontální evropeizace

Horizontální evropeizace označuje sledování situace v dalších členských státech s ohledem na události a diskutovaná témata (Brüggeman – Königslöw 2009: 29). Horizontálními politickými transfery se státy učí a přijímají politiky bez přičinění EU (Howell 2002: 12). S emancipací konceptu víceúrovňového vládnutí končí představa o oddělení národní politiky od evropské, což znamená, že vertikální⁶ úroveň vládnutí je propojením různých politických a také veřejných aktérů, kteří vytváří dynamickou síť vztahů (Lenschow 2006: 54). Horizontální přístup bere v potaz nejen politické, ale také

---

⁶ Za vertikální evropeizaci mohou být považovány procesy ve směru shora dolů i zdola nahoru

kulturní a společenské změny, čímž se blíží sociologickému a antropologickému výkladu evropeizace (Lackowska-Madurowicz 2011: 49).

Ve svém článku se Michael Brüggeman a Katharina Königslöw zaměřují na význam médií, protože se domnívají, že mediální kanály by mohly v některých situacích sehrávat významnější roli než evropeizace skrz politickou integraci. Brüggeman a Königslöw rozlišují čtyři kvadranty dle intenzity vertikální a horizontální evropeizace (Brüggeman – Königslöw 2009: 29). EU dle Andrey Lenschow poskytuje určitou arénu pro komunikaci a konkurenci, zároveň ale i bez existence společného trhu by mezi státy existovalo konkurenční soupeření. Instrukce sblíží národní lídry s agendami jiných států a mohou se tedy stát určitou inspirací. Horizontální evropeizace sehrává významnou roli v oblastech, kde sama EU nemá tak silné kompetence a může tak suplovat top-down mechanismy (Lenschow 2006: 57).

Proces probíhající na této úrovni lze nazvat jako *crossloading*, kdy výměna mezi členy probíhá bez návaznosti na EU. Tím, že horizontální přístup zohledňuje mezistátní transfery, doplňuje další dva přístupy a přispívá tak ke komplexnějšímu obrazu evropeizace, který se stává trojrozměrným (viz obrázek). Zahrnutím downloadingu, uploadingu i crossloadingu vzniká potenciál pro popsání dynamických procesů integrace a domácích změn (Hang 2011: 144; 147).

Další možný přístup je také cyklický ve směru stát, EU a následně stát (Lenschow 2006: 55). Evropeizace je z této perspektivy nahlížena jako tvůrce kontext, který vytváří rámec pro jednání domácích aktérů. Ti ale nereagují pouze na podněty, ale zároveň určité impulzy očekávají, protože vyvolávají bottom-up procesy nebo přijímají evropskou politiku nezávisle na tlacích z Bruselu (Lenschow 2006: 57). Toto jednání nemusí jen vytvářet nátlak (Hang 2011: 144), ale také může zvyšovat tendence kopírovat úspěšná opatření, bez přímého zapojení evropských institucí. Jak vyplývá z výše zmíněného, aplikace tohoto přístupu vyžaduje pozorování procesů v obou vertikálních směrech, což by mohlo být analyticky (Lodge dle Lackowska-Madurowicz 2011: 48).

Kerry Howell (2002: 12) upozorňuje, že sledováním dalších politických transferů dochází k „napínání konceptu“, protože politika států musí projít evropskými institucemi, i když

se jedná pouze o koordinaci. Pokud je tedy evropeizace vnímána jako komplexní jev, je zapotřebí chápat relace mezi uploadingem a downloadingem jako jeden z procesů. Tím se ale dostáváme k otázce definování hranic evropeizace. Z tohoto důvodu dochází ve výzkumu k vymezení top-down procesů, bottom-up procesů a kontextu. S čím více proměnnými je pracováno, tím výzkum může ztrácet na důvěryhodnosti (Howell 2002: 12–13). Že existují další možné druhy vztahů, není popíráno, jak je uvedeno výše, ale zaměření výzkumu se vždy musí vymežit dle dostupných dat. Vymezení se nevyhnu ani v této práci a vzhledem k hledanému cíli bude vhodné postupovat shora dolů, tedy nejprve určit jak vypadají energetické politiky EU. Zjištěním konkrétních předmětů EEP, získám styčné body, pro zkoumání politik členských států. Následně tedy moci zhodnotit, jak se evropeizace u sledovaných států objevuje.

3.4 Zdroje evropeizace

Identifikování zdrojů evropeizace bychom měli být schopni identifikovat více vstupů než pouze přímá nařízení z Bruselu. Zároveň se pokusím představit právě jak zdroje, které by se daly klasifikovat jako top-down, tak také budu hledat ty z opačného spektra, tedy bottom-up. V případě přehledu všech bottom-up zdrojů by bylo zapotřebí vysledovat každého aktéra, který do procesu vstupuje, což by bylo mezi 28 státy prakticky empiricky nemožné. Pokusím se proto najít nějaké obecné kategorie, které mohou mít vliv na formulaci evropských policies. Různé zdroje mají různý dopad na národní politiky a spouštějí různé procesy (Töller 2010: 428).

Evropská integrace bývá někdy rozdělována do dvou proudů – pozitivní a negativní. Pozitivní integrací je rozuměno [...] „*sjednocování standardů, pravidel a vytváření nových institucí na evropské či národní úrovni*“ (cit. dle Šlosarčík 2006). Negativní integrace [...] „*je založená na odbourávání překážek pro obchodování, pohyb a komunikaci mezi členskými státy*“ (cit. dle Šlosarčík 2006). Tato označení odkazují k odlišnému charakteru činnosti členských států (Šlosarčík 2006) a zájmem výzkumníků je zjistit, jak jsou státní aktéři schopni pracovat se zdroji a omezeními (Graziano – Jacquot – Palier 2011: 1). V ideálním případě by policies měly být regulovány pouze pozitivní integrací, kdy EU směřuje státy k nějakému navrženému modelu a státy sami mohou provádět nezbytné reformy pro zajištění jejich splnění. U sektorových politik dominuje pozitivní

integrace, protože účelem je vznik nějaké nové kvality, negativní integrace ale naopak ovlivňuje nějaké již existující. Ne příliš direktivní jednání EU by mělo zamezit ochotě přijímat vágní a neodpovídající směrnice (Lenschow 2006: 63–64). V případě energetiky se s výjimkou vytvoření vnitřního trhu jedná o pozitivní integraci. Vhodným příkladem je společný postoj k zamezování klimatickým změnám. Vnitřní energetický trh by se ale bez negativní integrace neobešel, protože je zapotřebí vyrovnat charakter tržního prostředí ve všech státech, které se trhu účastní, aby měli všichni aktéři stejné možnosti se na trhu uplatnit.

Jak je dříve uvedeno, EU jako taková nemá evropeizaci ve své dikci, ale různé z jejích struktur mohou mít vliv na evropeizaci. Bulmer zmiňuje jako příklad Radu Evropy, která může mít srovnatelný vliv. Nicméně EU má rozsáhlejší politiky, institucionální nastavení a právní uspořádání, které z ní utváří centrum evropeizace (Bulmer 2008: 42). Jak jsem uvedla výše, primárně budu evropeizaci sledovat ve směru top-down, proto je nyní zapotřebí uvést, jakými prostředky jsou vyslovovány evropské priority.

Claudio Radaelli hovoří o dvou impulsech od EU, které mají efekt na domácí aktéry a struktury, a sice nátlak a potenciál k použití (*potential for „use“*). Požadavky jsou formulovány na evropské úrovni s očekáváním, že budou domácím aktérům vyhovovat nebo je naplní. Současně je EU „používána“ domácími aktéry, což vypovídá, že evropeizace není hierarchický kolos produkující pravidla, ale spleť systém komunikace. Právě dimenze nátlaku a „použitelnosti“ rozšiřují možnosti evropeizace a utváří tak různé rámce pro politické aktéry (Lenschow 2006: 61). Okolnosti jako blížící se volby, mohou vytvářet výhodnou pozici pro použití EU pro protlačení nesplněných reforem. Ke stejnému výsledku mohou tedy aktéry přivést různé úmysly a zájmy.

Evropský právní systém má několik úrovní, ve kterých se setkáme s různými VPD, které jsou adresované členskými státy. Právo členských států a přijaté na půdě EU by mělo být v souladu a zásadně si neodporovat. Lisabonská smlouva uvádí, že státům *„náležejí pravomoci, které nejsou Smlouvami Unie svěřeny, členskými státy. [...] Podle zásady loajální spolupráce se Unie a členské státy navzájem respektují a pomáhají si při plnění úkolů vyplývajících ze Smluv. Členské státy učiní veškerá vhodná obecná nebo zvláštní*

opatření k plnění závazků, které vyplývají ze Smluv nebo z aktů orgánů Unie. Členské státy usnadňují Unii plnění jejích úkolů a zdrží se všech opatření, jež by mohla ohrozit dosažení cílů Unie“ (cit. dle Lisabonská smlouva: čl. 3a). Evropské právo je možné rozlišovat na primární a sekundární, přičemž zde se zaměřím na právo sekundární. S primárním právem tj. zakládacími a základními smlouvami, musí být sekundární právo vždy v souladu.

Na úrovni EU můžeme rozlišovat různé legislativní VPD. **„Nařízení je právně závazné. Platí v celém svém rozsahu v celé EU“** (cit. dle EU 2015). V případě rozporu, je evropské právo ve vymezených oblastech, nadřazené národnímu. Jedná se o jeden z tvrdších nástrojů a nebývají hojně zkoumána evropskými studiemi (Töller 2010: 428). **„Rozhodnutí je závazné pro všechny, kterým je určeno (např. pro členský stát EU nebo určitou obchodní společnost), a je přímo použitelné“** (cit. dle EU 2015). Rozhodnutí Soudního dvora odkazují na konkrétní případy, ale často mají charakter pololegislativního nastavení pravidel, protože mají konkrétní adresáty⁷. Veškerá nařízení vyžadují přímé a striktní provádění (Töller 2010: 428 429). **„Směrnice je právní akt stanovující cíl, který musejí všechny země EU splnit. Je však na jednotlivých zemích, jak formulují příslušné vnitrostátní zákony a jak těchto cílů dosáhnou“** (cit. dle EU 2015). Kvalitativní výzkum ukazuje, že nezáleží pouze na souladu a nesouladu evropskou a národní politikou, ale také na stranickém systému nebo momentálním rozložení zájmů či významu sledované oblasti pro zainteresované aktéry. Za určitých okolností mohou být směrnice přímo aplikovatelné, což má politické důsledky předtím, než je to přeneseno do národního práva. Nastavením určitých limitů evropské směrnice ovlivňují formování politiky členských států. Zmíněné akty lze řadit k projevům negativní integrace, protože členské státy se kvůli nim mezi sebou často střetávají a po jejich přijetí dochází na národní úrovni často k nějakým omezením. Nejistota z nových podmínek může zapříčinit, že státy budou reagovat jinak, než je předpokládáno (Töller 2010: 430). Uvedené dokumenty jsou právně závazné a členské státy jsou povinny se sdělenými pokyny řídit.

---

⁷ Často jím bývají „členské státy“

Na evropské úrovni mohou být dále přijímána **doporučení**, jejichž prostřednictvím „*mohou orgány EU dát najevo svůj názor a navrhnout určité kroky, aniž by z nich vyvozovaly zákonnou povinnost pro toho, komu je určeno*“ (cit. dle EU 2015). Orgány EU mohou také zaujmout **stanovisko** a vyjádřit se tak nezávazně k určité otázce, aniž by vznikla povinnost stanovisko vyslyšet (EU 2015). Stanoviska a doporučení tvoří nezávaznou část sekundární evropské legislativy.

Evropské právní akty jsou nejvíce empirickým zdrojem pro výzkum, ale měly by být doplněny o další. Mezvládní politiky jsou také zdrojem a přispívají k procesům učení a adaptace. Také nesmíme opomenout vyjednávání v pozadí přijetí konkrétních legislativních úprav. Zmínit bychom měli také tzv. soft nástroje, které nejsou závazné, ale bývají členskými státy následovány například v rámci metody otevřené koordinace (Töller 2010: 431).

Jak je uvedeno v předchozí kapitole, zdrojem legislativy jsou také strategické VPD dokumenty, můžeme k nim řadit různé **strategie** nebo **akční plány**, které nemusejí mít na úrovni EU pouze deklaratorní charakter a často jsou následovány dokumenty sekundární legislativy. Evropský parlament a Komise vydávají **zelené a bílé knihy**, které jsou předobrazem nové legislativy a jejich účelem je vyvolání veřejné diskuse nad tématem. Pohybují se tedy mezi dvěma dimenzemi zkoumání a daly by se považovat za zdroj evropeizace národních policií i impulz pro státy uploadovat své preference. Propojení mezi veřejnou debatou a evropskými politikami je zjevné, pokud se podíváme, kolik prostoru bylo věnováno společně měně či fondům poskytujícím pomoc chudším regionům EU (Featherstone – Papadimitrou 2008: 1). V případech, kdy je legislativa mimo pravomoci EU existuje snaha promítnout alespoň institucionální rámec a určitým způsobem státy nutit k zodpovědnosti. Dále existují fóra, která neprodukují evropskou legislativu a poskytují prostor pro diskusi, nezávazná doporučení, konzultace a kritéria veřejných politik. Také zástupci států se setkávají a hovoří o tom, co je evropská identita a vydávají deklarace, které mohou být integrovány do domácího politického procesu a mohou tak generovat efekt evropeizace (Radaelli, 2012: 1–2).

V případě analýzy zdrojů evropeizace ve směru bottom-up je zapotřebí identifikovat jak vypadají a jak se vyvíjely národní reformy a vysledovat jejich dynamiku, specifické národní načasování a zúčastněné aktéry (Graziano – Jacquot – Palier 2011: 7). Politické systémy jednotlivých států mají bezesporu vliv na evropeizaci policy, protože jsou různě bilaterálně či multilaterálně provázané. Toto provázání se pak projevuje také v propojení politických stran nebo zájmových skupin na evropské úrovni (Bulmer 2008: 42). V případě sledování evropeizace od spodu je možné setkat se s termíny jako turkizace, germanizace nebo jugoslavizace, které odkazují k různému ekonomickému, bezpečnostnímu a politickému rozložení struktur (viz Harmsen – Wilson 2000).

Všeobecnými motivacemi aktérů k jednání jsou vlastní zisk, normativního souznění či souladu a nesouladu s požadavky shora. Zdroje, kterými disponuje EU lze roztřídit do pěti kategorií dle Paola Graziana a kol.: a) právní zdroje b) finanční zdroje c) znalostní a normativní zdroje d) politické zdroje e) institucionální zdroje (Graziano – Jacquot – Palier 2011: 10). Pokyny nebo evropský diskurs mohou být členskými státy chápány jako pomyslný posel uspořádání vyžadující předběžná opatření nebo jako konkurenční prostředí, kde by jednání ostatních států mohlo znamenat poškození dobré pověsti (Lenschow 2006: 65). Vyjmenované zdroje, kterými EU disponuje, bych považovala za impulzy bottom-up evropeizace, protože mohou motivovat státy k účasti na evropském politickém procesu. Relevance zdrojů se bude lišit od politické oblasti a aktéra.

Evropské instituce většinou vyvažují používání tvrdých i měkkých nástrojů, závazného i doporučujícího charakteru. Níže jsou rozebrány mechanismy, kterými se evropeizace projevuje na úrovni členských států. Evropská politika různými mechanismy ovlivňuje všechny sféry politiky.

3.5 Národní policie jako předmět evropeizace

Zdroje evropeizace mají vliv na různé fenomény. Je proto vhodné utvořit si ucelený přehled, kde se evropeizace projevuje⁸. Následně se zaměřím na popsání, jak se evropeizace projevuje ve sféře policie.

Prvním objektem evropeizace jsou **instituce**. Evropeizace může mít vliv na veškeré domácí i evropské instituce, veřejnou správu, mezivládní vztahy a také právní struktury. Nelze jednoznačně popsat rámec, jak ovlivňuje EU vztahy mezi parlamentem a vládou. Typickým projevem evropeizace je pak střet mezi domácími a evropskými strukturami (Radaelli 2000: 6). Struktury jsou významné pro evropeizaci, protože jsou primárními komunikačními kanály mezi dvěma úrovněmi (Jordan 2003: 268). Dalším objektem evropeizace je **veřejná správa**, kdy se administrativa EU rozšiřuje do domácích. Evropský administrativní rámec se vyvíjel podle německého a francouzského modelu a proto lze očekávat střet s administrativní kulturou jiných států. Evropeizace nemusí znamenat přímé nařízení postupu nebo organizace, ale Brusel může vytvořit určitou platformu pro komunikaci a úředníci pak z důvodu každodenního kontaktu s danou strukturou nebo komunikačním modelem, přenesou praktiky do domácí administrativní sítě. Zároveň prostřednictvím Bruselu může docházet k horizontálnímu přenosu mezi státy a administrativní inovace se mohou rozšiřovat do dalších zemí. Účast v evropských administrativních strukturách může také změnit hodnotové přesvědčení domácích úředníků. Evropeizace **mezivládních vztahů** může označovat změnu politických kanálů nebo změnu centrální strategie. Tato evropeizace bývá sledována na úrovni regionů, kdy se sleduje, jaké jsou korelace mezi náklady na implementaci a posilováním centrální vlády. Regiony mohou být evropeizací i posíleny. Evropeizována může být také **právní struktura**. Transformace domácího práva je častým předmětem studií. Významnou roli zde sehrává Evropský soudní dvůr. Zároveň se na tomto objektu evropeizace dá sledovat dynamika supranacionálního vládnutí v Evropě. Do této kategorie lze zařadit také evropeizaci stranických systémů a re-politizaci na evropské úrovni. Zahrnout zde musíme také nátlakové a business skupiny, které jdou nad rámec evropských asociací

---

⁸ Srovnej s kapitolou 3.1

a způsobují evropeizaci domácích skupin. Evropeizace má vliv také na **znalostní a normativní struktury**. Evropeizace může ovlivňovat hodnoty, normy a diskurs v členských státech. Změnou hodnotového přesvědčení může docházet ke změnám politických preferencí a tím se také mění zpětná reakce na evropské politiky. Evropeizace veřejné politiky může mít různé podoby a ovlivňovat prvky veřejné politiky, aktéry, zdroje i politické nástroje (Radaelli 2000: 6–9). Později Radaelli přehled rozšířil a více uspořádal. První doménou jsou **domácí struktury**, druhou je evropeizace **veřejných politik**. Veřejné politiky se mohou stávat více konfliktní, korporativistické, pluralistické nebo méně regulativní. Normativní a kognitivní domény evropeizace by měly být odlišeny od ostatních⁹. Hodnotový rámec může mít transformační efekt na prvky politics a policy, což se často projevuje jako změna výkladu nějakého problému. Každá z uvedených domén je tvořena dalšími prvky (Radaelli 2003: 34–37). Každý ze států vytváří pro řešení obdobných problémů různé struktury a nástroje. Z výzkumů vyplývá, že struktury jsou vůči evropeizaci odolnější než politiky. Politiky mají větší tendenci být evropeizovány a ve výzkumu by měla být více v potaz brána jejich konvergence. Vzhledem k různým institucím není s podivem, že evropská direktiva mají různý dopad v členských státech. Je srozumitelné, že se evropské politiky snaží transformovat národní politiky, aby bylo dosaženo vyšších standardů (Jordan 2003: 265).

Jak již bylo nastíněno, změny způsobené evropeizací jsou pozorovatelné v různých oblastech a dosahují různého rozsahu. O evropeizace se většinou hovoří v pozitivních konotacích, ale domnívám se, že jakákoliv změna politik, která proběhne na základě reakce na evropský podnět lze považovat za výstup evropeizace. Evropeizace může mít také podobu přijetí strategie nějakého jiného členského státu, jako důsledek (dojmu) celoevropského přijetí této strategie (Lodge dle Lackowska-Madurowicz 2011: 46). Lenschow pracuje s evropeizací v různých oblastech politiky, které mohou být vystaveny evropeizaci. V analytické rovině můžeme hovořit o třech oblastech, ale v reálu tři dimenze interagují a evropské procesy, instituce a diskurs ovlivňují více než jednu dimenzi. Abychom mohli měřit evropeizaci, musíme nejen odhalit kauzální vztahy, ale

---

⁹ Srovnej Radaelli 2000 a Radaelli 2003

také si vytvořit systém indikátorů změn. Nicméně nelze jednoznačně stanovit rozdíl mezi podobou adaptace a požadovaným přizpůsobením. Evropské politiky nelze rozlišit na jednotlivé položky, jejichž dosažením jsou naplněny cíle. EU navíc zřídka definuje jednoznačné modely a typičtější jsou různé rámce nebo strategie. Evropeizace se proto stává více kompatibilitou¹⁰ než shodou (Lenschow 2006: 59–60). V energetické politice bylo dosaženo mnoha cílů, které by dle předchozího výkladu bylo možné považovat za evropeizaci. EU například dovedla státy ke zřízení nezávislých institucí, které spravují distribuční sítě, čímž bylo evropeizováno jak uspořádání domácích struktur, tak také vznikl nový komunikační nástroj. Pokud je zřízena nová instituce, je pak logické, že musí být ukotvena v právním systému.

Definice evropeizace policies by se na první pohled mohla jevit jako podobnost evropských a národních politik, ale pokud by se blížily nebo byly úplně identické, vytratila by se dynamika nutná pro vládnutí jako takové. Domnívám se, že pro evropeizaci je klíčová právě dynamika a neustálý vývoj. Fenomén evropeizace politik by neměl být nijak ukončen nebo označen za definitivní, protože i politika a řešené otázky se stále proměňují. Současně, jak uvádím v úvodu, evropeizace je někdy intenzivnější a jindy slabší.

3.6 Změny pod vlivem evropeizace a evaluace výstupů

V literatuře jsou popsány různé mechanismy, jakým způsobem jsou i nejsou impulzy přijaty a přeneseny do národních politických procesů. Ve vztahu k policy znamená evropeizace dva kroky: přijetí na úrovni EU a následná implementace na domácí úrovni (Bulmer 2008: 42). Pokud bychom následovali logiku politického procesu, evropeizace obsahuje **přijetí norem**, které může být spojováno také s rozšiřováním. **Rozvoj vládnoucích institucí** může být rozuměn jako nástroj dosažení vytyčeného cíle. Evropeizace jako politická unifikace a posílení vyžaduje **vzájemné institucionální provázání**, kdy na sebe instituce působí v různých směrech¹¹. Pokud bychom nahlédli

---

¹⁰ Konvergenčí, tj. sblížováním politik se v poslední době zabývá např. Knill, viz Cross-national Policy Convergence: Concepts, Causes and Empirical Findings.

¹¹ Viz kapitola 3.3

za hranice EU, můžeme hovořit o **difúzi politik** a v makroperspektivě také o získání silnějšího postavení ve světovém mocenském řádu (Olsen 2002: 5). Sledování úspěšnosti a zpětnou vazbu pak lze považovat za evaluaci a za podnět pro další vývoj.

Haverland a Holzacker popisují dva nepřímé mechanismy evropeizace – změna struktury příležitostí a rámování. V prvním případě jsou stanoveny nové instituce na evropské úrovni mající legislativní, exekutivní a soudní moc, které se stávají novými aktéry. Vytvářeny jsou tak nové příležitosti v podobě pák a informací, které vedou k redistribuci moci v členských státech. Rámování je vztaženo ke kognitivním dopadům evropské integrace, protože může změnit přesvědčení a očekávání domácích subjektů v rámci nové struktury (Haverland – Holzacker 2000: 4). Politiky mohou být zacíleny na různé z uvedených kategorií¹², ale zpravidla ovlivní i jinou. Pokud například dojde ke změně institucionálního modelu, pravděpodobně se důsledky projeví i na změně struktury možností (Knill – Lehmkuhl 2002: 257). Vivien Schmidt tvrdí, že pokud mají nastat rozsáhlé politické změny, musí existovat podpůrný diskurs na domácí úrovni. Podpůrnými elementy jsou ekonomické možnosti, kapacity politických institucí, odkaz politik, preference a diskurs, které jsou klíčovými vyjednávacími faktory (Bulmer 2007: 53).

Christopher Knill a Dirk Lehmkuhl rozlišují tři mechanismy, kterými evropské nároky způsobují domácí změny. Jak sami ale upozorňují, jedná se spíše o mechanismy pro analýzu, než empirické. Evropské politiky jsou zpravidla směsicí různých mechanismů. Tyto mechanismy jsou podle nich klíčové pro sledování vlivu na domácí politiky, a proto je upřednostňují před zkoumáním partikulárních politik. Zdůvodňují to tím, že jedna politika může mít fundamentální vliv v jedné zemi a v jiné mizivý (Knill – Lehmkuhl 2002: 255). První způsob jak může EU zasahovat do policíes členských států, je nařízení k přijetí opatření za účelem souladu. Přizpůsobení domácích podmínek je prostředkem k harmonizaci s ostatními. Tento mechanismus lze kvalifikovat jako pozitivní integraci, politiky jsou přímo zacíleny na nahrazení domácích regulačních

---

¹² Viz kapitola 3.5

rámci. Členské státy mají omezené pravomoci, pokud EU rozhodne o konkrétním uspořádání. Druhým mechanismem je nahrazování domácích pravidel hry. Evropský vliv ovlivňuje strukturu příležitostí a tím ovlivňuje distribuci moci a zdrojů mezi domácími aktéry. Ačkoli evropské politiky přispívají v tomto mechanismu ke změnám, nijak neurčují, jak by mělo nové uspořádání vypadat a jaké by mělo produkovat výstupy. Tento mechanismus lze klasifikovat jako negativní integraci, často se týká tržních polícií. Je typické, že je zacílen na odstranění administrativních překážek pro fungování jednotného trhu. V třetí podobě EU neurčuje institucionální požadavky ani nemodifikuje interakce, ale usměrňuje domácí uspořádání nepřímo vlivem na přesvědčení domácích aktérů. Tento způsob cílí na změnu přesvědčení a očekávání. Změny hodnot se pak odrážejí ve strategiích a preferencích domácích aktérů. Tento postup je používán, pokud je zapotřebí připravit si pole pro složitější politiky pozitivní i negativní integrace. Záměrem je získání širší podpory pro reformu na evropské úrovni (Knill – Lehmkuhl 2002: 257–259).

Aby došlo ke změnám, musí být politika nebo momentální kontext silnou výzvou pro domácí prostředí. Pokud je výzva nebo impuls malý nebo nedostatečně důrazný je snadno opomenut, naopak pokud si požadují příliš radikální transformaci domácího řádu, státy mají tendenci odporovat přizpůsobení. Proto je zlatou střední cestou „vhodnost souladu“, kdy požadavky jsou akceptovány a státy se jim přizpůsobí bez významných existenčních změn (Lenschow 2006: 62). Vhodnost nákladů zvyšuje pravděpodobnost, že bude politika evropeizována, protože nesoulad mezi domácí a evropskou politikou není tak rozsáhlý (Hloušek – Pitrová 2009: 27–28).

Pokud do systému přijde nějaký impuls, který prostřednictvím různých mechanismů zpracován, produkuje nějaké výstupy. Dle charakteru reakce na evropskou politiku rozlišují někteří autoři tři nebo čtyři stupně domácích změn. V obecné rovině se mohou výstupem evropeizace stát socializace, cesta závislosti a učení (více viz Haverland – Holzhaecker 2000: 6). Čtyřbodovou typologii výstupů vytvořil Radaelli – lhostejnost, přizpůsobení, transformace a stažení se (Bulmer 2007: 55). Börzel a Risse klasifikují absorpci, přizpůsobení a transformaci (Börzel – Risse 2007: 69–70). **Absorpce** znamená, že státy začlení evropské politiky nebo ideje do svých programů a domácích struktur.

To probíhá bez rozsáhlých změn procesů, politik a institucí, míra změn je tedy nízká. Pokud se členské státy **přizpůsobí** evropeizačním tlakům přizpůsobením dosavadních procesů, politik a institucí bez změn jejich základních vlastností. Státy tak často „záplatují“ své instituce tak, že to nemá vliv na další a míra změn dosahuje středního stupně. Poslední možností je **transformace**, kdy členské státy nahrazují existující politiky, procesy a instituce novými, odlišnými od dosavadních nebo nahrazení existujících institucí k rozšíření jejich základních funkcí nebo tím demonstrují, že jejich postoj se fundamentálně změnil. Změny zde dosahují vysoké míry. Další typologie je rozšířením předchozí. Prvním stupněm je **lhostejnost**, kdy státy odporují přizpůsobení. **Redukce nákladů** označuje pomyslné opevnění se namísto přizpůsobení existujícím strukturám. **Absorpce** členské státy začleňují evropské požadavky nebo vstupy bez modifikace existujících struktur. **Přizpůsobení** znamená přizpůsobení existujících struktur bez změn klíčových znaků. Posledním stupněm této škály je **transformace**, kdy se mění základní směřování národních procesů. Uvědomění si různých stupňů je důležité, protože každý stát vybíhá pomyslně z jiné mety. Například absorpce nějakého nového elementu může vzhledem k evropské úrovni znamenat kompatibilitu, zatímco jinde bude vyžadována rozsáhlá transformace (Lenschow 2006: 60–61). Obdobnou typologii – rezistence, transformace, absorpce – používá i Méndez a kol., kteří ale zároveň upozorňují, že do rezistence mohou spadat nejen státy, které nenaplní požadavky, ale také takové, které mají vlastní postoj a vytvořily si vlastní cíle s vlastními podmínkami (Méndez – Wihlade – Yuill 2007: 8). V literatuře je možné se stále častěji setkat s termínem konvergence. Za **konvergenci** může být považován jakýkoliv nárůst podobnosti mezi určitou oblastí politiky (obsahovou, instrumentální atd.) napříč určitým souborem jurisdikce, kterou může být supranacionální instituce, státy, regiony či lokální autority v nějakém vymezeném čase. Konvergence pak vypovídá o konečném výsledku politických změn ve vztahu k určenému tématu, aniž by musely být zohledněny příčiny (Knill dle Jacobs 2012: 3).

Antonymem ke konvergenci je divergence, tedy vzdalování. Jak je uvedeno výše, i negativní reakce je určitou reakcí na evropský impuls. Pomyslně jako o opačném výstupu Evropeizace by bylo možné hovořit o apatii nebo neinformovanosti, což se empiricky

těžko ověřuje. Na to upozorňuji v návaznosti na Radaelliho, který poukazuje, že „[p]okud je všechno evropeizováno do určité míry, co pak není evropeizováno?“ (cit. dle Radaelli 2003: 32). Teorie konvergence by se podle Jordana mohla stát součástí hledání nového mechanismu vládnutí v EU založeném na dobrovolné spolupráci. Různé řídicí modely by se mohly stát alternativou v oblastech, kde je obtížná harmonizace prostřednictvím nezávazné vertikální difuze policy (Jacobs 2012: 5). Bulmer upozorňuje, že konvergence politik může být výstupem evropeizace, ale hlavní příčinou může být i náhodná shoda. Nicméně v případě evropeizace, samotné členství v EU je potenciálem pro politickou konvergenci (Bulmer 2008: 40). Nařízení by měla vyústit v konvergenci, zatímco směrnice možná vyjadřují konvergenci politických principů nebo představ, ale ne jak by měly být mocensky vykonávány. Je to tím, že směrnice jsou používány tam, kde je smysluplné použít různé způsoby, aby členské státy dospěly ke stejnému cíli (Bulmer 2008: 43).

Změna obsahu politiky směrem k EU může nastat, aniž by to bylo uvedeno a EU také může být použita jako zdroj legitimizace, aniž by změna korespondovala s evropským právem nebo doporučeními (Aurich – Schüttpehl 2011: 77). Vlastní identifikace a momentální většina ve vládě může být pro pochopení rámců chování v některých případech významnější než rozsah požadavků EU (Lenschow 2006: 63).

Sledování výstupů evropeizace vypovídá o stavu integrace, protože některé národní vzorce mohou mít velmi odolné vůči evropskému modelu. Evropská unie výrazně rozšířila záběr národních politik a jejich tvůrci se tak mohou přizpůsobit novým okolnostem podle vlastního uvážení, nebo politizovat zakořeněné státní struktury a dosáhnout zamýšlené reformy. To neznamena nutně změnu politiky, ale přeorientování se na jiné otázky (Lenschow 2006: 66). Výstup evropeizace může a nemusí být hmatatelný. Změny přesvědčení se mohou projevit v delším časovém horizontu nebo v souvislosti s náhlou krizí. Také deklarování přesvědčení nemusí být převedeno do praxe.

Vzhledem k šířce a variabilitě konceptu se v rámci dílčích cílů pokusím o nalezení vhodného analytického rámce pro výzkum evropeizace energetických politik. Pro zjištění co nejkomplexnějšího obrazu evropských energetických politik budu pracovat s legislativními a strategickými VPD. Na základě zkoumání těchto dokumentů budu určovat, o jaký mechanismus se z hlediska vlivu jednalo, tedy zda EU nařizuje konkrétní postupy nebo zda svým působením nahrazuje domácí agendu. Předpokládám, že v případě vnitřního trhu s energií se bude jednat především o změny struktury příležitostí členských států. Environmentální otázky jsou na vzestupu zájmu, a proto očekávám, že celoevropské povědomí o problematice bude mít vliv na změny přesvědčení států. Brusel dlouhodobě usiloval o jednotný přístup vůči třetím stranám a dostatečně silným impulsem se stávají až obavy ze závislosti na importu energetických surovin z Ruska.

4 EVROPSKÉ ENERGETICKÉ POLITIKY

Otázka energetiky stála u počátků EIP, ačkoli se jedná o oblast tradičně spravovanou národními státy. Tato se kapitola se věnuje popisu vývoje evropských energetických politik (dále jen EEP). Jak poukazují Černocho a Zapletalová (2014: 13), vývoj EEP nelze popsat použitím jedné teorie evropské integrace, protože má různé dimenze, které se mohou vyvíjet různým tempem a reagovat odlišně na identické podněty. I evropské orgány používají různé nástroje k naplnění svých priorit a výstupy politického procesu mají proto rozdílnou váhu.

Agendu lze všeobecně rozlišit na diskutovanou agendu, která odkazuje ke všem otázkám řešeným ve společnosti a rozhodovací agendu, odkazující k otázkám, kterými se zabývají tvůrci politik (Tosun – Biesenbender – Schulze 2015: 2). V magisterské práci budu následovat tuto logiku a směrodatné pro mne bude, že se problematika řeší na úrovni EU, byť může mít rozličnou relevanci pro členské státy. *„Evropskou energetickou politikou tedy rozumíme snahu o komplexní uchopení energetických otázek v rámci agendy Evropské unie“* (cit. dle Černocho – Zapletalová 2014: 13).

Společná pravidla energetických politik ve Společenstvích mohla být definována pouze na základě dobrovolné a horizontální spolupráce mezi členskými státy (Egenhofer dle Tosun – Biesenbender – Schulze 2015: 4). Všeobecně se konstatuje, že členské státy byly ochotné přesunout sumu rozhodovacích pravomocí na Komisi především v zájmu energetické bezpečnosti (Tosun – Biesenbender – Schulze 2015: 4). Cíle energetické politiky, zajištění levné, bezpečné a pokud možno čisté energie, jsou cíle identické pro národní i evropskou úroveň. EU má ovšem v porovnání s členskými státy menší pravomoci (Buchan 2009: 346). Energie jsou nutnou podmínkou pro hospodářský růst a zvyšování životní úrovně. EU byla vždy závislá na dovozu paliv, často z neklidných oblastí a přes nestabilní transportní země. Navíc i v energetice se setkáváme s normativním aspektem v podobě Friedmannových petropolitických zákonů. Ty tvrdí, že čím vyšší je cena surovin, tím více mohou být omezena lidská práva a demokracie v producentských zemích. Pokud ceny klesají, vláda má samozřejmě tendenci se u moci udržet a i to může EU způsobit značné komplikace. EU z důvodu nízké sepnatosti nezastává nejsilnější pozici

na globálních energetických trzích, ačkoliv se jedná o obrovskou ekonomiku. Zdroje surovin jsou geograficky limitované, a proto je obtížné opustit od některých dohod. Také vnější aktéři mají zájem napadat evropskou jednotu a zajišťovat si tak individuální podmínky s každým státem na místo EU jako celku. To podmiňuje také energetickou infrastrukturu, která je rigidní a její restrukturační je časově, finančně i organizačně náročná. V neposlední řadě každý z členských států EU má unikátní složení energetického mixu, které vychází z dlouhodobých a střednědobých cílů, které jsou ovlivněny také kapacitami a přírodními možnostmi státu. Unijní akce je také často podmíněna nějakou krizí, jako byly ropné šoky, havárie v Černobyli, rozpad SSSR, německé znovusjednocení, Kjótský protokol nebo plynové války.

Od poloviny 80. let se zvyšuje důraz na EEP, což vede k přijímání opatření, cílených na bezpečnostní, ekonomickou a environmentální sféru energetické politiky (Buchan dle Tosun – Biesendender – Schulze 2015: 4). Hlavním záměrem této kapitoly je představit chronologický vývoj komunitární energetické politiky. Nicméně jak je zmíněno dříve, je možné rozpoznávat různé sféry zaměření energetické politiky a lze proto očekávat, že relevance jednotlivých sfér, a s nimi souvisejících otázek, se v čase proměňovala. Dílčím cílem je poukázat na relace mezi strategickými a legislativními VPD přijatými ve Společenství, které mohou být vyovídající o momentálním stavu integrace v energetice.

4.1 Evropské společenství uhlí a oceli

Nejen že druhá světová válka zapůsobila rozsáhlé hospodářské a surovinové vyčerpání, ale evropským státům také vznikly komplikace s dopravou energetických surovin. To se odrazilo i v chování vlád, které se vlastními silami snažily kontrolovat domácí distribuci surovin, aby zajistily co nejplynulejší chod ekonomiky (Clark 1991: 128). Potřeba řešit poválečnou situaci a předejít dalšímu konfliktu, ale také nutnost regulovat průmysl a dominantní pozice uhlí v energetických mixech evropských zemí, vedly k myšlence vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli (dále ESUO). Uhlí bylo stále strategickým zdrojem, protože umožnilo Německu připravit se na dvě světové války a porúrské zásoby uhlí potřeboval francouzský železářský a ocelářský průmysl pro vlastní poválečnou rekonstrukci (EU 2015). V roce 1950 je zveřejněn Schumanův plán a o rok později

podepsána Pařížská smlouva o založení Evropského sdružení uhlí a oceli. Signatáři byli Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Spolková republika Německo. Smlouva začala platit od 27. července 1952 (Plechanovová 2016). Tvůrce plánu, Jean Monnet, již bral v potaz problémy s dodávkami a předpokládal, že se vyřeší supranacionálním plánováním. Odebrání dominantní kontroly nad strategickými národními zdroji a přenesení pravomocí na neutrální byrokratický aparát mělo zajistit profit všech stran a mír na kontinentu (Schubert – Pollak – Kreutler 2016: 94). Během vyjednávání se ale ukázalo, že státy nemají zájem o koordinované plánování (Alter – Steinberg 2012: 3). Energetické mixy signatářů, transportní možnosti a struktury domácích trhů s energiemi se lišily, což logicky produkovalo rozdílné domácí zájmy (Langsdorf 2011: 2). Německo přistoupilo na podmínky, byť bylo očividné, že cílem je kontrola německého těžkého průmyslu. V tuto chvíli bylo pro Německo významné získat rovnocennou pozici mezi ostatními evropskými státy. Státy Beneluxu měly přirozený zájem v ESUO participovat, protože leží mezi Francií a Německem. Itálie měla obdobné zájmy jako Německo (Plechanovová 2016). Charles Hauss tvrdí, že vznik ESUO byl více důsledkem studené války než kýžených benefitů z kooperace. Spojené státy věřily, že politicky a ekonomicky silnější Západní Evropa napomůže zkrotit komunismus (Hauss 2009: 180).

Nejvyšším orgánem ESUO byl určen Vysoký úřad, který reprezentoval nadnárodní zájmy. V rámci Rady se členské státy snažily prosazovat vlastní zájmy. Vlády využívaly možnosti přenést na nadnárodní těleso provádění nepopulárních rozhodnutí, čímž mohly stabilizovat své postavení na domácí politické scéně (Fiala – Pitrová 2009: 55).

Zima mezi lety 1958 a 1959 byla netypicky teplá, což vedlo ke snížení spotřeby uhlí. Navzdory nadbytku reagovaly Německo a Francie uvalením dovozních limitů pro ochranu vlastních odvětví. Již během poloviny 50. let bylo patrné, že evropská těžba uhlí bude těžko konkurovat levnější zámořské, která do Evropy proudila jako součást Marshallova plánu (Schubert – Pollak – Kreutler 2016: 94–95). Vysoký úřad mohl vyhlásit stav „zřejmé nouze“ dle článku 58 Smlouvy o ESUO, ale Rada to zamítla, protože se podle jejího výkladu nejednalo o cyklickou krizi na celém trhu s uhlí a nebyla manifestována krize (Reichert 1979: 119).

Nařízení byla pravidelně ignorována a společenství bylo více „papírovým tygrem“¹³. Možným vysvětlením je, že státy reálně upřednostňovaly segregaci namísto integrace trhů (Alter – Steinberg 2012: 2).

Když v roce 1958 vzniká Evropské hospodářské společenství (dále EHS), tak se ESUO už nejvíce tak ambiciózním a teoretický i praktický zájem utichl. Integrace evropských ekonomik byla více ambiciózním cílem a bylo jasné, že očekávaný úspěch nenastane v oblasti uhlí a oceli (Alter – Steinberg 2012: 2). ESUO se nepodařilo vytvořit organizaci se silným nadnárodním charakterem, protože se nedošlo k potlačení suverenity jednotlivých států ve prospěch celku. Ty se orientovaly především na zabezpečení pracovních míst a zajištění průmyslového rozvoje, které byly definovány v národních perspektivách. Evropské vlády blokovaly snahy pro odstranění obchodních překážek a pomáhaly domácím společnostem v rozporu s pravidly ESUO. Státy uvažovaly především v domácích intencích, což odráželo také zájem o export (Alter – Steinberg 2012: 5). Na druhou stranu, z hlediska vnějších vztahů bylo pro ně lepší komunikovat prostřednictvím institucí ESUO místo s jednotlivými státy. Partneři často zakládali stálé mise u Vysokého úřadu a došlo tak k určité institucionalizaci obchodu s uhlím a ocelí (Fiala – Pitrová 2009: 57). Zde bych poznamenala, že se jedná o jeden z projevů evropeizace, kdy institucionální představy a nastavení pronikají vně členského osazenstva. Kromě importu uhlí do Evropy přitékala také ropa a Evropa nemohla ani jednomu konkurovat. Vzhledem k těmto okolnostem je logické, že ESUO volá po koordinaci energetických politik.

Dle Janne Maltláry se Vysoký úřad zaměřil na posilování obchodu s uhlím namísto politického posilování a vytváření jednotné energetické politiky (Maltláry 1997: 16). Ukázalo se totiž, že eliminace zábran a kvót nebude dostačující pro vytvoření společného

---

¹³ Instituce kombinovaly supranacionální a mezivládní přístup k integraci. Formálně vzniká Rada ministrů, složená z ministrů členských států, která musela souhlasit s opatřeními iniciovanými nadnárodním Vysokým úřadem. Rozhodnutí inicioval na základě většinového hlasu Vysoký úřad (Alter – Steinberg 2012: 3). Vysokému úřadu asistoval Poradní výbor tvořený zástupci průmyslu, zaměstnavatelů a odborů. Kontrolní funkci mělo Shromáždění ESUO, které bylo předchůdcem dnešního Evropského parlamentu. Soudní dvůr rozhodoval spory mezi členskými státy, institucemi a soukromým sektorem (Fiala – Pitrová 2010: 55–56).

trhu (Hauss 2009: 180). Na druhou, stranu co mohl dělat jiného, než se snažit korigovat trh, pokud členské státy prosazovaly především národní zájmy. (Schubert – Pollak – Kreutler 2016: 94). Integrace v ESUO dosáhla stupně celní unie, která byla výchozí pro další integrační projekty. Pro budoucí vývoj EIP se stal velice významným Soudní dvůr, protože byl od počátků členskými státy respektován (Fiala – Pitrová 2009: 57).

V roce 1955 utvořilo šest ministrů zahraničí v čele s Paulem-Henrim Spaakem komisi, jejíž zpráva z dubna 1956 vyzývá ke společnému trhu a integrovanému přístupu k novému průmyslovému odvětví – jaderné energii. Tento dokument je známý jako Beneluxské memorandum a hovoří dále o rozšíření ESUO do oblastí jako doprava, energetika a právě mírové použití jaderné energie. Následně jsou zástupci šesti států vyzváni, aby se setkali v Messině a navrhli obnovu Vysokého úřadu (CVCE 2013). Jednání probíhala poměrně rychle a opozice vůči plánovanému atomovému společenství vyprchala po suezské krizi, kdy státy zjistily, jak se mohou spolehnout na dodávky ropy z Blízkého Východu. Spaakova komise navrhla Římské smlouvy. Ty byly podepsány zástupci šesti vlád 25. března 1957. Na základě smluv vznikají dvě tělesa – Evropské hospodářské společenství a Euratom. Obě smlouvy vstupují v platnost 1. ledna 1958 (Schubert – Pollak – Kreutler 2016: 95).

4.2 Euratom

Jaderná energie byla nahlížena jako zdroj, který v budoucnu může Evropě zajistit energetickou soběstačnost a zároveň poskytnout dostatek bezpečné a levné energie (Černocho – Zapletalová 2014: 17). V případě Euratom byl ponechán sektorový přístup a vzniká tak paralelní instituce k ESUO. Cílem bylo především vytvoření společného trhu s nukleárním materiálem a podpora mírového použití. Očekávalo se, že Euratom bude vedoucím elementem integrace a EHS se mělo stát doplňkem k sektorovému přístupu k energetice a těžkému průmyslu. Energetika je klíčovým hospodářským odvětvím a je proto v zájmu všech (Fiala – Pitrová 2009: 66–69).

Hlavními oblastmi byly určeny ochrana před radiací a bezpečná kontrola. Měla být dodržena zásada rovnocenného přístupu k materiálu a společná zásobovací politika. Podle článku č. 52 Smlouvy o Euratom je společná politika založena na dvou principech.

Prvním z nich je zamezení dominantnímu přístupu ke štěpnému materiálu (Andoura – Hancher – van der Woude 2010: 9). Druhým je přerozdělování surovin získaných na území členských států a uzavírání smluv o dodávkách i s vnějšími aktéry. V červnu 1960 je proto zřízena Zásobovací agentura, která má tyto pravomoci do dnes (Schubert – Pollak – Kreutler 2016: 96). Toto opční právo znamená, že každý z producentů jaderného materiálu jej musí poskytnout Zásobovací agentuře. Ceny jsou řízeny zákony nabídky a poptávky a Rada má pravomoc rozhodnout o fixní sazbě na požádání Komise¹⁴ (Andoura – Hancher – van der Woude 2010: 9).

Jednání agentury je v podstatě omezeno na financování společných výzkumných projektů a společná politika zásobování pod záštitou Zásobovací agentury je založená na principu rovného přístupu. Státy mohou podporovat národní jaderný průmysl podle vlastního uvážení a vhodnosti (Duffield – Birchfield 2011: 3). Nelze tedy hovořit o vizi sdílení energie, ale o sdílení know-how pro zajištění bezpečného použití. Se vzrůstající poptávkou po ropě se snížil zájem o jádro a celá organizace se marginalizovala. Snaha o vytvoření společné energetické politiky opět ztroskotala na neochotě členských států, kvůli rozporům o dodávkách technologií z USA, kvůli finančním sporům, ale také právě na snížení zájmu o atom ve prospěch ropy (Černocho – Zapletalová 2014: 18–19). Specifickým sektorovým zaměřením byly ESUO i Euratom poměrně statické, protože nebyly schopné začlenit nové zdroje energie (Andoura – Hancher – van der Woude 2010: 65).

4.3 Evropské hospodářské společenství

Institucionální struktura EHS byla méně centralizovaná než ESUO (Moravcsik 2005: 359). Instituce byly slabší, věcný rozsah širší a státy proto byly ochotnější do Společenství vstoupit (Alter – Steinberg 2012: 6). EHS obsáhne širší agendu než předchozí, ale záměr ovlivňovat také energetický sektor mu nelze odepřít. Vytyčeným cílem je „[...] postupným sblížením hospodářské politiky členských států podporovat v celém

---

¹⁴ Institucionální struktura je identická s ESUO. Euratom má tedy Komisi (v ESUO Vysoký úřad), Radu, Shromáždění a Soudní dvůr. Poslední dvě zmíněné jsou společné pro Euratom a EHS (Fiala – Pitrová 2009: 70).

Společenský harmonický rozvoj hospodářské činnosti, nepřetržitý a vyrovnaný růst, větší stabilitu, urychlené zvyšování životní úrovně, jakož i těsnější vztahy mezi státy, které Společenství tvoří." (cit. dle Smlouva o EHS: čl. 2). Budování společného trhu s volným pohybem čtyř svobod si nelze představit bez energetiky. Nicméně energetika není zohledněná jako samostatná oblast ani se v dokumentu vůbec nevyskytuje. Z hlediska energetiky jsou významné články 30 až 37, v nichž jsou uvedeny podmínky pro státy v oblasti omezování importu a exportu, současně také státních monopolů. Monopolní postavení firem je řešeno také ve člancích 85 až 94, které hovoří o vztazích mezi firmami a státní pomocí. Do energetiky mělo společenství zasahovat především prostřednictvím společného trhu. O jeho utváření v případě energií lze hovořit až ke konci 80. let (Černoch – Zapletalová 2014: 19). Konečná podoba EHS je výsledkem kompromisu, který umožnil přijetí myšlenky společného trhu všem členským zemím. Dokument stanovuje cíle, ale často neuvádí postup a harmonogram, jak jich má být dosaženo (Fiala – Pitrová 2009: 75).

Zástupci států v ESUO 21. dubna 1964 podepsali protokol, který sumarizoval hlavní záměry energetické politiky jako levné a bezpečné dodávky, progres v nahrazování produktů, stabilní dodávky, svobodná volba spotřebitele, spravedlivá soutěž na společném trhu mezi různými zdroji energie a hospodářskou politikou (Commission of the European Communities 1968: 6). V tomto dokumentu se zástupci poprvé shodli na řadě cílů v energetice. Fakticky to bylo politické potvrzení ekonomické reality, protože bylo nepochybné, že uhlí nadále nebude klíčovou surovinou. V podstatě se měla těžba smrštit tak, aby byla schopná konkurovat ropě a importovanému uhlí (Reichert 1979: 120).

Aby nedocházelo k přijímání navzájem protichůdných opatření, probíhají setkání vrcholných představitelů. Setkání bylo ale obtížné koordinovat a proto je 8. dubna 1965 podepsána Slučovací smlouva, kdy se ESUO, EHS a Euratom dále označují jako Evropská společenství. Společenství jsou spravována Komisí a Radou. Rada se nadále setkává dle probírané agendy (Fiala – Pitrová 2009: 90). Rada měla klíčové postavení v rozhodovacím procesu (Fiala – Pitrová 2009: 74).

První dokument o směřování Společenství v energetice představila Komise z vlastní iniciativy Radě 18. prosince 1968. Upozorňuje zde, že nelze striktně vycházet z dokumentu z roku 1958, protože není možné hierarchizovat cíle, které jsou všeobecně přijímané. Zájmem společné energetické politiky se mají stát ceny pro spotřebitele, protože jsou nezbytné jak pro podnikatele, tak pro domácnosti. Dále Komise v dokumentu upozorňuje, že nelze dosáhnout absolutní bezpečnosti dodávek a nejnižších cen zároveň. Přijetí dlouhodobých cílů mohou obojí podpořit. Současně je zapotřebí zohlednit, že energetická politika nemůže vznikat v izolaci a sociální nebo regionální politiky mohou ovlivňovat rychlost přizpůsobení (Commission of the European Communities 1968: 5–6).

Jedním z prvních viditelných kroků ES v energetice je směrnice Rady (68/414/EHS), ukládající členským státům povinnost udržovat minimální zásoby ropy a/nebo ropných produktů. Zásoby musí „odpovídat alespoň průměrné denní domácí potřebě vypočtené za 65 dnů předchozího kalendářního roku“ (cit. dle Směrnice 68/414/EHS: čl. 2). Zásoby musí být dodrženy ve třech kategoriích ropných produktů (Směrnice 68/414/EHS: čl. 2–3).

Tento krok byl pragmatický, ale i přes to byly západoevropské státy zaskočeny, když během jomkipurské války použily arabské státy ropu jako mocenský nástroj. Dodavatelé uvalili na několik týdnů embargo na export do zemí, které považovali za nepřátele Arabů. Krize byla lekcí pro Společenství, že kdyby už reálně existovala společná politika pro obchodování s ropou, mohla mít silnější vyjednávací pozici. Důsledkem zúžení dodávek ropy byla také ekonomická recese. Navíc ceny ropy se stále zvyšovaly a po iránsko-irácké válce v roce 1980 dosahovaly dvanáctinásobku ceny před první krizí. Zároveň vznikl dojem nebezpečí pro evropské ekonomiky, které se bez ropy nemohly rozvíjet. Společenství jsou energeticky zranitelná a situace si vyžaduje garanci dodávek (Moussis 2011). Diskutuje se proto silnější diverzifikace dodavatelů a nosičů energií (Geden – Fischer 2008: 72).

Ropné šoky se do evropské politiky příliš nepromítly, ale alespoň vzbudily povědomí o závislosti Západní Evropy na dodávkách energie. Společenství se v 70. letech nemohla

spolehnout na pobídky z USA, protože se rozpadají Bretton-Woodské instituce a řeší vlastní hospodářské problémy. Společenství čelí krizi, protože členové nenacházejí jednotné stanovisko (Černocho – Zapletalová 2014: 22). Do poloviny 70. let tak lze pozorovat shodu na principech energetické politiky, ale bez vytvoření věcných nástrojů. I po ropných šocích jsou přijaty ambiciózní dlouhodobé cíle pro výrobu, spotřebu a dovoz, ale státy se neshodly na konkrétních indikátorech pro jejich dosažení (Black dle Duffield – Birchfield 2011: 4).

4.4 Nová energetická strategie

V reakci na ropný šok navrhuje Komise novou strategii a současně také podává návrh na dvě směrnice o snižování spotřeby zemního plynu a omezení spalování ropy k produkci elektřiny. Rada přijala podobu dokumentu, která ale snížila původní představy Komise (Reichert 1979: 121–122). 17. září 1974 vydává Rada usnesení s názvem Nová energetická strategie pro společenství. Státy se zaručily v Paříži 1972 za bezpečné a trvalé dodávky za příznivých hospodářských podmínek. V prosinci 1973 v Kodani, že společná energetika je vzhledem k situaci na globálním trhu nezbytná a globální problémy vyžadují jak spolupráci mezi odběratelskými zeměmi, tak také mezi dodavateli a odběrateli (Council of the European Communities 1974b: bod 2–3). Rada navrhuje rozvoj jádra, hledání dalších evropských nalezišť paliv a diverzifikaci a bezpečné dodávky zdrojů. Závislost se má snižovat racionálnějšími nakládáním s energiemi (Council of the European Communities 1974b: bod 6). Také se objevuje termín ochrana životního prostředí, která má být uskutečněna souladem cílů Společenství a členských států (Council of the European Communities 1974b: bod 6 (c)). Strategie je pro desetiletý horizont (Council of the European Communities 1974a: bod 7). Komise bude dvakrát ročně předkládat zprávu o průběhu naplňování cílů (Council of the European Communities 1974a: bod 10). V dokumentu nejsou uvedeny explicitní cíle ani postupy jak jich má být dosaženo. Text ve své podobě odpovídal všeobecnému přesvědčení o problémech Společenství v energetice, ale netvrdila bych, že se jedná o výstup evropeizace. Po přijetí nedochází k žádné dynamice a státy nijak nemění své strategie.

V roce 1981 Rada přijala na návrh Komise Rezoluci o energetických cílech společenství pro rok 1990. Cílem měly být větší úspory energie a omezení importu ropy. Energetika

také byla hlavním tématem setkání Evropské rady v Lucemburku v dubnu 1980 (Haghighi dle Černocho – Zapletalová 2014: 22).

Rada byla klíčovou institucí Společenství, a pokud by vznikala společná politika, prvky by měly být pozorovatelné právě z jejích dokumentů. Pokud se podíváme na dokumenty, které v letech 1974–1988 přijala, opakujícími se hesly jsou uspokojivé podmínky, racionální využití energie, snižování spotřeby a vyrovnání cen. Zároveň Rada stále vyžaduje, aby členské státy zohlednily evropské politiky. V usnesení ze 17. září 1974 hovoří o zohlednění dodavatelských politik (Council of the European Communities 1974a: bod 9), v následujícím ze 17. prosince už vyzývá státy k zohlednění vytyčených cílů při vytváření svých energetických politik (Council of the European Communities 1974b: II/6). Charakter je stále deklaratorní a je patrné, že se nejedná o společnou politiku, ale hlavní slovo mají stále státy. V usnesení Rady z 13. února 1975 se rozebírá role elektřiny ve společné energetické politice, protože by státy měly sdílet informace o umístění svých elektráren a spolupracovat ve výměně znalostí (Council of the European Communities 1978: 6). Postupem času, 26. července 1984, jsou nařízením zavedena zvláštní opatření v zájmu Společenství týkající se energetické strategie. Sledovanými se stávají propojení sítí pro přepravu plynu a elektřiny, produkce z nekonvenčních zdrojů nebo zapojení nových technologií. Na jejich základě mohou být státům poskytnuty finanční prostředky (Regulation (EEC) 1890/84, čl. 1). Komise apeluje na řádné spuštění projektů v zájmu Společenství a definuje, jak budou financovány z rozpočtu (Regulation (EEC) 1890/84, čl. 5). Z kroků a požadavků Komise lze usuzovat, že měla ambici usměrňovat prostředí členských států, ale požadavky nebyly pro členské státy ještě relevantní. Ačkoli se Komise snažila státy motivovat finančními benefity, preference a ochota měnit domácí politiky nebyly v souladu s představami Komise. Pokud bychom hovořili o evropeizaci národních politik, můžeme uvažovat o pokroku v přijetí na úrovni EU. Implementace na úrovni členských států absentuje. Zároveň tím, že EEP ještě nemá jasně definované nástroje, tak státy nemusejí vidět potenciál užitku z následování.

Zohledníme-li charakter dokumentů, které lze zařadit k energetice, tak mezi lety 1974–1988 bylo přijato 22 usnesení, 6 doporučení, 2 nařízení a 15 rozhodnutí, které jsou dnes stále aktivní a 106 rozhodnutí, 3 usnesení, 27 nařízení a 10 doporučení již neplatných. Za

sledované období bylo tedy přijato 150 závazných dokumentů ku 41 nezávazným, což vypovídá o potenciálu a možném vzestupu společné energetické politiky.

4.5 Vnitřní trh s energií

Přesto že se energetika odrážela v mnoha oblastech, stále nebyla akcentována jako samostatná oblast. Byla řešena v rámci environmentální politiky nebo společného trhu, ale také v rámci zahraniční a společné bezpečnostní politiky. Státy si stále ponechaly autonomii v podobě energetických mixů a smlouvy s dodavateli byly uzavírány bilaterálně (Geden – Fischer 2008: 24–25). Do poloviny 80. let absentuje primární právo, které by posilovalo instituce EU k regulování energetického sektoru (Bisenbender 2015: 22). Jednotný evropský akt, podepsaný 7. února 1986, reagoval na nutnost zbavit se „eurosclerózy“ a posunout Evropská společenství k efektivnějšímu výkonu. Přijetí Jednotného evropského aktu (dále JEA) předcházela Bílá kniha Dokončení vnitřního trhu (COM(85)310), energetika ale nebyla její součástí. Během 80. let byl hlavní překážkou liberalizace energetiky nedostatek liberalizace v členských státech zapříčiněný domácími monopoly. Trh s energiemi byl proto z počátečních debat o JEA vyňat (Černocho – Zapletalová 2014: 24). Přijetím JEA byla přenesena rozhodovací pravomoc na instituce Společenství, především na Radu. Také Parlament mohl nyní sehrávat významnější roli na pozměňování návrhů Komise (Meerhaege dle Matláry 1997: 20). Bylo evidentní, že jednotného trhu nelze dosáhnout bez energetického sektoru. Svou roli zde sehrával i sociální faktor, protože spotřebitelé samozřejmě přivítali možnost dosažení nižších cen. Import surovin byl záležitostí všech členských států a tím je motivoval pro společný trh (Matláry 1997: 20). Komise viděla v liberalizaci národních energetických sektorů možnost jak podpořit vznik společného trhu s energiemi. Posilováním hospodářské soutěže a zvyšováním počtu aktérů na trhu se předpokládalo snížení ceny pro cílového spotřebitele. Konkurenční prostředí by mělo vyřadit neefektivní vstupy. Společně s větším počtem dodavatelů se očekávala větší bezpečnost dodávek (Auverlot a kol. 2014: 16). Liberalizace energetiky je rozpracována ve Zprávě o stavu vnitřního trhu s energiemi (COM(1988) 238) z roku 1988. O rok později je předložen balík legislativních návrhů, konkrétně návrh směrnice o cenové transparentnosti v sektoru elektřiny a zemního plynu (COM 89/123), návrh směrnice pro přepravu plynu (COM 89/334) a

elektřiny (COM 89/336) a také plán na monitoring velkých investic (Černocho – Zapletalová 2014: 62). Pro dosažení společného trhu s energiemi jsou klíčové čtyři oblasti: uplatnění Bílé knihy z roku 1985, důsledná aplikace práva Společenství, dosažení uspokojivé rovnováhy ve vztahu energie a životního prostředí a vymezení vhodných prostředků, zejména v otázkách cen, tarifů a infrastruktury (Commission of the European Communities, čl. 38). Rada také v listopadu 1988 vydala doporučení (88/611/ECC) k podpoře spolupráce mezi veřejnými a soukromými producenty elektřiny. Vlastní výroba pochopitelně znamená z obnovitelných zdrojů (Council of the European Communities 1988: passim).

Dříve v této práci jsem uváděla, že vnitřní je spojen s negativní integrací. Zde je nutné si uvědomit, že podmínky nejsou určeny k dosažení konkrétních cílů, například v množství obchodované energie z konkrétního státu, ale jedná se o nastavení obecných podmínek mechanismu, který by měl dále fungovat sám. Komise od členských států v podstatě vyžadovala, aby omezily státní zásahy do energetiky a dodržovaly zakládací smlouvou EHS stanovené právo na přepravu. Přijetí podmínek stanovených Komisí by znamenalo změny domácích systémů a omezilo vlády jednotlivých států v distribuci moci, tedy ochraně národních energetických monopolů.

4.6 Akcelerace utváření komunitární energetické politiky

Základy společné energetické politiky vytvořili ekonomové. Vyvinulo se totiž všeobecné přesvědčení, že regulací lze dosáhnout efektivně fungujícího trhu. Zájmem každé politické reprezentace pak bylo podpořit růst a minimalizovat náklady. Proto byl původně ekonomický koncept přijat a prosazován politiky (Matlárý 1997: 19).

Usnesení Rady z 16. září 1986 stanovuje cíle v konvergenci politik členských států do roku 1995. Tím se jedná o první dokument hovořící o sblížení politik namísto zohlednění evropských zájmů. Rada konstatuje, že snížení závislosti na dovozu energií na straně poptávky a omezení podílu ropy na straně nabídky se ukázalo jako fungující rámec. Harmonizace a koordinace vnitrostátních politik je tedy všeobecně prospěšná. Státy jsou hlavní hybnou silou trhu. Byť politické cíle vznikají na nadnárodní půdě, přijetí

vhodných opatření a zajištění jejich naplnění, je zodpovědností států (Council of the European Communities 1986: 1).

Rada se na setkání 29. října 1990 shodla na cílech snížení a stabilizace emisí do roku 2000 (Decision 93/500/EEC, úvod). Rozhodnutí Rady (91/565/EHS) z 29. října 1991 podporuje vznik programu SAVE pro zvýšení energetické účinnosti a je rozšířeno směrnicí (93/76/EHS) o omezení emisí oxidu uhličitého (Směrnice 93/76/EHS, *passim*). Tyto směrnice vyhlízejí prakticky, na oblast vytápění a chlazení budov, certifikace budov a také audity energeticky náročných odvětví a zlepšení provozních podmínek vzhledem k úspoře. Rozhodnutí Rady ze stejného roku týkající se uvedení obnovitelných energií ve Společenství (93/500/EEC) uvádí pětiletý program Altener¹⁵. Program má financovat studie pro definování technických norem, výstavbu infrastruktury související s obnovitelnými zdroji, vytvoření sítě sdílení informací na národní, mezinárodní a evropské úrovni a také studie zaměřené na posouzení technické realizovatelnosti (Decision 93/500/EEC, čl. 3).

Veškeré zmíněné kroky mohou Komisi pomoci s kladením reálných cílů. Pokud totiž budou naplněny, může to Komisi usnadnit formulaci nových plánů. Vznikají nové programy a Komise má pravomoc přerozdělovat vybrané finanční zdroje. Kromě primárního a sekundárního práva tedy může používat také finanční nástroje, aby zaujala členské státy. Pro ty je určitě příjemnější participovat ve výzkumu, než řešit znění jednotných podmínek pro vnější dodavatele. Pokud jsou kapacity, z hlediska reputace, je vhodnější stanovovat konkrétní cíle na místo obecných a vádních. Převedením do perspektivy států, pokud upozorují, že od nich Společenství vyžaduje něco, co jsou schopni s přiměřeným úsilím splnit a co je pro ně prospěšné, mohly by být ochotnější postupně se vzdávat suverenity v některých oblastech a vstřícněji následovat Společenství. Navíc evropeizace se již projevuje i v úvahách budoucích kandidátských států.

---

¹⁵ Obnovován pro další období, obdobně i SAVE

V Zelené knize Pro energetickou politiku Evropské unie z roku 1995 Komise uvádí, že bylo dosaženo určitého progresu. Vzhledem k měnící se ekonomické situaci, zejména poklesu cen ropy v roce 1986 a rozšiřování povědomí o environmentálních problémech, se ukázalo jako nemožné dosáhnout všech cílů (Commission of the European Communities 1995a: 9). Již v této knize se formulují cíle do roku 2020 (Commission of the European Communities 1995a: 12–13).

Praktický vývoj sekundární legislativy týkající se vnitřního trhu pokračoval směrnicí Rady (90/377/EHS) o postupu v rámci Společenství pro zvýšení transparentnosti cen plynu a elektřiny účtovaných konečným průmyslovým velkoodběratelům, směrnicí Rady (90/547/EHS) o přenosu elektřiny elektrizačními soustavami a směrnicí (91/296/EHS) o přepravě zemního plynu přepravními soustavami (Černocho – Zapletalová 2014: 35).

Transparentnost cen se ve Společenství stále lišila podle suroviny a to znemožňovalo vytvoření jednotného trhu. Zmíněné směrnice cílí na sledování cen energií u koncového odběratele. Pokud budou ceny transparentní, lze zajistit konkurenceschopnost, která je klíčová pro fungování jednotného trhu (Směrnice 90/377/EHS, *passim*). Významnou roli zde sehrává postavení třetích stran, tedy nečlenských zemí, ze kterých jsou často suroviny importovány. Státy řešily dilema otevření vlastní infrastruktury a umožnění třetím stranám prodávat, ale i kupovat na jejich území. Tento návrh se setkával se silným odporem průmyslu, protože domácí producenti se obávali nedodržení stanovených cenových tarifů a ztráty národní kontroly nad energetickou politikou (Matlány 1997: 21). Svým zaměřením se stále silně jedná o ekonomickou integraci, tedy především konstituování jednotného trhu. To bylo potvrzeno také v Maastrichtské smlouvě, kde se Komisi nepodařilo inkorporovat energetiku jako samostatnou kapitolu (Langsdorf 2011: 5).

4.6.1 Maastrichtská smlouva

Důsledkem mezinárodních konferencí o měnové a politické unii je Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva). Otázkou bylo, jak by se měla evropská integrace ubírat v budoucnu, zda integraci rozšiřovat, prohlubovat nebo obojí současně (Fiala – Pitrová 2009: 129). V Maastrichtské smlouvě je energetika řazena do prvního pilíře

(Maastrichtská smlouva: čl. 3), protože ten slučoval společné politiky původních Společenství zahrnující např. společný trh. Energetika je ve smlouvě zmíněna v článku 129 Transevropské sítě (Černocho – Zapletalová 2014: 25). V článku 130s Smlouvy o EU je energetika řazena k ochraně životního prostředí (Fiala – Pitrová 2009: 501). Státy s vlastními rezervami se nechtěly vzdát autonomie v této oblasti a proto je energetika zmíněna u životního prostředí. Energetická politika tak stále zůstává v rukou národních vlád, protože podléhá jednomyslnému hlasování v Radě. Musí probíhat konzultace s Evropským parlamentem a Hospodářským a sociálním výborem (Černocho – Zapletalová 2014: 25).

4.6.2 Liberalizace vnitřního trhu v 90. letech

Změny, ke kterým došlo přijetím směrnice o společných pravidlech pro trh s elektřinou (96/92/ES) a se zemním plynem (98/30/ES) nebyly výsledkem společné energetické politiky, ale integrace společného trhu (Langsdorf 2011: 5). Otázky energetiky byly v případě potřeby řešeny především pravomocemi stanovenými článkem 308 Smlouvy o Evropské unii. *Unijní legislativa může být rozšířena do nových oblastí, pokud bude potřeba unijní akce.* Tento článek se používal pro vytváření výzkumných programů nebo pro uzavírání mezinárodních dohod (Haghighi dle Černocho – Zapletalová 2014: 31).

Tyto směrnice bývají označovány jako první energetický balík a jsou počátkem liberalizace trhu s elektřinou a plynem. Sítě jsou zatím oddělené a přístup k nim mohl být zajišťován na základě regulovaných podmínek, tedy vyjednání podmínek mezi zájemcem a operátorem. Z iniciativy Komise vznikají dvě fóra, kde se několik let vyjednávaly podmínky mezi evropskými orgány a zástupci energetického sektoru (Černocho – Zapletalová 2014: 65).

Florentské fórum pro elektřinu se poprvé sešlo na podzim 1998 a zabývá se tématy, jako jsou přeshraniční tarify, transparentnost a informační povinnost. Protože národní regulátoři měli být nezávislí, dalo se očekávat, že budou chtít svoje postoje přenášet na evropskou úroveň, v roce 1999 vzniká Evropská síť operátorů přenosových sítí¹⁶

---

¹⁶ Dnes ENTSO-E (Evropská síť operátorů přenosových sítí v elektřině)

(European Transmission System Operator, ETSO). Na půdě fóra se rozhoduje jednomyslně a neexistuje mechanismus pro vynucení dohod, slouží tedy především k výměně informací. Plyn je importován, a proto bylo zapotřebí do Madridského fóra pro zemní plyn přizvat i zástupce EFTA. Uskupení je nápomocné při přípravě států na společný trh se zemním plynem (Černocho – Zapletalová 2014: 65–66). Propojením soukromého sektoru a evropských institucí vzniká reálná šance zkomponovat funkční mechanismus. Pokud by se podařilo členským státům dodržet všechny regulace a vytvořit fungující vnitřní trh, vznikl by prostor pro zabývání se dalšími otázkami. Problém je stále stejný, protože dodržení podmínek by dle typologie výstupů evropeizace vyžadovalo od zúčastněných států vynaložení různých transformačních kapacit.

4.6.3 Bílá kniha Energetická politika pro Evropskou Unii

Jak již uvedeno výše, přijetí evropské legislativy často předchází Zelené a Bílé knihy. 13. prosince 1995 vydává Komise Bílou knihu Energetická politika pro Evropskou Unii (COM(95) 682). V této knize jsou rozlišeny vnitřní a vnější dimenze evropské energetické politiky. Pojem *third parties acces* je pak použit i u následujících směrnic k pravidlům trhu s elektřinou a plynem. Na základě nařízení Rady má být v roce 1997 implementován program Synergie, zacílený na spolupráci s nečlenskými státy vzájemného zájmu (Commission of the European Communities 1995b, čl. 4 par. 1). Program má posloužit analyzování a předpovídání situace nebo má podpořit regionální přeshraniční spolupráci (Commission of the European Communities 1995b, čl. 4 par. 3). V knize Komise uvedla mnoho konkrétních pokynů, nicméně iniciativa opět vázla na straně členských států a jejich ochoty (Duffield – Birchfield 2011: 4). Tímto dokumentem se EU snaží prezentovat jako jednotný aktér na poli energetiky, který si může dovolit sdružovat vnější aktéry. To že takto vystupuje, vypovídá o získání sebevědomí, které mělo být založeno na přesvědčení o sdílených evropských zájmech.

4.6.4 Bílá kniha Energie pro budoucnost - obnovitelné zdroje energie

Bílá kniha Energie pro budoucnost - obnovitelné zdroje energie (COM(97) 599) je vydána v listopadu 1997. Je zdůrazňován potenciál obnovitelných zdrojů energie, který je vyšší než cíle navržené v dokumentu Komise European Energy to 2020. A Scenario Approach z roku 1996 (Commission of the European Communities 1997: 7). Důraz na

environmentální dimenzi vychází také z připojení EU ke Kjótskému protokolu. Uvedme také Zelenou knihu o obchodování s emisemi skleníkových plynů v Evropské unii z roku 2000 (COM(2000)87) (Černocho – Zapletalová 2014: 26). Systém obchodování s emisemi má být zaveden do roku 2005, aby se EU mohla připravit na globální obchodování (Commission of the European Communities 2000: 4). Protože klimatické změny nerespektují národní hranice, jejich řešení vyžaduje společný postup (Commission of the European Communities 2000: 3). Komise se v této knize dotazuje, na jaké sektory by měl být systém aplikován nebo jak pružný by měl systém být (Commission of the European Communities 2000: 8).

Zavedením mechanismu obchodování a aukcí emisních povolenek posílila Komise, která rozděljuje množství povolenek každému státu. Uvedení systému bylo zásahem pro všechny členské státy, ale vzhledem ke skladbě a modernizaci hospodářství, zvyšují se v některých státech náklady. Mechanismus je ale dobrým příkladem cyklické evropeizace, protože systém nepřispíval ke snižování emisí. Státy si v první fázi vyžádaly více povolenek, než jejich podniky potřebovaly a trh byl proto přesycený a cena povolenek byla nízká. Když Komise začala připravovat nový systém, energeticky méně účinné státy si vymohly zřízení zvláštních fondů, ze kterých budou moci modernizovat své zázemí. Důsledkem by mělo být nejen snížení nákladů na povolenky, ale také podpoření společných evropských cílů po roce 2020. Evropeizace zde tedy proběhla ve směru od EU k členským státům a zpět k EU.

Od poloviny 90. let vzniklo mnoho principů EEP procedurou spolurozhodování Parlamentu s Radou (Biesenbender 2015: 29). Uzavřenost Rady byla dlouhodobě kritizována, protože Parlament nebyl informován, proč Rada zamítla nějaké návrhy, neboť jednání byla neveřejná (Fiala – Pitrová 2010: 236). Procedura je zavedena Smlouvou o EU. Snižením počtu čtení na dvě umožnilo Parlamentu rychleji reagovat v případě nesouhlasu (Fiala – Pitrová 2010: 245). Přijaté akty jsou výsledkem shody Parlamentu s Radou. To vypovídá o narůstajícím souladu představ, jak by měla společná evropská energetická politika vypadat a jaká opatření je nutné provést v celé EU.

Období mezi lety 1989–2000 je typické pro definování společného trhu s energiemi a širší pozornosti se dostává také environmentální dimenzi. V tomto období se také vyjasňuje postoj vůči třetím stranám. Uzavřena je například Energetická charta, kterou podepsalo více než 50 zemí včetně mimoevropských. V dokumentech je hodně akcentována otázka jádra a nakládání s jaderným odpadem či budování energetické infrastruktury. Uhelný průmysl je také regulován, především lze rozpoznat snahy o modernizaci a ekologii. Objevují se dokumenty zaměřené na specifitější aspekty energetiky, jako jsou certifikace energetické náročnosti budov, normy pro zářivky, štítkování nebo společná výroba energie a tepla (kogenerace, CHP). Rozptylující se zaměření je důsledkem dříve ošetřených otázek, případně očekáváním, že budou závazky splněny. Zároveň energetická náročnost budov nebo reportování nejsou pro státy tak citlivou záležitostí. Pokud bychom se zajímali o četnost legislativních dokumentů, tak ve sledovaném období bylo přijato 28 rozhodnutí, 9 směrnic, 5 nařízení, 12 usnesení a 20 stanovisek stále aktivních. V současné době pochází z tohoto období 110 rozhodnutí, 12 směrnic, 3 nařízení a 3 stanoviska neaktivní. Zvážíme-li závazné a nezávazné VPD, závazné jsou jednoznačně převažující. Zjištěný poměr VPD je 167 ku 35. Samozřejmě byly uzavírány mezinárodní smlouvy, které jsou také součástí legislativy, ale pro tento výčet nejsou nutností.

4.7 Nové tisíciletí – nové vize

Po roce 2000 dochází k reálnému pokroku v energetice na poli EU. Četnost přijatých směrnic a předpisů se zvýšila a dotýkají se všech aspektů energetické politiky (Duffield – Birchfield 2011: 5). V roce 2001 se EU dohodla na 21 % podílu elektřiny z obnovitelných zdrojů do roku 2010 (Evropská komise 2006: 12). V Zelené knize o energetické účinnosti Komise uvádí, že by mohlo být uspořeno až 20 % energie (Evropská komise 2006: 11). Tento potenciál se pak objevuje ve strategii do roku 2020. Uvedením těchto konstatování jsem chtěla demonstrovat, v jakém duchu se nese celé období. Komise předkládá návrhy cílů dlouhodobých i krátkodobých cílů, které dostávají konkrétnější a měřitelnou podobu.

Druhý liberalizační balík reaguje na příliš volné podmínky prvního. Směrnice z prvního balíku jsou zrušeny a jsou přijaty nové. Druhý liberalizační balík je přijat v roce 2003 a

státy jej měly aplikovat do svého práva do roku 2004 s několika opatřeními do roku 2007. Konkrétně se jednalo o směrnici (2003/54/ES) o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektrickou energií, nařízení (1228/2003) o podmínkách přístupu do sítě pro přeshraniční obchod s elektřinou, směrnici (2003/55/ES) o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a nařízení (1775/2005) o podmínkách přístupu k plynárenským přepravním soustavám. S propojením soustav vzniká potřeba koordinovat národní regulační orgány, v roce 2003 proto vzniká Evropské sdružení regulátorů elektřiny a zemního plynu (European Regulator's Group for Electricity and Gas, ERGEG). Cílem bylo funkční oddělení výroby a přenosu energie, umožnění výběru dodavatele elektřiny a plynu nebo transparentnost při sdělování přenosových kapacit (EurActiv 2009b). InSTITUTE je formálně silnější než Madridské a Florentské fórum, ale ve třetím liberalizačním balíčku je nahrazena (Černocho – Zapletalová 2014: 66–67).

Firmy pokoušející se vstoupit na cizí trhy, vlády i spotřebitelé nebyli spokojeni s tempem a v červnu 2005 Komise rozhodla o šetření soutěživosti v energetickém sektoru na základě článku 17 nařízení (EC) 1/2003 o hospodářské soutěži, které mělo zjistit bariéry zabraňující otevření trhu k 1. červenci 2007 (European Commission 2015: 1). Závěrečná zpráva z šetření je publikována v lednu 2007 identifikuje několik slabín. Obchod s energiemi je stále koncentrovaný v jednotlivých členských státech, nedostatečné zdroje umožňující vstup novým aktérům, velmi nízká míra propojení mezi trhy členských států, absence transparentnosti informací o stavu trhu vedoucí k nedůvěře k finančnímu mechanismu, míra unbundlingu (viz dále) mezi stávajícími sítěmi a dodávkami, která nemotivuje k investicím do infrastruktury, závaznost zákazníků dlouhodobými smlouvami s dodavateli energií a současná situace na trhu zvýhodňující již zavedené společnosti (European Commission 2015: 1–2). Také se již uvažuje o použití zkapalněného plynu (liquid natural gas, LNG) jako prostředku zvýšení soutěživosti a bezpečnosti dodávek. Soutěživý trh bude dle šetření sehrávat klíčovou roli pro použití nových environmentálně přívětivých technologií, protože tržní aktéři inklinují ke snižování nákladů a investicím do efektivnějších technologií. Pokud vznikne jednotný trh s energiemi, prostředí bude také zajímavější pro vnější dodavatele. Zároveň se tím EU

otevře novému energetickému mixu¹⁷ (European Commission 2015: 3). Evropa nesmí usnout a stále by měla diverzifikovat své zdroje a hledat dodavatele v dalších regionech. I investice v sektoru nejsou záležitostí největších energetických společností, ale spíše středních podniků (European Commission 2015: 5). Také je zde vysvětlen princip unbundlingu, který má předejít porušování hospodářské soutěže. Zároveň určování cen energií by trhu neprospělo, protože pokud by byl tarif příliš nízký, nemohli by na trh přicházet noví aktéři. Pokud budou ceny příliš nízké, nebude motivace investovat do nových kapacit, což může ohrozit bezpečnost dodávek (European Commission 2015: 9). Vliv na ceny elektřiny má jak cena fosilních paliv, tak také systém obchodování s emisemi skleníkových plynů. Náklady na povolenky jsou nízké ve srovnání s náklady na zamezení klimatických změn. Uzavřenost trhů v členských státech se liší, a proto Komise zamýšlí přijímat různá opatření k narovnání stavu (European Commission 2015: 10).

4.7.1 Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii
Za další impuls pro vznik společné energetické politiky je uváděna Zelená kniha Evropské komise Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii z roku 2006 (SEK(2006) 317). Dověšení jednotného trhu je klíčem k zabezpečení pravidelných dodávek a nízkých cen. Členské státy musí mít na paměti, že spotřeba energií se zvyšuje a EU je závislá na importu surovin, často z nestabilních regionů. Na summitech v říjnu a prosinci roku 2005 se zástupci vlád shodli, že je zapotřebí řešit ohrožení dodávek a změny klimatu. Zároveň je uvedeno šest prioritních oblastí: dověšení vnitřního evropského trhu s elektřinou a plynem, zabezpečení dodávek a solidarita mezi členskými státy, zabezpečení a konkurenceschopnost dodávek prostřednictvím diverzifikace, integrovaný přístup k boji se změnami klimatu, podpora inovací a soudržná vnější energetická politika. Komise hovoří o evropském regulačním orgánu, který by mohl kontrolovat rovný přístup k distribučním soustavám (Evropská komise 2006: 6). Propojení sítí a zvýšení kapacit je nezbytným krokem pro solidaritu mezi státy (Evropská komise 2006: 7). Také strategický přezkum energetiky EU by mohl poskytnout lepší přehled o rozhodování států o skladbě zdrojů. Každá volba členského státu ovlivňuje

---

¹⁷ použití LNG pro snížení závislosti na externích dodávkách fosilních paliv

bezpečnost dodávek v okolních státech (Evropská komise 2006: 9). Komise navrhovala, aby se členské státy dohodly na určitém podílu bezpečných a nízkouhlíkových zdrojů, čímž by se mohla také demonstrovat míra závislosti na dovozu (Evropská komise 2006: 10). V otázce vnější politiky byla zdůrazňována energetická bezpečnost. Prioritami jsou modernizace a výstavba nové infrastruktury (Evropská komise 2006: 15) a vybudování celoevropského energetického společenství. Také je uvedena potřeba navázání nové formy partnerství s Ruskem (Evropská komise 2006: 16). Energetika by měla být uplatňována ve vztahu i s dalšími politikami vnější dimenze, např. environmentální nebo obchodní (Evropská komise 2006: 17). Stoupající závislosti Evropy na dodávkách energie by měla zamezit diverzifikace zdrojů, ale také rozsáhlejší použití obnovitelných zdrojů (Evropská komise 2006: 18). Není to v knize explicitně zmíněné, ale je znatelná nervozita z konkurence nově industrializovaných zemí, jako jsou Indie nebo Čína. Jejich ekonomický rozvoj je podmíněn vysokými nároky na energii. Nově industrializované země zvyšují své nároky na primární zdroje, čímž by mohly konkurovat zájmům EU a omezit tak bezpečnost dodávek surovin. EU by se proto měla zajímat o vnější dimenzi a utvářet dlouhodobá strategická partnerství (Evropská komise 2006: 18). Tato kniha shrnuje priority, které jsou ve Společenství již všeobecně přijímány a navrhuje jejich větší institucionalizaci a provázanost. Je zde také rozeznatelná blízkost environmentální, ekonomické a zahraničněpolitické dimenze energetické politiky.

4.7.2 Energetická politika pro Evropu

Evropská rada přijala následně v březnu 2007 soubor dokumentů s názvem Energetická politika pro Evropu, který reflektuje argumenty Komise a jedná se o první strategický přezkum¹⁸ energetické politiky (Černocho – Zapletalová 2014: 27). Energetická politika pro Evropu je soubor legislativních i nelegislativních kroků, zaměřených na vnější i vnitřní dimenzi energetické politiky (Kuchyňková 2009). V akčním plánu jsou uvedena prioritní opatření, která mohou přispět k naplnění cílů EEP, udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii. V rámci vnitřního trhu s plynem a elektřinou mají být povzbuzeny investice ve prospěch odběratelů. Mělo by dojít k důslednému oddělení dodavatelů a

---

¹⁸ Strategic Energy Review, SER

výrobců od provozu sítě. Vnitrostátní regulační orgány by měly více spolupracovat a měla by být posílena hospodářská soutěž (Evropská rada 2007: 17). Evropská rada potvrzuje, že je zapotřebí zlepšit regionální spolupráci v oblasti energetiky a požaduje, aby členské státy dosáhly do roku 2010 alespoň 10 % propojení sítí s elektřinou a plynem (Evropská rada 2007: 18). V případě bezpečnosti dodávek se opakuje potřeba diverzifikace zdrojů a přepravních tras, mechanismus krizového managementu, zvýšení transparentnosti údajů o dodávkách a řízení zásob. Také má proběhnout důkladná analýza dostupnosti a nákladů na zařízení pro skladování plynu v EU a posouzení dopadu dovozu energií na jednotlivé členské státy. Zahrnuta je také mezinárodní sféra energetické politiky a posilování vztahů mezi odběratelskými a producenty zeměmi, jakož i mezi odběratelskými zeměmi navzájem a mezi odběratelskými a tranzitními zeměmi (Evropská rada 2007: 19). Také se zdůrazňuje, že všechny druhy obnovitelných zdrojů přispívají k bezpečnosti dodávek, pokud jsou používány efektivním způsobem. Zohledněna bude také výchozí pozice a možnosti států, přičemž vnitrostátní cíle jsou ponechány v dikci států (Evropská rada 2007: 21). Také už lze pozorovat jasnější zmínky o dekarbonizaci průmyslu, zde jako přínos udržitelného využívání fosilních paliv. Také otázka jaderné bezpečnosti nebo nakládání s jaderným odpadem by měla být zkoumána v souvislosti s bezpečností dodávek a snižováním emisí oxidu uhličitého (Evropská rada 2007: 22–23).

Na základě tohoto akčního plánu Komise od září 2007 předkládá konkrétní návrhy legislativy. Pod vlivem prvního strategického přezkumu a závěrů Evropské rady, Komise vydala klíčové balíčky legislativních norem: třetí liberalizační balík 19. září 2007 a klimaticko-energetický balík 23. ledna 2008 (Kuchyňková 2009). Zásadní je přijetí pravidel všemi členskými státy, protože v řadě států není zatím implementován ani druhý liberalizační balík (Prášil 2016).

4.7.3 Třetí liberalizační balík

Cílem energetického balíku, často nazývaného jako třetí liberalizační balík, bylo vytvoření legislativních podmínek pro další liberalizaci trhů s elektřinou a zemním plynem. První dva texty jsou návrhy směrnice o změně dřívějších pravidel pro vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem. Další dva texty hovoří o podmínkách přístupu do sítě pro

přeshraniční obchod s elektřinou a o podmínkách pro přepravu plynu soustavami. Poslední součástí balíčku byl návrh na zřízení Agentury pro spolupráci energetických regulačních orgánů (Agency for Cooperation of Energy Regulators, ACER) (Kuchyňková 2009). Se zřízením ACER lze pozorovat, že EEP začíná být institucionalizovaná, což přispívá k evropeizaci, byť úřad nemá rozsáhlé pravomoci (Dyduch 2015: 204).

Klíčovou myšlenkou bylo, že skutečným oddělením výroby a transportu energií lze dosáhnout konkurenčního prostředí. Firmy budou nabízet své služby i v zahraničí a budou proto mít zájem investovat do přeshraničního propojení a posílení kapacit. Prostor se stane pružnějším, ceny budou transparentnější a uvažovat lze také o menší náchylnosti k nedostatku (Černocho – Zapletalová 2014: 69). Jednání byla komplikovaná a výrazná byla také iniciativa členských států (EurActiv 2009b).

Balík byl schválen na plenárním zasedání Evropského parlamentu 22. dubna 2009 a byl kompromisem vůči původním návrhům (Kuchyňková 2009). Každý ze států dostal možnost vybrat si jednu ze tří cest k liberalizaci trhu s energiemi. Státy v čele s Německem a Francií se obávaly vzestupu cen energií a proto prosazovaly možnost výběru a tzv. třetí cestu k liberalizaci. Také byla připojena tzv. klauzule Gazprom, která říkala, že bude omezen nákup aktiv evropských společností energetickým společností, které sídlí ve státech s ještě neliberalizovaným trhem, jako je například Rusko. Evropský parlament požadoval úplný unbundling u sektoru výroby a distribuce elektřiny, v případě plynu by „třetí cesta“ nevalila (EurActiv 2009b).

První z cest je vlastnický unbundling, kdy společnost kontrolující výrobu i přenos energií jsou nuceny prodat své sítě. Druhou možností je zřízení nezávislého systémového operátora (Independent System Operator, ISO), který umožňoval společností vlastnicím sítě i produkujícím energii ponechat si sítě ve vlastnictví, ale jejich správu bude vykonávat právě ISO. Vláda členských států vybere příslušný nezávislý orgán, ale musí jej schválit také Komise. Zmiňovanou třetí cestou je zřízení nezávislého operátora přenosové soustavy (Independent Transmission Operator, ITO). Ten je pomyslně volnější, protože firmám zůstává jak správa sítě, tak produkce. Jsou ale regulovány pravidly nastavenými ITO, který slučuje zástupce výrobců, třetích stran a přenosových

sítí (Černochoch – Zapletalová 2014: 69). Přenosové soustavy a výroba energie jsou právně odděleny (Kuchyňková 2009) a vznikne dceřiná společnost spravující síť, ale matka nesmí zasahovat do jejího chodu (EurActiv 2009b). Buchan výborně vystihl situaci, když píše, že není důvod firmám ulehčovat, pokud deset let nic nedělaly (Buchan 2009: 27).

Celý liberalizační balíček je tvořen dvěma směrnicemi a třemi nařízeními, jedno se věnuje zřízení agentury ACER nařízení ((ES) 713/2009). I když již existuje spolupráce mezi správci přenosových sítí (TSO's), aby bylo zajištěno optimální řízení soustav, vznikají dvě uskupení - Evropská síť provozovatelů přenosových soustav pro elektřinu (ENTSO-E) nařízení ((ES) 714/2009) a Evropská síť provozovatelů plynárenských přepravních soustav (ENTSO-G) nařízení ((ES) 715/2009) (EurActiv 2009b).

4.7.4 Klimaticko-energetický balíček

Klimaticko-energetický balíček je soubor čtyř legislativních návrhů. Primárně se jedná o právní ošetření kroků proti globálnímu oteplování, sekundárně o snížení energetické závislosti EU na dovozu energetických surovin. První návrh směrnice zlepšuje a rozšiřuje systém obchodování a emisními povolenkami (KOM/2008/16). Dle dalšího návrhu směrnice státy mají usilovat o snížení emisí skleníkových plynů až o 30 % do roku 2020 (KOM/2008/17). Následujícím je návrh směrnice o změně geologického skladování oxidu uhličitého (KOM/2008/18). Návrh směrnice o podpoře používání obnovitelných zdrojů je návrh směrnice (KOM/2008/19) (Euroskop 2008).

Na finální podobě se zástupci států dohodli na prosincovém summitu v roce 2008. Přijatá opatření mají vést k naplnění cílů EU v oblasti energetiky a ochrany životního prostředí do roku 2020. Těmito cíli jsou snížení emisí skleníkových plynů o 20 %, dosažení 20% podílu obnovitelných zdrojů energie a snížení konečné spotřeby energie o 20 % (MŽP 2015). Závazně musí státy splnit cíl v dosažení podílu obnovitelných zdrojů energie v národním energetickém mixu, indikativní cíl je zvyšování energetické účinnosti (Prášil 2016). Výchozím rokem pro redukci emisí je rok 1990. Elektrárny si budou povolenky kupovat v aukcích, což odstranilo bezplatné získávání povolenek. V dalších sektorech jsou aukce zaváděny postupně a některé země si vymohly zvláštní výjimky pro odvětví, kde by hrozila ztráta konkurenceschopnosti a přesun provozů do zemí mimo EU, kde se

s povolenkami neobchoduje. V balíčku se také nachází rozhodnutí o „sdíleném úsilí“ snižovat emise. Zavádí se proto právní rámec pro zachycování a ukládání oxidu uhličitého pod zemí (carbon capture and storage, CCS). V balíčku je také směrnice, určující o kolik mají jednotlivé země zvýšit podíl výroby z obnovitelných zdrojů, aby bylo dosaženo 20 % celkového podílu. 10 % by přitom mělo být v každém z členských států dosaženo v dopravě, a proto jsou zavedena kritéria pro udržitelné použití biopaliv. Také je zde mezinárodní rozměr, pokud se k EU připojí další velcí mezinárodní aktéři, sníží EU své emise o 30 %. Zacílení je zde především na USA a jejich participaci na mezinárodních jednáních o klimatických změnách. Indikativní podíl energie z obnovitelných zdrojů (dle do té doby platné směrnice ((ES) 2001/77) byl nahrazen závazným cílem. Implementován je od června 2009 (EurActiv 2009a). Tyto cíle se pak opakují i ve strategii z roku 2010. Třetí energetický balíček, který vstoupil v platnost dne 3. března 2011, ale lhůta na jeho splnění v roce 2014 se nepodařila splnit (Kerebel 2015: 2).

Významným prvkem ve vztahu evropeizace a energetických politik jsou odlišné představy o prioritách dalšího vývoje. Rozpory se objevují v postoji k vybudování vnitřního trhu s energií a jeho liberalizace (Dyduch 2015: 195).

4.7.5 Akční plán EU pro zabezpečení dodávek energie

Druhý strategický přezkum energetiky EU vychází 13. listopadu 2008. Jednalo se o soubor dokumentů, z nichž je vnější dimenze energetické politiky uchopena v rámci Akčního plánu EU pro zabezpečení dodávek energie KOM(2008) 781 (Černoch – Zapletalová 2014: 104). Druhý SER se zaměřuje na energetickou budoucnost v období 2020—2050 (Kuchyňková 2009). Dokument zmiňuje provázanost rozvoje energetického sektoru s rozvojem obchodu a celkové konkurenceschopnosti. V plánu je hodně akcentována nutnost budování infrastruktury pro plyn a zintenzivnit práci na zabezpečení dodávek energií, protože samotná strategie 20-20-20 dodávky nezajistí a je potřeba provést další legislativní kroky (Evropská komise 2008: passim). V souvislosti s dekarbonizací hospodářství, 7. října 2009 zveřejňuje Komise sdělení KOM(2009) 519 Plán SET pro vývoj nízkouhlíkových technologií, která má přispět k strategii 20-20-20 (KOM(2009) 519). Tento plán spojuje kapacity EU, protože je zároveň legislativní, strategický i o poskytování financí.

Kromě dimenze vnitřního trhu, je stále silněji akcentována otázka životního prostředí a také vnější dimenze energetické politiky. Vnitřní dimenze energetické politiky je tedy reprezentována především environmentálními cíli a bojem proti klimatickým změnám. Vnější dimenze energetiky znamená především energetickou bezpečnost, často rozuměnou jako bezpečnost dodávek energií (Dyduch 2015: 190). Zároveň je z tohoto období čitelné, že státy jsou ochotnější ustupovat EU, ale že také mají tendenci nevyhovující otázky řešit na celoevropské úrovni. Velký ústupek udělaly státy přistoupením na podmínky zavedení vlastnického unbundlingu, ISO či ITO.

4.8 Energetická politika v Lisabonské smlouvě

V Lisabonské smlouvě je konečně poskytnut energetice vlastní prostor. Formulace reflektují Zelenou knihu z roku 2006. Lze za tím hledat dvě příčiny, východní rozšíření, které změnilo geopolitickou situaci EU, a uvědomění negativních dopadů na životní prostředí působených nejen novými státy (Dyduch 2015: 199). Pravomoci v otázkách energetiky se řadí dle článku 2e Lisabonské smlouvy do sdílených pravomocí. *„Svěřují-li v určité oblasti Smlouvy Unii pravomoc sdílenou s členskými státy, mohou v této oblasti vytvářet a přijímat právně závazné akty Unie i členské státy. Členské státy vykonávají svou pravomoc v rozsahu, v jakém ji Unie nevykonala. Členské státy opět vykonávají svou pravomoc v rozsahu, v jakém se Unie rozhodla svou pravomoc přestat vykonávat“* (cit. dle Lisabonská smlouva: čl. 2a od. 2.). Zařazením do sdílených pravomocí je snaha vyrovnat intergovernmentální a supranacionální přístup (Černocho – Zapletalová 2014: 45). Energetika pak tvoří hlavu XXI smlouvy. V článku 176a jsou definovány 4 hlavní cíle: *„ a) zajistit fungování trhu s energií; b) zajistit bezpečnost dodávek energie v Unii; c) podporovat energetickou účinnost a úspory energie jakož i rozvoj nových a obnovitelných zdrojů energie; a d) podporovat propojení energetických sítí “*(cit. dle Lisabonská smlouva: čl. 176a od. 1.). Zůstává stejné, že Rada a Evropský parlament mohou přijímat legislativní opatření, po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů. Státy nejsou smlouvou omezeny v rozhodování o použití zdrojů energie ani skladby zásobování energií (Lisabonská smlouva: čl. 176a od. 2.). Rada může přijmout opatření týkající se oblastí z odstavce 2 jednomyslně po konzultaci s Parlamentem, pokud jsou fiskální povahy, tedy týkající se rozpočtu EU (Lisabonská smlouva čl. 176a

od. 3). Smlouva vstupuje v platnost 1. prosince 2009. Protože energetika spadá do oblasti sdílených pravomocí, iniciativa Komise nemůže být již zpochybnována jako postrádající právní základ (Duffield – Birchfield 2011: 6). Ve smlouvě se odkazuje také na solidaritu, která je zamýšlená především v souvislosti s energetickými dodávkami (Černocho – Zapletalová 2014: 30). Zvláštností je také článek 122. Rada může na návrh Komise rozhodnout, v duchu solidarity, o opatřeních především v oblasti energetiky. Solidarita je de facto politickou deklarací reagující na plynové krize z roku 2009. Článek je obecný a nelze jej považovat za reálný nástroj (Černocho – Zapletalová 2014: 32). Zahrnutí specifikace energetických politik do primárního práva je významný element v procesu evropeizace. Právní akty přijaté na nižších úrovních musejí být vyargumentovány v duchu smlouvy. Evropeizace je zároveň limitována pravomocemi ponechanými členským státům (Dyduch 2015: 199).

4.9 Vývoj komunitární energetické politiky v nedávné době

V březnu 2010 zveřejnila Komise dvě sdělení, ve kterých je energetika reflektována - sdělení Evropa 2020: Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění KOM(2010) 2020 v konečném znění a Energie 2020: Strategie pro konkurenceschopnou, udržitelnou a bezpečnou energii KOM(2010) 639 v konečném znění ze dne 10. 11. 2010.

Evropa 2020 je desetiletá strategie, která cílí na hospodářský růst, vyšší zaměstnanost a zlepšení dosavadních nedostatků evropského hospodářství, aby mohl být plně rozvinut inteligentní a udržitelný růst. Strategie má cíle z pěti oblastí - zaměstnanost, výzkum a vývoj, klima a energetika, vzdělávání, sociální začleňování a snižování chudoby (European Commission 2016a).

V první uvedené strategii je jako jeden z krátkodobých cílů zmíněno řešení hospodářské krize (Evropská komise 2010a: 2). *„Institucionálně bude strategii Evropa 2020 tvořit omezený soubor integrovaných hlavních směrů pro „Evropu v roce 2020“ integrujících hlavní směry hospodářských politik a politik zaměstnanosti), jež mají nahradit současných 24 hlavních směrů. Tyto nové hlavní směry budou odrážet rozhodnutí Evropské rady a integrovat schválené cíle“* (cit. dle Evropská komise 2010a: 28). Tato formulace je zajímavá, protože směr není vyjádření pro konkrétní legislativní postup.

Spolupráce je tedy pravděpodobně, dle percepce Komise, v takové fázi, že si může dovolit vyhlášovat směry a ne státům ukládat pravidla. Státy budou mít větší zodpovědnost za naplnění směrů určených plánem. Plán zavádí konkrétní metody kontroly, ty budou založeny na zprávách o jednotlivých zemích a na tematickém zaměření. V praxi to znamená, že státy budou reportovat stav jejich programů, aby mohlo být zjištěno, jaké vedlejší účinky mají na okolní státy a Rada bude dle sektorového zaměření sledovat a zkoumat pokrok směrem k cílům (Evropská komise 2010a: 33).

V ideálním případě, tím že státy budou pravidelně podávat zprávy o stavu plnění cílů, budou se stále pohybovat v pomyslně konkurenčním prostředí, kde se nebudou chtít chlubit špatnými výsledky a poškozovat svoji pověst. Státy by to mohlo motivovat k většímu úsilí a vzájemným srovnáváním států by mohla být podpořena horizontální výměna mezi státy.

4.9.1 Strategie Energie 2020 – Strategie pro konkurenceschopnou, udržitelnou a bezpečnou energii

Klíčovými body strategie Energie 2020 - Strategie pro konkurenceschopnou, udržitelnou a bezpečnou energii jsou: dosažení energeticky účinné Evropy, zajištění volného pohybu energií, zajištění dostačující, bezpečné a cenově dostupné energie pro veřejnost a podniky, posílení vůdčího postavení v oblasti energetických technologií a inovací a zajištění silných mezinárodních partnerství.

Ve zprávě o prioritách infrastruktury do roku 2020 Komise [...]vyzval[...] k *postupné změně ve způsobu, jak plánujeme, stavíme a provozujeme naše energetické infrastruktury a sítě. Energetické infrastruktury jsou nejvýznamnější složkou stěžejní iniciativy „Evropa méně náročná na zdroje“* (cit. dle Evropská komise 2010b: 4). Záběr politiky se opět rozšiřuje do oblastí jako doprava nebo požadavky na budovy. Také Komise apeluje na provedení stávajících právních předpisů, především třetího energetického balíku. Pokud chce EU do roku 2050 odstranit závislost výroby elektřiny a dopravy na fosilních palivech, musí se zrychlit inovace. V roce 2008 Komise navrhla zřízení šesti průmyslových iniciativ, které jsou rozpětím projektů technologického rozvoje spojujících výzkum a průmysl. Iniciativy jsou zaměřeny na větrnou, solární a bio

energie, dále na inteligentní sítě, jaderné štěpení a CCS (Evropská komise 2010b) a mají přispět k naplnění závazků v Plánu SET.

Zpráva Priority energetických infrastruktur do roku 2020 a na další období - Návrh na integrovanou evropskou energetickou síť KOM(2010) 677 také z listopadu 2010 uvádí priority v oblasti zvýšení bezpečnosti dodávek energií a integrace obnovitelných zdrojů energie do soustavy. Komise zde navrhuje nový přístup k urychlení a modernizace evropské energetické infrastruktury (Prášil 2016). „*Energetická infrastruktura Evropy je centrální nervová soustava naší ekonomiky*“ (cit. dle Evropská komise 2010b: 4). Její posílení je tudíž klíčové pro rozvoj ekonomiky. Evropa má zkušenost se špatnými dodávkami z ledna 2009 a proto je nutné zajistit odpovídající infrastrukturu i možnosti skladování. Navíc infrastruktura musí být v souladu s dlouhodobými cíli EU v sektoru energetiky. Aby mohlo Společenství do roku 2050 přejít k dekarbonizovanému elektrickému systému, je zapotřebí rozvinout velkokapacitní skladování energie a systém chytrých sítí. Rozvodové sítě na plyn musejí být flexibilnější, aby byl zajištěn zpětný tok, větší skladovací kapacity a možnost dopravovat i skladovat LNG a stlačený zemní plyn (CNG) (Evropská komise 2010b: 6—7). Také je zde rozvedeno, jak by se měl být posílen třetí energetický balíček, protože klíčová rozhodnutí o projektech propojení infrastruktury jsou přijímána stále na vnitrostátní úrovni a jejich prospěch je stále sledován především z hlediska národních států namísto přínosu pro celou EU (Evropská komise 2010b: 8). Také se zde hovoří o finančních prostředcích, které by měly být pro dosažení dlouhodobých cílů použity (Evropská komise 2010: 9). Na základě navrhované metodiky, by měly být určeny konkrétní projekty, nezbytné pro naplnění strategie do roku 2020. Projekty evropského zájmu mají být dosaženy prostřednictvím „*[...]nových nástrojů, jako je lepší regionální spolupráce, zdokonalená povolovací řízení, lepší metody a informace pro orgány s rozhodovací pravomocí a občany a inovační finanční nástroje*“ (cit. dle Evropská komise 2010b: 10). Komise také navrhuje jak zefektivnit a posílit koordinaci a zrychlit rozhodovací procesy v případě infrastrukturních projektů (Evropská komise 2010b: 14).

4.9.2 Energetická strategie do roku 2050

Velmi ambiciózní je další z policy dokumentů, Cestovní mapa pro energetiku do roku 2050 KOM(2011) 885 vydaná 15. prosince 2011. Jejím cílem je „*snížení emisí skleníkových plynů o 80–95% oproti roku 1990*“ (cit. dle Evropská komise 2011: 1) a navrhuje možné scénáře, jak cíle dosáhnout. Doplnuje předchozí Plán přechodu na konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství do roku 2050 KOM(2011) 112 v konečném znění. Dle závěrů Komise je dekarbonizace energetického systému technicky i ekonomicky proveditelná. Zajištění nižších emisí je z dlouhodobého hlediska levnější než pokračování dosavadních politik. Zvyšování podílu obnovitelných zdrojů a efektivní použití energie jsou klíčové bez ohledu na konkrétní skladbu energetického mixu. Včasná výstavba infrastruktury je méně nákladná, než nahrazování tras dosluhujících v průběhu několika desítek let. Proto by již dnes měly být nahrazovány nízkouhlíkovými alternativami. Následování společného evropského postoje si vyžádá nižší náklady a bezpečnější dodávky než by bylo zapotřebí vynaložit podle samostatných národních plánů. Ve společném trhu může být energie vyprodukována nejlevnějším způsobem a dopravena na místo potřeby (European Commission 2016a). Není tedy zapotřebí pouze diverzifikovat svůj energetický mix, ale zaměřit se také na úspory energií.

Nicméně existují úskalí pro tento plánovací nástroj EU – přesvědčení uznávané od roku 2007, že energetická politika má být ovlivněna klimatickými otázkami, eroduje a také právo, které neumožňuje EU zasahovat do národních energetických mixů. Pokud by státy skutečně akceptovaly takto dlouhodobý postoj, znamenalo by to omezení jejich národní suverenity nad energetickou politikou. Energetická politika v EU vždy vznikala v kooperaci se státními energetickými firmami, můžeme tedy tvrdit ve směru zdola nahoru, založeném na suverenitě států. Nepovažuji za nejvhodnější uvažovat, že společná energetická politika je založená na zhodnocení dosavadních výsledků a možných kapacit, ale na víře v souhlas členských států a hlubší evropeizaci energetických politik (Fischer – Geden 2012: 1–2). Aby EU dosáhla cílů, lze uvažovat tři strategie. V prvním případě vytváří EU přidanou hodnotu stanovením cílů pro celek a sdíleným úsilím má být zajištěno, že každý členský stát přispívá společným evropským zájmům.

Další strategií zapojení EU je rámování opatření přijatých členskými státy, aby bylo dosaženo určitého cíle. EU tedy může harmonizovat postoje členských států stanovením požadavku soudržnosti. Třetí strategií je vytvoření celoevropského nástroje. Státy v tomto případě spoléhají, že nástroj stanovený EU podpoří opatření přijatá na národní úrovni. Tímto způsobem může EU vytvářet rovné podmínky ve všech státech, například jako zavedením obchodování s emisními povolenkami (Meeus – Hafner – Azevedo – Marcantonini – Glachant 2011: 3).

Pro dosažení cílů je proto nezbytný dialog mezi EU a členskými státy, aby byl konkrétní navržen rámec nezbytných investic. K zahájení procesu inovací musí investoři obdržet určitou míru jistoty ve vztahu k rizikům regulace energetiky. Schází scénář, který by kombinoval politiku vysoké energetické účinnosti a širokého uplatnění obnovitelných zdrojů. Podle některých analytiků by úspory mohly být větší a neměla by být přeceňována úloha jaderné energie a CCS. I zemní plyn bude stále součástí energetického mixu. Dekarbonizace je možná při zachování konkurenceschopnosti ekonomiky EU. Zaváděním nových technologií by tedy neměly výrazně zdražit evropské výrobky nebo je oslabit vůči zboží z neregulovaných ekonomik. Také se zvyšuje pozornost na spotřebitele a veřejnost, protože ti musí získat povědomí o navrhovaných změnách a být schopni je aplikovat v každodenním životě. Z toho důvodu musí být zaměřena pozornost také na sociální politiku a odlehčit sociálně slabším spotřebitelům (Lencz 2012).

4.9.3 Rámec politiky v oblasti klimatu a energetiky v období 2020–2030

Aby mohlo být dosaženo cílů do roku 2050, je zapotřebí definovat strategii na období 2020–2030. Definování strategií je významné i z hlediska nových investic, protože investoři tak získají jistotu, že pokud vloží své prostředky do nějakého projektu, bude i po roce 2030 v provozu. EU se navíc připravovala na podepsání nové klimatické smlouvy (EurActiv 2013a). Evropské státy se dohodly na společném Rámcu politiky v oblasti klimatu a energetiky v období 2020–2030 KOM (2014) 15 final. Rámec zveřejněný 22. ledna 2014 cílí především na dosažení konkurenceschopnějšího, bezpečnějšího a udržitelnějšího energetického systému EU. Nová strategie má být impulzem pro povzbuzení soukromých investic do produktovodů, elektrických sítí a nízkouhlíkových

technologií. Hlavním finančním dopadem dekarbonizace bude snížení výdajů na fosilní paliva (European Commission 2016b). Jádrem politiky ve sledovaném období má být snížení emisí skleníkových plynů o 40 % ve srovnání s rokem 1990. Obnovitelné zdroje se mají podílet na 27 % celkové spotřeby energie. Zde je zajímavé, že tento cíl je závazný pro EU jako celek, nikoliv pro jednotlivé členské státy (Evropská komise 2014: 5–6). Orientačním cílem je zvýšení energetické účinnosti o 27%. V oblasti společného trhu má do roku 2020 být dosaženo 10 % propojení elektrických rozvodových sítí, zejména tzv. energetických ostrovů, a do roku 2030 je cílem zvýšení na 15 % (Evropská rada 2015).

Cíle stanované ve strategii jsou vzájemně závislé, protože snížení emisí lze dosáhnout používáním určitého podílu obnovitelných zdrojů energie, s čím se může zvyšovat energetická účinnost. Tímto způsobem by se dalo propojit všechny cíle. Pomyslná neoddělitelnost cílů je vhodným příkladem evropeizace společných politik. Státy se dohodly na společných cílech pro relativně krátké období, ačkoli národní energetické plány jsou stále hodně variabilní. Z praktického hlediska, by ale problém v jedné oblasti mohl ohrozit i další cíle a proto je zřejmě míra 27 % obnovitelných zdrojů pasována na celou EU.

Během veřejných konzultací bylo upozorňováno, že se některé cíle mohou navzájem překrývat. To se projevuje především v systému obchodování s ETS. Pokud bude vypuštěno méně emisních plynů v důsledku úspor a využívání obnovitelných zdrojů, mohly by ceny za tunu vypuštěného oxidu klesat. Ceny povolenky jsou dlouhodobě podhodnocené a v EU jsou státy, které z toho těží a neusilují dostatečně o dekarbonizaci (EurActiv 2013b). Proto také Komise navrhuje reformu systému obchodování s povolenkami, určení nových indikátorů pro sledování konkurenceschopnosti a bezpečnosti energetického systému. Takovými mají být rozdíly v cenách s hlavními dodavateli energií, diverzifikace dodávek a kapacity propojení mezi členskými státy. Komise také navrhuje zavedení nového systému vedení, založeném na národních plánech. Tyto plány budou následovat společný postoj a bude tím zajištěna také koherence politik a zlepšena koordinace napříč celou EU (European Commission 2016b). Výsledkem zmiňovaného požadavku na nový systém vedení je uvedení Energetické unie.

4.9.4 Evropská strategie energetické bezpečnosti

28. května 2014 Komise vydává další strategický dokument zaměřený na energetickou bezpečnost Evropská strategie energetické bezpečnosti COM (2014) 330 final. V úvodu dokument upozorňuje, že do Evropy se dováží velké množství ropy a zemního plynu. Jsou také státy, které jsou v případě některé suroviny závislé pouze na jednom dodavateli. Typickým příkladem je závislost na dovozu zemního plynu z Ruska. Strategie si klade za cíl zajistit stabilní zásobování energiemi pro evropskou veřejnost i hospodářství (European Commission 2016c).

Strategii předcházeli zátěžový test v plynárenství, kterého se zúčastnilo 38 evropských států (European Commission 2014). Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě o schopnosti evropské plynárenské soustavy krátkodobě čelit výpadkům dodávek – Přípravenost na možné přerušení dodávek a východu během podzimu a zimy 2014/2015 COM(2014) 654. Zátěžové testy zkoumaly dvě modelové situace: úplné přerušení ruského exportu a přerušení tranzitu přes Ukrajinu. Z testů vyplývá, že členské státy jsou dobře připravené a mají uskladněné zásoby, převyšující 90 % kapacity. Alternativním řešením je nahrazení ruského zemního plynu dodávkami LNG. Komise předpokládá, že v případě výpadku by zafungoval společný trh a předpokládaná solidarity mezi státy (Euroskop 2014). Výsledky vyšly pro EU pozitivně a není náhoda, že Komise testy iniciovala. Kladné výstupy mohou posílit evropské uvědomění jednotlivých členských států.

Ve spolupráci s členy Energetického společenství vznikají regionální akční plány pro řešení krize, které jsou přijaty v průběhu roku 2015. To vypovídá o větší ochotě států spolupracovat v otázkách energetiky na mezinárodní úrovni (European Commission 2016c).

Strategie se zaměřuje na výzvy z pěti oblastí, které už jsou výše zmíněné. Jedná se o zvyšování energetické účinnosti, zvýšení lokální výroby energie a diverzifikace dodavatelů a tras, dokončení vnitřního trhu a chybějící infrastruktury, jednotné vystupování ve vnější dimenzi energetických politik či ochrana o posílení kritické infrastruktury (European Commission 2016c). Ve strategii můžeme rozpoznat větší

důraz věnovaný skladování přírodních zdrojů. Rozhodně je chvályhodné vidět, že se na politickém poli probíhá diskuse s výstupy, ale v případě této strategie se nejedná o nic novátorského nebo zlomového. Je zde v podstatě deklarována situace a to, co již probíhá. S určitou nadsázkou se jedná o PR pro politiky.

4.9.5 Energetická unie

První zmínky o Energetické unii lze spojovat s Donaldem Tuskem, který dubnu 2014 představil myšlenku Energetické unie v článku, který vyšel v dubnu 2014 ve Financial Times a zmiňuje zde ekonomické problémy, které by mohly nastat kvůli závislosti na ruských dodávkách plynu (Voříšek 2015). Uvádí se, že to byl důsledek krymské krize, ale tentokrát byla tato otázka sekuritizována úspěšněji než během krize v roce 2006 nebo přerušení v roce 2009 (Brutschin 2015: 201). Komise postupně vypracovala dokumenty, které byly mnohem zelenější a komplexnější než původní polský návrh. Není překvapivé, že se hodně orientoval na obnovitelné zdroje, energetickou účinnost a energetickou bezpečnost (EurActiv 2014). Energetická unie, jako strategie pro koordinaci EEP na dalších pět let je přijata 18. prosince 2014 (Bonn – Reichert 2015: 3).

25. února 2015 vydala Komise balíček opatření pro energetickou unii. Balíček sestává ze tří dokumentů - Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie COM(2015) 80, Pařížský protokol – boj proti celosvětové změně klimatu po roce 2020 COM(2015) 81 a Dosažení cíle 10% propojení elektrických sítí COM(2015) 82 (Evropská rada 2016).

První z dokumentů, Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie, vychází ze strategie do roku 2030. Ve strategii je uvedeno šest souvisejících oblastí: bezpečnost dodávek energie, solidarita a důvěra; vnitřní trh s energií; energetická účinnost jakožto příspěvek ke zmírnění poptávky po energii, dekarbonizace hospodářství, výzkum, inovace a konkurenceschopnost (Evropská rada 2016). První oblast je založená na strategii energetické bezpečnosti z května 2014, takže cíli jsou zajištění diverzifikace zdrojů, dodavatelů a tras.

Strategie upozorňuje na potřebu rychlé reakce v případě krizí, což znamená v podstatě posílení Komise. Strategie je unikátní podrobným rozpisem 15 akčních bodů, které mají

být provedeny ve stanovené období (viz Evropská komise 2015a: 20–23). Komise má vypracovat různé dokumenty. Prvním bodem je důsledné provádění dosavadních předpisů, takže by bylo chybné tvrdit, že Energetické unie je novou EEP. Lepší interpretace je, že je to potvrzení dosavadního stavu s důkladnějším popsáním cílů. Zároveň bych netvrdila, že tato politika znamená rovnováhu mezi třemi dimenzemi EEP. Zároveň je to opět politika navazující na jiné předchozí, které nejsou dokončeny. Komise má v podstatě během let 2015–2017 upravit předchozí strategie, aby bylo dosaženo konkrétních cílů. Pro demonstraci, Komise má přezkoumat činnost ACER, vytvořit nové podmínky pro trh s elektřinou, maximalizuje efektivitu infrastrukturních projektů, bude podávat návrhy cen energií každé dva roky, má být oživena diplomacie v oblasti energie a klimatu, nebo politiky zahraničního obchodu EU má EU efektivně získávat zdroje energií.

V boji proti změně klimatu má být nápomocné zpřísnění pravidel monitorování a podávání zpráv. EEP má být propojen a dalšími politikami, například s politikou výzkumu a vývoje. Infrastruktura má být posílena, aby bylo dosaženo 10 % propojení elektrických sítí (Evropská rada 2016).

Veškeré aktivity v otázkách energetické účinnosti, zvyšování ekologických standardů iniciované na úrovni EU mohou vést ke střednědobým a dlouhodobým změnám. Každá z těchto změn a pokroků odráží evropeizaci. Dosahování požadovaných cílů je možné pouze pokud státy společně cíle operacionalizují, což je důkaz evropeizace (Dyduch 2015: 205). Také progres v postoji k energetické politice je z historického hlediska znatelný, pokud se členské státy posunuly od diskuse k regulacím a reálné společné akci. Evropeizace EEP je vícefázový proces, kdy musí prvotní vize projít různými přetřesy v evropských institucích, než dosáhnou strategické nebo legislativní podoby. Na rozdíl od jiných sektorů, míra legislativy je v energetice nižší. Také je zjevné, že jednotlivé dimenze EEP jsou evropeizovány v různém rozsahu.

5 ÚVAHY O EVROPEIZACI ENERGETICKÝCH POLITIK

Na národní úrovni reflektují energetické politiky členských států soubor určitých potřeb, očekávání a požadavků, které vyjadřují relevantní aktéři. Zástupci členských států jednající na úrovni EU jsou neustále nuceni vyvažovat mezi národními a evropskými zájmy. S tím jak je energetická politika evropeizována, národní politiky obsahují rozsáhlé komponenty dle EU, protože státy se v různé míře podrobují společnému evropskému postoji (Dyduch 2015: 104). Pro přesně určení postupu evropeizace ve směru shora dolů by bylo zapotřebí uchopit široký kontext, a proto jsem se rozhodla zde uvést konkrétní příklady, na jejichž sledování lze pozorovat projevy evropeizace. Pro demonstraci jsem zvolila Německo a Polsko. Německo jako jeden z členských států již od počátků EIP a Polsko naopak reprezentant nově přistupujících států. Připojím tedy dvě statě, ve kterých se budu zamýšlet nad projevy evropeizace energetické politiky u vybraných států.

V listopadu 2015 reportuje Maroš Šefčovič Komisi Zprávu o stavu energetické unie za rok 2015. Z této zprávy budu vycházet v nadcházejících odstavcích, protože jsou zde shrnuty všeobecné úspěchy a neúspěchy EU i konkrétních států v naplňování cílů energetické unie.

5.1 Německo

Nyní se naskýtá vhodná příležitost zhodnotit počínání Německa v energetické unii. V otázce snižování spotřeby primárních energií, by Německo mělo snižovat spotřebu rychleji než v období 2005–2013, aby bylo schopné dosáhnout cílů, které si stanovilo do roku 2020 (Evropská komise 2015b: 5). Německo je aktivní v plánování infrastruktury. Chce vybudovat další plynovod přes Baltské moře spojující Německo a Rusko. Komise konstatuje, že nyní se využívá pouze 50 % z dosavadní kapacity (Evropská komise 2015b: 12). Komise také zmiňuje, že evropský energetický průmysl má dobré postavení právě díky výzkumu v oblasti energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů. Německo je zmíněno jako jeden ze států, které usilovně propagují inovace a nízkouhlíkové technologie (Evropská komise 2015b: 16).

Německo patří k největším globálním ekonomikám a současně mezi největší zastánce obnovitelných zdrojů. V roce 2014 se fosilní paliva podílela na celkové produkci energie ze 43 % a z obnovitelných zdrojů bylo získáno 30 % (Strom Report 2016). Dlouhodobý příklon k zeleným technologiím je dán náladou ve společnosti. Na německém příkladu je zvláštní skladba energetického mixu, protože koresponduje s představami svých obyvatel. Veřejný diskurs sehrává významnou roli a podle něj se také vybírají nízkouhlíkové technologie. Technologický náskok v obnovitelných zdrojích si Německu buduje již od 80. let, kdy byly zprovozněny první větrné elektrárny (Planete Energies 2015). Do budoucna zaměřený energetický sektor by si možná bylo možné vykládat také jako reakci na evropský diskurs a vlastní zavedení předběžných opatření, aby se vyvarovaly nějakému nařizování z Bruselu. Zároveň vybudováním dominantní pozice v obnovitelných zdrojích má Německo velký potenciál ovlivňovat také další členské státy.

Německo je největším evropským trhem s elektřinou. Všeobecně je Německo velkým podporovatelem evropské integrace, ale často nesouhlasí s návrhy podporujícími soutěživost (Dyduch 2015: 195). Trh byl plně liberalizován v roce 1998, kdy vchází v platnost Gesetz zur Neuregelung des Energiewirtschaftsrechts (Novela zákona o regulaci energetického sektoru)¹⁹ a tím byly stanoveny podmínky, jak si spotřebitelé mohou vybírat dodavatele elektrické energie. Jako jediný člen EU zvolilo možnost, že státní orgány zveřejnily tarify pro firmy a podmínky přístupu k distribuční síti. O plynu se zákon ještě nezmiňuje (BNetzA 2012). Na německém trhu se od 90. let pohybovalo několik velkých producentů elektrické energie a velké množství lokálních výrobců (Bartoš – Strejček 2012). V roce 1998 vzniká také Bundesnetzagentur, která se stará o regulaci trhů s elektřinou, plynem a ještě několika dalšími (GTAI 2016). V roce 2000 musí Německo řešit přístup třetích stran na trh s plynem (BNetzA 2012). Negociační přístup se příliš neosvědčil, protože se ukázalo, že žádný zahraniční aktér není schopen na trh vstoupit. Ačkoliv Německo nesouhlasilo, je přijat druhý energetický balík. (Černocho – Zapletalová 2014: 66). I k třetímu liberalizačnímu balíku mělo Německo výhrady. Vláda

---

¹⁹ Vlastní překlad

se obávala vlastnického unbundlingu, který by mohl způsobit nárůst cen energií. Proto navrhuje tzv. třetí cestu liberalizace (EurActiv 2009b). To bychom mohli označit za evropeizaci, protože se jedná o určitou formu národní adaptace na evropské podmínky. Zároveň se jedná o krásný příklad evropeizace ve směru bottom-up.

Němci také využívají své silné pozice k získání výhod pro své projekty. Tak je tomu například u plynovodu OPAL, který propojuje kontinentální plynovody s Nord Streamem, kde byly uděleny výjimky v přístupu třetích stran. Německo musí dovážet suroviny, a to jej motivuje ke spolupráci s Ruskem v energetické oblasti (Dyduch 2015: 195). Německo má navíc strategickou polohu, která z něj dělá hlavního přepravce energií do Evropy (Lesage – Van de Graaf – Westphal 2010: 101). Je možné, že argumenty pro spolupráci najde Německo snáze na evropské úrovni, než jako samostatně stojící aktér. Domnívám se, že doprava surovin je otázkou pro každou z německých vlád a proto musí možná dělat větší ústupky v otázkách liberalizace trhu, aby mohly mít silnější slovo v případě infrastruktury. Zde lze sledovat provázanost energetických politik, protože dokud bude EU závislá na dovozu energetických surovin, tak se neukončí proces evropeizace politik.

Pro tzv. staré členské státy je typické, že prosazují propojení energetické politiky s ochranou životního prostředí (Dyduch 2015: 211). V srpnu 2007 byl přijat Integrovaný program energetiky a klimatických změn, který byl přímou reakcí na jarní zasedání Rady EU. V tomto programu je vysloven cíl snížení emisí skleníkových plynů o 40 % do roku 2020 ve srovnání s rokem 1990. V prosinci téhož roku vychází balíček opatření, kde jsou změněny kvóty pro biopaliva nebo pravidla pro zdanění emisí motorových vozidel (IEA 2014). Bez povšimnutí bychom neměli nechat, že během přijetí třetího liberalizačního balíku předsedalo Německo Radě EU. Německo definovalo klima a energetickou politiku jako jednu z hlavních priorit a chtělo docílit dalšího snížení emisí po roce 2012 a více zapojit znečišťovatele do systému řešení problémů. V březnu byl přijat Akční energetický plán, jehož koordinaci zajišťovalo Německo jako předsedající země. Dalšími body bylo snížení energetické závislosti Evropy, zvýšení podílu obnovitelných zdrojů a rozvoj spolupráce s dodavatelskými a tranzitními zeměmi (Euroskop 2016).

Soudobá německá energetická politika se nazývá Energiewende a sestává ze čtyř pilířů: opuštění jádra, rozšíření OZE, zvýšení energetické efektivity a snížení emisí. Německá vláda toto rozhodnutí komentuje jako přirozený vývoj energetiky. Je faktem, že životnost jaderných elektráren v Německu bude končit a není s podivem, že se Němci rozhodli dále neinvestovat do výstavby nových.

5.2 Polsko

Na úvod se mi opět jeví příhodné zhodnotit počínání Polska podle zprávy o stavu energetické unie z listopadu minulého roku. Komise konstatuje, že v případě Polska není jisté dosažení cílů v oblasti obnovitelných zdrojů do roku 2020 (Evropská komise 2015b: 5). Také Polsko by mělo snižovat spotřebu rychleji než v období 2005–2013, pokud má splnit své orientační cíle do roku 2020 (Evropská komise 2015b: 7). Ve zprávě jsou vyzvženy pokroky v propojování infrastruktury, Polsko a Litva jsou již propojeny LitPolLinkem), který spojuje elektrické sítě Baltských států, čímž jde vstříc zprovoznění vnitřního trhu. S vnitřním trhem souvisí také dohoda o propojení plynovodu mezi Litvou a Polskem (Evropská komise 2015b: 8). I přes zmíněné, se Polsko nachází mezi státy, které mají problém dosáhnout propojení 10 % kapacit produkujících elektřinu ((Evropská komise 2015b: 11).

Dominantní podíl na výrobě elektřiny má v Polsku uhlí, Polsko je zároveň státem nejvíce závislých států na světě. Polsko produkuje elektřinu z 83 %²⁰ v uhelných elektrárnách, také z levnějšího lignitu. Obnovitelné zdroje se podílí asi 10 %²¹. Polsko je soběstačné ve výrobě elektřiny, ale suroviny musí dovážet. Prakticky veškeré zásoby ropy pocházejí z Ruska a jsou dopravovány přes ropovod Družba (Vlček 2015: 206–207). Význam zemního plynu je poměrně malý, protože je preferováno levnější uhlí. Polsko patří k nejméně liberalizovaným zemím, zejména kvůli pomalé diverzifikaci a pomalému otevírání trhu (Zapletalová 2015: 548). To lze připisovat také nízké míře privatizace v energetickém sektoru. Například společnost PGNiG kontroluje 98 % plynárenského sektoru. Ministerstvo financí má významný podíl akcií v petrochemických společnostech

---

²⁰ EU průměr je 28 %

²¹ EU průměr je 20, 4 %

a má velký vliv i na jejich vlastní politiky (Buchan dle Jegen 2014: 14). Dominance ke státu vázaných společností limituje soutěživost na trhu s plynem i elektřinou (Jegen 2014: 15). Nicméně stále častěji vznikají konflikty mezi vládou a managementem společností. Firmy odmítají preferovat zájmy polské vlády před ekonomickými zájmy firmy a nechtějí investovat do nerentabilní těžby uhlí, která je ale součástí vládní strategie (Krasuski 2016).

Dekarbonizace je celospolečenským problémem, protože Polsko má největší zásoby uhlí v EU, ale také asi 70 % stále topí kamny na uhlí. Sektor zaměstnává asi 104 tisíc zaměstnanců a rušení dolů by mělo dalekosáhlé sociální důsledky. Již nyní musí vláda těžbu dotovat. Domácí uhlí tvoří 55 % primárních energetických surovin (Jegen 2014: 14). V letech 2010–2013 činily státní náhrady 22 miliard zlotých. Náklady na provoz tvoří asi 50 %, v soukromých společnostech je to kolem 20 %. Vláda investuje peníze do těžby, i když není příliš výdělečná. Zároveň Polsko exportuje srovnatelně uhlí, jako jej doveze (Krasuski 2016).

Před vstupem do EU muselo Polsko následovat kromě kodaňských kritérií legislativu v oblasti energetiky, která se souhrnně nazývá energy acquis. Jedná se o ustanovení vyplývající ze Smluv a sekundární legislativy (viz výše), včetně transparentnosti cen plynu i elektřiny, certifikace uhlíku, energetické účinnosti a šetrnosti k životnímu prostředí, opatření nutná pro zapojení do společného trhu. Ve zprávě z roku 2001 Komise konstatuje, že se Polsko postupně posouvá směrem k naplnění acquis na úrovni obecného formulování politiky. Polsko také podepsalo smlouvy s třetími stranami, aby si zajistilo vyšší bezpečnost dodávek (European Commission 2004). Plnění požadavků energy acquis lze určitě označit za projev evropeizace národní politiky. Zajímavou souvislostí je také rozhodnutí o uvedení vlastního jaderného programu, které Polsko vyslovilo v roce 2005, tedy krátce po vstupu do EU (Vlček 2015: 2010). Nabízí se úvaha, že Polsko se k tomuto rozhodnutí odhodlalo až jako člen společenství z různých důvodů. Nepředpokládala bych ale, že se jedná pouze o finanční důvody, ale také o reálnou snahu diverzifikovat zdroje výroby elektřiny a tedy předpoklad, že bude podpořeno EU. Také bych to spojovalo s otázkou určitou mezinárodní prestiže. Energetická politika je chápána především jako strategická politika, což zmenšuje prostor pro tržní jednání a

otázky ochrany životního prostředí. Politika je často konstituovaná podle tradičního rivalství s Ruskem.

První energetická legislativa vstupuje v platnost v listopadu 1997. Velkooběratelé mohou na základě tohoto zákona jednat přímo s producenty energie. Společnost spravující přenosovou síť Polskie Sieci Elektroenergetyczne má povinnost přenos technicky zajistit (Lynch 2003). Souhrnem, první zákon definoval principy státní energetické politiky, podmínky pro zásobování a rámec pro aktivity energetických firem. Také zde byly položeny podmínky pro přístup nezávislých producentů do sítě (LSE 2015a).

Od roku 2004 probíhají programy na podporu obnovitelných zdrojů, kogenerace od roku 2007 a bioplynu od roku 2011. V Polsku je zaveden systém certifikace původu energie podle druhu a původu (Muras 2011: 1). Polsko zvolilo jiný systém CHP certifikátů²² než ostatní členské státy. V Polsku je zelenou barvou označována energie získaná z obnovitelných zdrojů, hnědé certifikáty jsou určeny bioplynu. Červené certifikáty odpovídají bílým certifikátům ve zbytku Unie používaných pro kogeneraci a žluté certifikáty jsou unikátní pro Polsko a jsou určeny pro zemní plyn a CHP systémy s kapacitou pod 1 MW, což má kompenzovat vysoké náklady na distribuovaných systémech (Muras 2011: 4–6). Je tedy viditelné, že Polsko se přizpůsobuje požadavkům EU, ale zároveň hledá způsoby jak si vytvořit vhodné podmínky. Certifikáty totiž často odevzdávají elektrárny, které spalují s uhlím současně biomasu a to tvořilo v roce 2010 polovinu zelené energie v Polsku (TZB info 2010).

Pro polskou energetickou politiku je typické, že se před dokončením jednoho plánu několikrát změní. Jako příklad bych zmínila Environmentální strategii pro snížení emisí skleníkových plynů z roku 2003, která byla přepsána v roce 2014.

---

²² Zelené certifikáty vychází ze stanoveného cílového podílu elektřiny z obnovitelných zdrojů. Plnění certifikátů, tedy že spotřebitelé spotřebovali minimální stanovený podíl elektřiny z obnovitelných zdrojů, se prokazuje odevzdáváním certifikát, deklarujičích výrobu energie. Systém může být doplněn o dobrovolný nákup zelených certifikátů (Szomolányiová 2002).

V únoru 2005 přijala vláda dokument Energetická politika Polska do roku 2025. Do roku 2010 by mělo 7,5 % elektřiny být vyprodukováno z obnovitelných zdrojů. Dokument je přijat, aby Polsko mohlo dodržet stanovenou směrnici 2001/77/ES. Toto opatření muselo být nadefinováno tak, aby byly podporovány nejvíce efektivní zdroje a nedocházelo ke zvyšování nákladů spotřebitelů (International Energy Agency 2015a).

Dokument byl určitě připravován delší dobu a období 20 je výhledově realistické. Ve srovnání s agendou EU je to trochu zvláštní, protože tam se v tomto období plánují cíle do roku 2020. Snahu následovat společné cíle si lze vysvětlit, i jako obavu ze závislosti na uhlí a polské energetické bezpečnosti.

V roce 2009 vláda přijala cíle energetické politiky do roku 2030. Strategie očekává 10 % elektřiny vyprodukované v jaderných elektrárnách (Vlček 2015: 210). Strategii vypracovalo ministerstvo hospodářství. Energetická politika má být šest hlavních směrů: zlepšení energetické účinnosti, zvýšení bezpečnosti energetických dodávek, diverzifikace produkce elektřiny uvedením jaderné energie, rozvoj obnovitelných zdrojů, včetně biopaliv, vytvoření konkurenceschopného trhu a snížení negativních dopadů. Do roku 2020 má být podíl obnovitelných zdrojů 15 % z celkové spotřeby (International Energy Agency 2013). Srovnáme-li tento cíl s předchozí strategií do roku 2025, tak lze pozorovat progres, ale Polsko je stále pod limitem EU.

V dubnu 2011 je přijat zákon o energetické účinnosti, který reaguje na evropské směrnice a cílem jsou úspory u koncových odběratelů a snížení ztrát energie a tepla během přepravy (Ministerstwo Energii 2016).

Polské ministerstvo životního prostředí vydalo v roce 2013 národní strategii pro přizpůsobení klimatickým změnám do roku 2020 s výhledem do roku 2030. Hlavním záměrem bylo zajištění změn jak soukromých, tak veřejných entit. Klimatické změny budou brány v potaz během formulování regulačních mechanismů a investičních plánů, nejen jako hospodářská nebo geopolitická hrozba (International Energy Agency 2015b).

Národní akční plán pro Polsko je vydán v říjnu 2014 a úzce souvisí s evropskými nařízeními o energetické účinnosti. V dokumentu jsou uvedena opatření, která mají

napomoci dosažení 20 % úspor energií v různých sektorech. V této strategii je také rozveden plán pro revitalizaci budov (International Energy Agency 2015c).

Po volbách v říjnu 2015 bude poprvé zřízeno ministerstvo energetiky. Do té doby se agendy jednotlivých ministerstev v otázkách energetiky často překrývaly na úrovni ministerstev financí, hospodářství nebo životního prostředí.

V únoru 2014 byl představen detailní plán na výstavbu jaderných elektráren (Economist 2014). O investicích a staviteli by mělo být rozhodnuto do roku 2018, výstavba by měla probíhat od roku 2020 a první blok by měl být spuštěn v roce 2024, další v roce 2029 (Vlček 2015: 210–211).

V srpnu 2015 představilo ministerstvo hospodářství energetickou politiku do roku 2050.

V průběhu vyjednávání klimaticko-energetického balíčku se Polsko aktivně zapojovalo do jednání a vymohlo si určité úlevy. Hlavním problémem pro Polsko byla totiž slabá konkurenceschopnost polského průmyslu (Jegen 2014: 15).

Za projev určité preventivní evropeizace je možné považovat rozhodnutí o výstavbě terminálů na LNG. Polsko se tím snaží vyvážit své infrastrukturní nedostatky a zároveň konkurovat Rusku.

6 ZÁVĚR

V této práci jsem se zabývala především analýzou evropských energetických politik. Energetické politiky jsou specializovaná oblast a na území každého z členských států se setkáme s unikátní verzí této veřejné politiky. Od počátků evropské integrace vystupuje přesvědčení, že by Evropa měla vytvořit jednotný přístup k této politice. Historicky bylo toto přesvědčení motivováno důsledky druhé světové války a zaměřeno na uhlí. Se získanými zkušenostmi se rozsah této politiky rozšiřuje i do dalších oblastí. Generalizovat lze tři dimenze evropské energetické politiky, které mezi sebou vzájemně souvisí a ovlivňují se. První dimenzí je vytvoření vnitřního trhu s energiemi, který je zamýšleným důsledkem liberalizace společného evropského trhu. Od vytvoření vnitřního trhu s energiemi si instituce slibují větší konkurenceschopnost a snížení závislosti na dovozu energií. Druhou dimenzí evropské energetické politiky je ochrana životního prostředí. V souvislosti s tím se často hovoří o energetické účinnosti a úsporách. Třetí dimenzí jsou vztahy s vnějšími aktéry, v případě EU často producenty a tranzitními státy.

Prvním cílem práce, byl výklad fenoménu evropeizace. Předložila jsem proto typologie různých autorů, přičemž jsem se snažila postupovat od konkrétních příkladů k obecným. Pro účely práce bylo vhodné si v první řadě utřídit, jaké disciplíny evropeizaci zkoumají. Získala jsem široký výčet, který také vypověděl o tom, kde všude se evropeizace může projevit. Následně jsem se zabývala dynamikou procesu evropeizace, tedy kdy dochází k nějakému „poevropeizování“, přičemž existují tři směry. Evropeizace je komplexní jev, protože dynamika vytvoří trojrozměrný prostor. Ve vertikální hladině působí evropské instituce na členské státy, přístup top-down, nebo naopak členské státy aplikují svoje preference na evropskou úroveň, ve směru bottom-up. V horizontální rovině pak dochází k tzv. crossloadingu, kdy se ovlivňují členské státy navzájem bez přičinění EU. Dále jsem se zabývala zdroji evropeizace, tedy pokud probíhají dynamické procesy, musejí mít nějakého původce. Zde jsem se zaměřila především na zdroje ve směru top-down a zabývala jsem se významem dokumentů přijímaných na evropské úrovni. Opačné hledisko jsem neopomenula a zdroji evropeizace bývají momentální

nálada ve společnosti, cíle politického zastoupení i kapacity států ovlivňovat další o a provádět domácí změny. Vzhledem k tomu, že energetická politika je jednou z veřejných politik, nabízelo se uvědomit si, jaké důsledky má evropeizace na policies na národní úrovni. Změny jsou často klasifikovány podle vlivu na hodnotový rámec a změny organizační struktury, které často vedou také ke změnám politik. Pokud je evropeizace úspěšná, ačkoli není záměrným procesem, dochází ke konvergenci mezi EU a členskými státy a vytváří se nová dynamiky.

Dále jsem zodpovídala, jak se vyvíjela evropská energetická politika. V magisterské práci je představen chronologický vývoj evropských energetických politik, přičemž důraz byl kladen na konkrétní dokumenty vydané na evropské úrovni. Vývoj evropských energetických politik byl pozvolný. Od počátků integrace byla energetika doménou států. Prohlášení, která byla přijímána na půdě ES, měla především deklaratorní charakter a často pouze popisovala soudobou politickou i ekonomickou situaci. První dokument hovořící o společném směřování evropské energetické politiky předkládá Komise v roce 1968. První strategie s výhledem do budoucna je přijata Radou v roce 1974. Jsou zde načrtnuty vize o použití jaderné energie, průzkumu nových nalezišt materiálu a také bezpečnost dodávek. Také je zde zmíněna environmentální dimenze. Přelom v energetické politice měl nastat na konci 80. let, kdy je uveden společný trh a je v plánu také vnitřní trh s energiemi. Pro devadesátá léta je typické rozšiřování agendy související s energetikou, která se věnuje specifitějším aspektům jako kogenerace nebo nároky na štítkování energetických přístrojů. Zároveň se progresivně zvyšuje zájem o propojení energetiky a řešení klimatu. Provázanost těchto oblastí se stala prakticky až do současnosti hlavní myšlenkou ovlivňující formulaci energetických politik ve vztahu k členskými státy. Od let 2007 je znatelný nárůst aktivit Komise ve formulování cílů ve všech dimenzích a jsou vydávány různé strategické dokumenty. Také bylo překročeno k vynucování liberalizace národních energetických trhů. Z hlediska vnitřního trhu je klíčový třetí liberalizační balík, ale významný podíl mají také dokumentu volající po odstranění závislosti na dovozu prostřednictvím posílení vlastní evropské produkce energií. S tím souvisí celkový pokrok, který se uskutečňuje v oblasti nízkouhlíkových technologií. V současné době se energetická politika nazývá energetická unie a státy

reálně pokročily v propojování sítí, aby mohl být propojen vnitřní trh s energií a odběratelé měli zajištěnou volbu dodavatele energií.

Pro výzkumu legislativních a strategických dokumentů jsem se setkávala s obtížemi, protože množství dostupných dokumentů je skutečně vysoké. Snažila jsem se proto důsledně sledovat, kdy se jedná skutečně o zásadní počiny, které byly zacílené na klíčové oblasti, tedy evropské sítě, obnovitelné zdroje a efektivní využívání energií a podmínky pro otevírání domácích trhů.

V úvodu uvádím, že předpokládám, že evropeizace přispívá k prohlubování evropské integrace a je prostředkem sblížování Evropské unie a členských států. Toto tvrzení zde nemohu potvrdit ani vyvrátit. Evropeizaci jsem sledoval na úrovni výstupů politického procesu, a tudíž nezbyl prostor zabývat se tím, jací aktéři a jak ovlivňují vstup konkrétních elementů do politiky. Myslím si, že evropeizace se v energetice skutečně projevuje, ale je těžké určit si univerzální kategorie. I v textu jsem se snažila poukázat, že evropeizační vlivy jsou někdy viditelnější a silnější. Také jak jsem uvedla, významná je také relevance konkrétního tématu pro aktéra. Všeobecně si ale dovoluji konstatovat, že evropeizace nemusí být vždy uchopitelná na úrovni výstupů. Evropeizace považuje za praktický nástroj k popisování evropské integrace, aniž by bylo zapotřebí být seznámen s teoretickými koncepty, které vznikaly od 60. let. Lokálním výstupem evropeizace jsou nyní evropské kotlíkové dotace. To, že si společnost zvykla na přísun podpory z Bruselu je příkladem evropeizace norem a očekávání. Samozřejmě musela být přizpůsobena také administrativní struktura a stanoveny přesné podmínky, což je opět jeden z typických projevů evropeizace. Evropeizace je neustálý vývoj a produkce nových vlivů mezi různými úrovněmi.

7 POUŽITÉ ZDROJE

Alter, K. – Steinberg, D. (2012). The Theory and Reality of the European Coal and Steel Communities. *Buffett Center for International and Comparative Studies Working Paper Series*, No. 7, s. 1–16.

Andoura, S. – Hancher, L. – van der Woude, M. (2010). Towards a European Energy Communities: A Policy Proposal. *Notre Europe* (<http://www.institutdelors.eu/media/etud76-energy-en.pdf?pdf=ok>, 5. 4. 2016).

Aurich, P. – Schüttpelz, A. (2011). Learning or Teaching? Germany and Its Complex Historical Relation with the EU. In: Graziano, P. R. – Jacquot, S. – Palier, B. eds, *The EU and the domestic politics of welfare state reforms* (Houndmills: Palgrave Macmillan), s. 73–95.

Auverlot, D. a kol. (2014). *The Crisis of the European Electricity. System Diagnosis and possible ways forward* (http://www.strategie.gouv.fr/sites/strategie.gouv.fr/files/archives/CGSP_Report_European_Electricity_System_030220141.pdf, 12. 4. 2016).

Bache, I. (2008). Europeanization and multilevel governance: cohesion policy in the European Union and Britain (Plymouth: Rowman A Littlefield Publishers).

Bartoš, T. – Strejček, P. (2012). *Liberalizace elektro-energetického sektoru vybraných zemí EU*, 6. 8. 2012 (<http://energetika.tzb-info.cz/energeticka-politika/8903-liberalizace-elektro-energetickeho-sektoru-vybranych-zemi-eu>, 18. 3. 2016).

Biesenbender, S. (2015). The EU's Energy Policy Agenda: Directions and Developments In: Tosun, J. – Bisenbender, S. – Schulze, K. eds., *Energy Policy Making in the EU. Building the Agenda* (London: Springer Verlag), s. 21–40.

- BNetz (2012). *Chronik der Energiemarktöffnung – 1998 bis 2012*, 27. 9. 2012 (<http://www.bne-online.de/de/content/die-%C3%B6ffnung-der-energiem%C3%A4rkte-eine-chronik>, 18. 3. 2016).
- Bonn, M. – Reichert, G. (2015). *Energieunion* (http://www.cep.eu/fileadmin/user_upload/cep.eu/Analysen/COM_2015_80_Energieunion/cepAnalyse_COM_2015__80_Energieunion.pdf, 11. 12. 2015).
- Borneman, J. – Fowler, F. N. (1997). Europeanization, *Annual Review of Anthropology*, Vol. 26, s. 487–516.
- Börzel, T. (2002). Pace-Setting, Foot-Dragging, and Fence-Sitting: Member State Response to Europeanization. *Journal of Common Market Studies*. Vol. 40, No. 2, s. 193–214.
- Brüggeman, M. – Königslow, K. (2009). Let's Talk about Europe: Why Europeanization Shows a Different Face in Different Newspapers. *European Journal of Communication*. Vol. 24, No. 1, s. 27–48.
- Brutschin, E. (2015). Shaping the EU's Energy Policy Agenda: The Role of Eastern European Countries In: Tosun, J. – Bisenbender, S. – Schulze, K. eds., *The EU's Energy Policy Agenda: Directions and Developments* (London: Springer Verlag), s. 187–204.
- Buchan, D. (2009). *Energy and Climate Change: Europe at the Crossroads* (Oxford: Oxford Institute for Energy Studies).
- Bulmer, S. (2007). Theorizing Europeanization. In: Graziano, P. – Vink, M. P. eds., *Europeanization. New Research Agendas* (London: Palgrave Macmillan), s. 46–58.
- Bulmer, S. (2008). Germany, Britain and the European Union: Convergence through Policy Transfer? In: Green, S. – Turner, E. eds., *Policy Convergence in the UK and Germany. Beyond the Third Way?* (Oxon: Routledge), s. 39–57.
- Clark, J. G. (1991). *Political Economy of World Energy: A Twentieth-Century Perspective* (Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press).

Comission of the European Communities (1968). *First guidelines for a Communities energy policy* (<http://aei.pitt.edu/5134/1/5134.pdf>, 12. 4. 2016).

Comission of the European Communities (1995a). *For a European Union Energy Policy. Green paper* (http://aei.pitt.edu/1185/1/energy_gp_COM_94_659.pdf, 18. 4. 2016).

Commision of the European Communities (1988). *The Internal Energy Market* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31988H0611>, 13. 4. 2016).

Commission of the European Communities (1995b). *An Energy Policy for the European Union. White paper* (http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/pdf/energy_white_paper_com_95_682.pdf, 16. 4. 2016).

Commission of the European Communities (1997). *Energy for the Future: Renewable Sources of Energy. White Paper for a Community Strategy and Action Plan* (http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com97_599_en.pdf, 18. 4. 2016).

Commission of the European Communities (2000). *Green Paper on greenhouse gas emissions trading within the European Union* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A128109>, 18. 4. 2016).

Council of the European Communities (1988). *88/611/EEC: Council Recommendation of 8 November 1988 to promote cooperation between public utilities and auto- producers of electricity* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31988H0611>, 13. 4. 2016).

Council of the European Communities (1974a). *Council Resolution of 17 September 1974 concerning a new energy policy strategy for the Communities* ([http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1460384147087&uri=CELEX:31975Y0709\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1460384147087&uri=CELEX:31975Y0709(01)), 13. 4. 2016).

Council of the European Communities (1974b). *Council Resolution of 17 December 1974 concerning Communities energy policy objectives for 1985* (<http://eur->

lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:31975Y0709(02)&qid=1460384147087, 12. 4. 2016).

Council of the European Communities (1978). *541st Council meeting – Energy* (<http://aei.pitt.edu/68006/1/CPR0251.pdf>, 12. 4. 2016).

Council of the European Communities (1986). *Council Resolution of 16 September 1986 concerning new Community energy policy objectives for 1995 and convergence of the policies of the Member States* ([http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31986Y0925\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31986Y0925(01)), 13. 4. 2016).

CVCE (2013). *The Benelux Memorandum*, 2. 12. 2013 (http://www.cvce.eu/content/publication/2007/3/5/58119e2d-faf6-4faa-9bc1-d1918343bb6e/publishable_en.pdf, 5. 4. 2016).

Černoš, F. – Zapletalová, V. (2014). *Energetická politika Evropské unie* (Brno: Muni Press).

Decision (93/500/EEC). *Council Decision of 13 September 1993 concerning the promotion of renewable energy sources in the Community (Altener programme)* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1460948541176&uri=CELEX:31993D0500>, 15. 4. 2016).

Duffield, J. S. – Birchfield, V. L. (2011). Introduction. The Recent Upheaval in EU Energy Policy In: Duffield, J. S. – Birchfield, V. L., eds. *Toward a Common European Union Energy Policy. Problems, Progress, and Prospects* (Basingstoke: Palgrave Macmillan), s. 1–2).

Dyduch, J. (2015). Europeanization of the Energy Policy within the European Union's System of Governance In: : Stanek, P. – Wach, K. eds., *Europeanization Processes from the Meso-economic Perspective: Industries and Policies* (Kraków: Cracow University of Economics), s. 189–215).

Eigmüller, M. – Tietze, N. (2014). A „Socio-histoire of Europeanization: Perspectives for diachronic comparison, Sozialraum Europas (http://www.polsoz.fuberlin.de/soziologie/arbeitsbereiche/sozialraum/working_papers/index.html, 20. 11. 2015).

EU (2015). *Nařízení, směrnice a další právní akty*, 16. 12. 2015 (http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_cs.htm, 29. 3. 2016).

EU (2015). *Smlouvy EU*, 28. 9. 2015 (http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_cs.htm, 10. 4. 2016).

EurActiv (2009a). *EU uzavírá klimaticko-energetický balíček*, 7. 4. 2009 (<http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/eu-uzavira-klimaticko-energeticky-balicek-005841>, 15. 4. 2016).

EurActiv (2009b). *Třetí liberalizační balíček v energetice*, 21. 7. 2009 (<http://www.euractiv.cz/energetika/link-dossier/liberalizace-unijni-energetiky-000055>, 18. 4. 2016).

EurActiv (2013a). *Jaké klimaticko-energetické cíle bude mít EU pro rok 2030?*, 27. 3. 2013 (<http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/jake-klimaticko-energeticke-cile-bude-mit-eu-pro-rok-2030-010721>, 25. 4. 2016).

EurActiv (2013b). *Klimaticko-energetická politika 2030: bude mít smysl závazek pro energetickou účinnost?*, 11. 7. 2013 (<http://www.euractiv.cz/energeticka-ucinnost/clanek/klimaticko-energeticka-politika-2030-bude-mit-smysl-zavazek-pro-energetickou-ucinnost-oze-co2-emise-energetika-klima-zateplovani-uspory-010980>, 25. 4. 2016).

EurActiv (2014). *Poláci vyzývají k vytvoření evropské energetické unie*, 2. 4. 2016 (<http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/polaci-vyzyvaji-k-vytvoreni-evropske-energeticke-unie-011697#sthash.NCs040lb.dpuf>, 25. 4. 2016).

European Commission (2004). *Poland*, 2. 3. 2004 (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:e14106>, 26. 4. 2016).

European Commission (2014). *Stress tests: cooperation key for coping with potential gas disruption*, 16. 10. 2014 (<https://ec.europa.eu/energy/en/news/stress-tests-cooperation-key-coping-potential-gas-disruption>, 25. 4. 2016).

European Commission (2015). *Energy sector competition inquiry – final report – frequently asked questions and graphics*, 22. 10. 2015 (http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-07-15_en.htm?locale=en, 18. 4. 2016).

European Commission (2016). *2020 climate & energy package*, 15. 4. 2016 (http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020/index_en.htm, 21. 4. 2016).

European Commission (2016b). *2030 Energy Strategy*, 25. 4. 2016 (<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy/2030-energy-strategy>, 25. 4. 2016).

European Commission (2016c). *Energy Security Strategy*, 25. 4. 2016 (<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy/energy-security-strategy>, 25. 4. 2016).

European Commission (2016a). *2050 Energy strategy*, 25. 4. 2016 (<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy/2050-energy-strategy>, 25. 4. 2016).

Euroskop (2008). *Speciál: Energeticko-klimatický balík*, 30. 6. 2008 (<https://www.euroskop.cz/13/1272/clanek/special-klimaticko-energeticky-balik/>, 15. 4. 2016).

Euroskop (2008). *Speciál: Klimaticko-energetický balíček*, 30. 6. 2008 (<https://www.euroskop.cz/13/1272/clanek/special-klimaticko-energeticky-balik/>, 19. 4. 2016).

Euroskop (2014). *Energie v říjnu 2014*, 9. 11. 2014 (<https://www.euroskop.cz/8440/24865/clanek/energie-v-rijnu-2014/>, 25. 4. 2016).

Euroskop (2016). *Německo (1. 1. 2007 – 30. 6. 2007)* (<https://www.euroskop.cz/819/sekce/nemecke-predsednictvi-1-1---30-6-2007/?ulozit=1>, 19. 3. 2016).

Evropská komise (2006). *Zelená kniha. Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii* (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0105:FIN:cs:PDF>, 16. 4. 2016).

Evropská komise (2008). *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Druhý strategický přezkum energetické politiky. Akční plán EU pro zabezpečení dodávek energie a jejich solidární využití* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52008DC0781>, 21. 4. 2016).

Evropská komise (2010a). *Sdělení Komise. Evropa 2020: Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění* (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:CS:PDF>, 21. 4. 2016).

Evropská komise (2010b). *Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Priority energetických infrastruktur do roku 2020 a na další období – návrh na integrovanou evropskou energetickou síť* (<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2010/CS/1-2010-677-CS-F1-1.Pdf>, 21. 4. 2016).

Evropská komise (2011). *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Energetický plán do roku 2050* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0885&from=EN>, 21. 4. 2016).

Evropská komise (2015). *Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v oblasti změny klimatu*, 25. 2. 2015 (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0080&from=EN>, 10. 3. 2016).

Evropská komise (2015a). *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské investiční Bance* *Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v*

oblasti změny klimatu (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0080>, 27. 4. 2016).

Evropská komise (2015b). *Sdělení Komise. Zpráva o stavu energetické unie za rok 2015* (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ebdf266c-8eab-11e5-983e-01aa75ed71a1.0015.03/DOC_1&format=HTML&lang=CS&parentUrn=CELEX:52015DC0572, 27. 4. 2016).

Evropská rada (2007). *Evropská rada v Bruselu 8. a 9. března 2007. Závěry předsednictví* (http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/93150.pdf, 18. 4. 2016).

Evropská rada (2015). *Rámec pro oblast klimatu a energetiky do roku 2030*, 17. 3. 2015 (<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/>, 25. 4. 2016).

Evropská rada (2016). *Energetická unie: bezpečná, udržitelná, konkurenceschopná a cenově dostupná energie pro Evropu*, 1. 3. 2016 (<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/energy-union/>, 25. 4. 2016).

Featherstone, K. – Papadimitrou, D. (2008). *The Limits of Europeanization. Reform Capacity and Policy Conflict in Greece* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

Featherstone, K. (2003). Introduction: In the Name of 'Europe' In: Featherstone, K. – Radelli, C. M. eds., *The Politics of Europeanization* (Oxford: Oxford University Press), s. 3–26.

Fiala, P. – Pitrová, M. (2009). *Evropská unie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Fiala, P. – Schubert, K. (2000). *Moderní analýza politiky. Uvedení do teorií a metod policy analysis* (Brno: Barrister & Principal).

Fischer, S. – Geden, O. (2012). The EU's Energy Roadmap 2050: Targets without Governance, *Stiftung Wissenschaft und Politik* (https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2012C08_fis_gdn.pdf, 18. 4. 2016).

Geden, O. – Fischer, S. (2008). *Die Energie – und Klimapolitik der Europäischen Union* (Baden – Baden: Nomos-Verlag).

Graziano, P. R. – Jacquot, S. – Palier, B. (2011). Introduction: The Usages of Europe in National Employment-friendly Welfare State Reforms. In: Graziano, P. R. – Jacquot, S. – Palier, B. eds., *The EU and the domestic politics of welfare state reforms* (Basingstoke: Palgrave Macmillan), s. 1–18.

GTAI (2016). *Germany's Energy Concept* (<https://www.gtai.de/GTAI/Navigation/EN/Invest/Industries/Smarter-business/Smart-energy/germanys-energy-concept,t=the-german-electricity-market--a-brief-overview,did=622868.html>, 18. 3. 2016).

Hang, N. T. T. (2011). Europeanization: Simply a Top-Down Process? *Marmara Journal of European Studies*. Vol 19, No. 1, s. 135–151.

Harmsen, R. – Wilson, T. M. (2000). Introduction: Approaches to Europeanization. In: Harmsen, R. – Wilson, T. M. eds., *Europeanization : Institution, Identities and Citizenship* (Amsterdam: Rodopi B. V.), s. 13–26.

Haus, Ch. (2009). *Comparative Politics: Responses to Global Challenges* (Belmont: Cengage Learning).

Havlík, V. – Pšeja, P. (2007). Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*. No. 3, s. 7–15.

Héritier, A. – Knill, C. (2000). *Differential responses to European policies: a comparison* (Bonn: Max Planck Projektgruppe Recht der Gemeinschaftsgüter Preprint).

Hloušek, V. – Pitrová, M. (2009). Pojem evropeizace a jeho konceptualizace In: Fiala, P. a kol., *Evropeizace zájmů: Politické strany a zájmové skupiny v České republice* (Brno: Masarykova univerzita), s. 15–44.

Holzacher, R. - Haverland, M. (2006). Introduction: Cooperation and Intergration among Europeanized States. In: Holzacher, R. - Haverland, M. eds., *European Research*

Reloaded: Cooperation and Integration among Europeanized States (Dordrecht: Springer), s. 1–18.

Howell, K. (2002). *Developing Conceptualizations of Europeanization and European Integration: Mixing Methodologies* (<http://aei.pitt.edu/1720/>, 6. 11. 2015).

IEA (2014). *Integrated Climate Change and Energy Programme*, 8. 10. 2014 (<http://www.iea.org/policiesandmeasures/pams/germany/name-23939-en.php>, 10. 3. 2016).

International Energy Agency (2013). *Polish Energy Policy until 2030*, 8. 10. 2013 (<http://www.iea.org/policiesandmeasures/pams/poland/name-24723-en.php>, 27. 4. 2016).

International Energy Agency (2015a). *Energy Policy of Poland Until 2025*, 11. 6. 2015 (<http://www.iea.org/policiesandmeasures/pams/poland/name-23915-en.php>, 27. 4. 2016).

International Energy Agency (2015b). *Polish National Strategy for Adaptation to Climate Change (NAS 2020)*, 28. 8. 2015 (<http://www.iea.org/policiesandmeasures/pams/poland/name-146286-en.php>, 27. 4. 2016).

International Energy Agency (2015c). *National Energy Efficiency Action Plan for Poland, 2014*, 17. 7. 2015 (<http://www.iea.org/policiesandmeasures/pams/poland/name-143728-en.php>, 27. 4. 2016).

Jacobs, D. (2012). *Renewable energy policy convergence in the EU: the evolution of feed-in tariffs in Germany, Spain and France* (Surrey: Ashgate Publishing Limited).

Jordan, A. (2003). The Europeanization of National Government and Policy: A Departmental Perspective. *British Journal of Political Science*, Vol. 33, No. 2, s. 261–282.

Kerebel, C. (2015). *Vnitřní trh s energií* (http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.7.2.html, 26. 4. 2016).

Knill, Ch. – Lehmkuhl, D. (2002). The national impact of European Union regulatory policy: Three Europeanization mechanisms. *European Journal of Political Research*, Vol. 41, s. 255–280.

Knoepfel, P. – Larrue, C. – Varone, F. – Hill, M. (2007). *Public policy analysis* (Bristol: The Policy Press).

Komise (2010b). *Strategie pro konkurenceschopnou, udržitelnou a bezpečnou energii*, 10. 11. 2010 (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3Aen0024>, 20. 4. 2016).

Komise (2014). *Strategie Evropa 2020 v kostce*, 28. 11. 2014 (http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_cs.htm, 20. 4. 2016).

Krasuski, K. (2016). Poland Seeks to Subordinate State Companies to Government Agenda, *Bloomberg*, 26. 2. 2016 (<http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-02-26/poland-seeks-to-subordinate-state-companies-to-government-agenda>, 27. 4. 2016).

Kuchyňková, P. (2009). Speciál: Energetika v letech 2004–2009. *Euroskop*, 10. 7. 2009 (<https://www.euroskop.cz/8686/12820/clanek/special-energetika-v-letech-2004-2009>, 15. 4. 2016).

Lackowska-Madurowicz, M. (2011). Europeanization – Fashionable notion or inspiring conceptual frames? *Miscellanea Geographica*, Vol. 15, s. 41–61.

Langsdorf, S. (2011). EU Energy Policy: From the ECSC to the Energy Roadmap 2050, *Green European Foundation* (http://gef.eu/uploads/media/History_of_EU_energy_policy.pdf, 9. 4. 2016).

Lencz, I. (2012). *Cestovní mapa evropské energetiky 2050 (III)* (<http://energetika.tzb-info.cz/9371-cestovni-mapa-evropske-energetiky-2050-iii>, 20. 4. 2016).

Lenschow, A. (2006). Europeanization of public policy. In: Richardson, J. eds., *European Union. Power and policy-making* (Oxon: Routledge), s. 54–70.

Lesage, D. – Van de Graaf, T. – Westphal, K. (2010). *Global Energy Governance in a Multipolar World* (Farnham: Ashgate).

Lisabonská smlouva, *Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropské unie*, 12012E/TXT.

LSE (2015a). *Energy Law* (Dz.U. 1997 nr 54 poz. 348) (<http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/law/energy-law-dz-u-1997-nr-54-poz-348/>, 26. 4. 2016).

Lynch, R. (2003). *An Energy Overview of the Republic of Poland*, 23. 1. 2003 (http://www.geni.org/globalenergy/library/national_energy_grid/poland/EnergyOverviewofPoland.shtml, 26. 4. 2016).

Maastrichtská smlouva, *Smlouva o Evropské unii*, 92/C 191/01.

Matlány, J. H. (1997). *Energy Policy in the European Union* (New York: ST. MARTIN'S PRESS).

Meeus, I. – Hafner, M. – Azevedo, I. – Marcantonini, K. – Glachant, J. M. (2011). *Transition Towards a Low Carbon Energy System by 2050: What Role for the EU?*, *THINK* (<http://www.eui.eu/Projects/THINK/Documents/THINK2050Report.pdf>, 20. 4. 2016).

Méndez, C. – Wishlade, F. – Yuill, D. (2007). *Made to Measure? Europeanization, 'goodness of fit' and adaptation pressures in EU competition policy and regional aid*, *European Policies Research Centre* (http://www.eprc.strath.ac.uk/eprc/documents/PDF_files/R61_Made_to_Measure.pdf, 2. 4. 2016).

Ministerstwo Energii (2016). *Energetic Efficiency*, 20. 4. 2016 (<http://www.mg.gov.pl/Energetyka/Efektywnosc%20energetyczna>, 26. 4. 2016).

Moravcsik, A. (2005). *The European Constitutional Compromise and the neofunctionalist legacy*. *Journal of European Public Policy*, Vol. 12, No. 2, s. 349–386.

Moussis, N. (2011). *The 1973 energy crisis* (http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/6/19/01/01/?all=1, 6. 4. 2016).

- Müller, P. (2010). *Applying the Concept of Europeanization to the Study of Foreign Policy: Dimensions and Mechanisms* (Brussel: Institute for European Studies).
- Muras, Z. (2011). Polish support schemes for renewables and cogeneration sources, *Energy Regulatory Office* (http://www.ure.gov.pl/download/2/241/Polish_support_schemes_for_renewable_and_cogeneration_so.pdf, 26. 4. 2016).
- MŽP (2015). *Klimaticko-energetický balíček* (http://www.mzp.cz/cz/klimaticko_energeticky_balicek, 15. 4. 2016).
- Novotný, V. (2012). Vývoj českého studia veřejných politik v evropském kontextu (Praha: Karolinum).
- Olsen, J. P. (2002). The Many Faces of Europeanization. *ARENA Working Papers*, Vol. 1, No. 2, (https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2002/wp02_2.htm, 20. 3. 2016), s. 1–27.
- Paterová, H. – Veselý, A. – Kalous, J. – Nekola, M. (2007). Přijetí a implementace veřejné politiky In: Veselý, A. – Nekola, M. eds, *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody a praxe* (Praha: Slon), s. 311–336.
- Plechanovová, B. (2016). *1950–1957. Euroskop* (<https://www.euroskop.cz/8885/15152/clanek/1950>, 5. 4. 2016).
- Prášil, J. (2016). *Energetika. Euroskop* (<https://www.euroskop.cz/8950/sekce/energetika/>, 4. 4. 2016).
- Radaelli, C. M. (2000). Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers*, Vol. 4 No. 8, (<http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm>, 23. 3. 2016).
- Radaelli, C. M. (2012). Europeanization: The Challenge of Establishing Causality. In: Exadaktylos, T. – Radaelli, C. M. eds., *Research Design in European Studies Establishing Causality in Europeanization* (Basingstoke: Plagrove Macmillan), s. 1–17.

Radelli, C. M. (2003). Europeanization of Public Policy. In: Featherstone, K. – Radelli, C. M. eds., *The Politics of Europeanization* (Oxford: Oxford University Press), s. 27–56.

Regulation (EEC) 1890/84. *Council Regulation (EEC) No 1890/84 of 26 June 1984 introducing special measures of Community interest relating to energy strategy* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1460384147087&uri=CELEX:31984R1890>, 12. 4. 2016).

Reichert, K. (1979). Coal Policy of the European Coal and Steel Communities In: Ionescu, G. ed. *The European Alternatives: An Inquiry into the Policies of the European Communities* (Alphen aan den Rijn: Sijthoff a Noordshoff), s. 117–136.

Rovná, L. (2007). Členské státy EU jako základ evropské institucionální architektury. In: Rovná, L. – Kasáková, Z. – Váška, J. eds., *Evropská unie v členských státech a členské státy v EU* (Praha: VIP Books), s. 7–22.

Říchová, B. a kol. (2015). Analýza politiky a političtí aktéři. Možnosti a limity aplikace teorií v příkladech (Praha: Slon).

Schmidt, V. (2009). The EU and its Member States: From Bottom Up to Top Down. In: Phinnemore, D. - Warleigh-Lack, A. eds., *Reflections on European Integration. 50 Years of the Treaty of Rome* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

Schubert, S. R. – Pollak, J. – Kreutler, M. (2016). *Energy Policy of the European Union* (London: Palgrave).

Směrnice (90/377/EHS). *Směrnice Rady ze dne 29. června 1990 o postupu v rámci Společenství pro zvýšení transparentnosti cen plynu a elektřiny účtovaných konečným průmyslovým velkoobděratelům* (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1990L0377:20070629:CS:PDF>, 13. 4. 2016).

Směrnice 68/414/EHS, *Směrnice Rady ze dne 20. prosince 1968, kterou se členským státům EHS ukládá povinnost udržovat minimální zásoby ropy a/nebo ropných produktů.*

Smith, C. H. (2013). *Europeanization and EU-ization* [diplomová práce] (Chapel Hill: University of North Carolina).

Smlouva o EHS, *Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství*, 11957E/TXT.

Strom Report (2016). *Renewable Energy Germany* (<http://strom-report.de/renewable-energy/>, 10. 3. 2016).

Szomolányiová, J (2002). Obchodovatelné zelené certifikáty – princip a význam, *Biom.cz* (<http://biom.cz/cz/odborne-clanky/obchodovatelne-zelene-certifikaty-princip-a-vyznam>, 26. 4. 2016).

Škarabelová, S. (2008). *Veřejná politika: distanční studijní opora* (Brno: Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta).

Šlosarčík, I. (2006). Pozitivní a negativní integrace v trestním právu v Evropské unii. *EurActiv* (<http://www.euractiv.cz/cl/79/3157/Pozitivni-a-negativni-integrace-v-trestnim-pravu-v-Evropske-unii>, 30. 3. 2016).

Töller, A. E. (2010). Measuring and Comparing the Europeanization of National Legislation: A Research Note. *Journal of Common Market Studies*. Vol 48, No. 2, s. 417–444.

Tosun, J. – Bisenbender, S. – Schulze, K. (2015). Building the EU's Energy Policy Agenda: An Introduction In: Tosun, J. – Bisenbender, S. – Schulze, K. eds., *The EU's Energy Policy Agenda: Directions and Developments* (London: Springer Verlag), s. 1–20.

TZB info (2010). *Problémy s obnovitelnými zdroji mají vedle Česka také další země*, 7. 9. 2010 (<http://www.tzb-info.cz/106613-problemy-s-obnovitelnymi-zdroji-maji-vedle-ceska-take-dalsi-zeme>, 27. 4. 2016).

Veselý, A. – Drhová, Z. – Nachtmannová, M. (2005). *Veřejná politika a proces její tvorby. Co je „policy“ a jak vzniká* (Praha: UK FSV CESES).

- Veselý, A. – Paterová, H. – Nekola, M. (2007). „Vědění pro politiku“. Praktické přístupy k analýze a tvorbě politik In: Veselý, A. – Nekola, M. eds, *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody a praxe* (Praha: Slon), s. 67–86.
- Veselý, A. (2007). Veřejná politika In: Veselý, A. – Nekola, M. eds, *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody a praxe* (Praha: Slon), s. 13–42.
- Wach, K. (2010). Wokół pojęcia europeizacji. *Horyzonty Polityki*, Vol. 1, No. 1, s. 195–208.
- Wach, R. (2015). Conceptualizing Europeanization: Theoretical Approaches and Research Designs. In: Stanek, P. – Wach, K. eds., *Europeanization Processes from the Meso-economic Perspective: Industries and Policies* (Kraków: Cracow University of Economics), s. 11–24.
- Wilken, L. (2012). Anthropological Studies of European Identity Construction. In: Kockel, U. - Nic Craith M. - Frykman J., eds., *A Companion to the Anthropology of Europe* (Chichester: Wiley Blackwell) s. 125–144.
- Zemanová, Š. (2007). Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, No. 4, s. 29–51.

8 SUMMARY

The aim of the thesis is to answer the question about the scope and consequences of the proces of Europeanization of the EU energy policy. The phenomenon is caused not only by the pressure from Brussels, but, also from member states and member states mutually. The first chapter is devoted to explanation of meaning of pulblic policies, where energy policy belongs to. The second chapter is an overview of sources, mechaninism and outputs of the Europeanization. The third chapter is assume of the development of European energy policies. Consequently, it is applied to the Europeanization phenomenon. In a thesis, I follow the confidence, that the Europeanization contributes to the development of relations among member states and the EU. Policies are europeanized in various ways and by various means. In regard to the energy policy, the Europeanization helps to achieve a consensus and formulate common measures.